

FRIDÉL 70

Fridél Lajos grafikái
Murawski Magdolna elemzéseivel

2020

FRIDÉL 70

Fridél Lajos grafikái
Murawski Magdolna elemzéseivel

2020

Copyright © 2020 Murawski Magdolna

Copyright © 2020 Fridél Lajos

A kiadványt szerkesztette: Tumbász István

ISBN 978-963-7283-50-5

A kiadvány megjelenését támogatta:

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

Új Hevesi Napló Kulturális Alapítvány

Phoenix Aureus Alapítvány

Felelős kiadó: Tózsér Istvánné

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

3300 Eger, Kossuth Lajos u. 16.

www.brody.iif.hu

Előszó

Dobi Piroska festőnő mesélte egyszer, hogy már a hatvanas években is két részre szakadt a művészársadalom: az igazi nagy tehetségek gyakran elvonultak műtermeikbe, hogy ott alkotómunkával foglalkozzanak, míg a közepes kaliberűek bandáztak és társadalmi kapcsolatokat építettek, majd ezek révén érvényesültek. Kívülálló számára nehezen érthető, miért kell elvonulni a társadalmi mozgalmaktól, kicsinyes beharcoltótól, s hogy miért nem vesz rész ezekben a nagy művészeknek szinte egyike sem. Pedig a válasz nagyon is egyértelmű. A komoly, elmélyült munkához, a remekművek megalkotásához nem hiányzik a zaj, a tülekedés. Az ihletett órák nemcsak egy külső, misztikus úton érkező sugallatot, mai, elcsépelet szóval inspirációt jelentenek, hanem a léleknek önmagába tekintését is. Kettős hatás érvényesül. Kívül és belül egyaránt rendnek kell lenni hozzá, hogy minden ideálisan alakuljon. Van az isteni sugallat, és van a belső harmónia, ami eleve adott kell hogy legyen a művész részéről.

Fridél Lajos egri grafikust jóval kevesebben ismerik, mint illene. Máig adott a főváros – vidék ellentét, amit nem a vidék gerjeszt, hanem azoknak a fővárosi köröknek a tudatlansága, amelyek máig erős befolyást gyakorolnak a közvélemény formálására. Ez pedig arról szól, hogy a vidék elmaradt, primitív, lenézendő, s hogy akit oda helyeznek, az voltaképpen büntetőszázadba kerül. Ez olyan mélységes ignoranciára vall, hogy szinte foglalkozni sem érdemes vele. Figyelmen kívül hagyni viszont nem lehet, hiszen mindmáig erősen hat és preponderál.

Kulturális életünk nagyjai mindig is nagyra becsülték a vidéki élet harmóniáját, csendességét és lelki értékességét. Vajda György Mihály írta az Új Hevesi Napló akkori sikereiről a 90-es években, hogy végre megszűnt a Millennium óta elhatalmasodott fővárosi vízfej egyeduralma, és vidéken is létrejöttek olyan alkotóműhelyek, amelyekre érdemes felfigyelnie a nagyközönségnek és a közvéleménynek.

Negyedszázadnál is több idő eltelt azóta, de egy európai hírű irodalomtudós véleményét is képesek semmibe venni azok, akik mások túlordításával, a pusztá decibelek révén kívánják érvényesíteni kisebbségi akaratukat és véleményüket. Holott tudjuk, hogy *a decibel mértékegység, nem pedig esztétikai érték- és fokmérő. Röviden szólva: nem etalon.* Csupán annyit jelez, hogy az illetőnek nincsenek normális eszközei. Nem rendelkezik ezekkel, mert tudatlan.

Fridél Lajos alkotóműhelye Egerben, egy kicsiny, garázból átalakított műteremből áll. No meg abból a talentumból, amit magával hozott földi küldetése idejére és mások gyönyörködtetésére, elgondolkodtatására. Mert bár vizuális művészet, amit művel, kétségtelenül intellektuális értékrend az, amit követ, és amit másoknak továbbad. De kinek van ideje és türelme megállni és elgyönyörködni a Fridél-rajzok képiségében és magvas üzeneteiben? Csak azoknak, akik becsülik ennyire embertársukat és kalapot emelnek a szakmailag tudóssá képzett művész képi világa előtt.

Igen, tudjuk, a főváros, a maga öntörvényűségével, magabiztos fölénytudatával, mely gyakran csak nagy szellemi űrt takar, az időhiánnyal és egyéb semmitmondó érvszerűséggel érvelő hadakozása maga alá gyűrhetné a legkvalitásosabb művészt és a legmagasabb rendű művészetet is, de ezúttal nem hagyjuk. Mindenkit megkérünk, kapcsolja ki az őt és másokat permanensen zavaró készülékeit, és arra figyeljen, amit ezek a műalkotások a maguk csendességében üzennek.

A magyar táj, elsősorban a bükkaljai vidék, Fridél Lajos kedvenc helyei a természetben erős nyomokat hagytak ebben a gazdag grafikai anyagban. Satírozott, sokvonalas képei valósággal invitálnak, hogy lépünk be ugyanoda, ahol ő is járt, és tegyünk vele egy sétát az elhagyatottnak tűnő ösvényeken,

ahol viszont meglátja és számunkra is vizuálisan érzékelhetővé teszi a sokak számára ismeretlen világot. Őzek, szarvasok, vaddisznók, madarak tűnnek elő a sötétnek látszó képek mélyéről, és mintha mi magunk is ott hasalnánk vele a fűben vagy rejtőznénk a magaslesek valamelyikén, ahol bizony sokat tartózkodott Fridél Lajos, amikor még aktív vadász volt.

Máskor a fák szépséges egyéniségét rajzolja meg számunkra. A különleges élőlényekét, amelyek ideális esetben túlélnek bennünket, s közülük a nagy matuzsálemek történelmi korokról, történelmünk nagyjairól mesélnek, ha van fülünk meghallani közlendőjüket. Bükkök, tölgyek, nyárfák, fűzfák, fenyők és a hazai fáknak szinte minden neme felénk int ezekről a grafikákról. Megörökítette kedvenc sétahelyét, az Eger-patak partját, amelynek növényzete igen megsínylette az emberi kíméletlenség és durvaság fejszeceapásait. Vagyis láncfűrész-zenével kifejezett agresszióját. Fridél Lajos képein azonban még élnek az azóta kiirtott fák, és a többnyire lankás táj meghagyta azokat az üzeneteket a kései korok számára is: ilyenek maradhattak volna.

Ez viszont már a főváros irányából és a mindenütt megbúvó kíméletlenség felől is meghonosította azokat az érzelmeket, jobban mondva érzelmi sivárságot, amelyeket a modernizáció címszava alá bújtatnak és simán „megetetnek” az emberiséggel. Ez egészen addig folytatódik, amíg minden őstölgyes helyén sivatag nem keletkezik, és minden folyó- és patakpart le nem lesz betonozva. Ez is egy jövőkép.

Mezőkövesd a művész szülőhelye, és elvágódásainak legfőbb céliránya. Azt bizonyítva ezzel, hogy minden, bennünket eltávolító szándék elhibázott. Mindenkinek ott a legjobb élnie, ahová az Úristen teremtette. Van valami predestináció ebben, és természetesen tudjuk, hogy sok az ellenirányú tendencia, mely erőszakosan is megváltoztatná a világ forgásirányát. A Fridél-grafikák azonban megállásra készítenek, és ha már gondolatban elindultunk a képek befelé invitáló belépőjén, akkor tegyük is meg vele együtt azt a belső utat, amely megtisztít és intellektuálisan feltölt.

Aki a természettel ennyire rendben van, annak erős az istenhite. Vallásos témák is szép számmal fellelhetők ebben az oeuvre-ben. Számtalan Krisztus-kép, a Megfeszített szenvedései, a Veronika-kendő, a bibliai tájakon vándorló ősök az őket kísérő állatokkal. Ezek egy része mélységes szenvedést tükröz, amelyből a művész is kiveszi a részét ezek átélése révén, máskor letisztultságot és mély harmóniát láttat az általa ábrázolt figurákkal.

A kevés vonallal, mégis a legkoncentráltabb művészi erővel megragadott pillanatok azok, amelyeket csak picassóinak nevezünk, és amelyek a legmélyebben tárulnak fel előttünk. Olyanok ezek, mint a kevés szóval, de igen tömören kifejezett mondanivalók. A világ lényege, bár komplikáltnak látszik, mégis ennyire egyszerű. Egyetlen vonallal ábrázolt portrék, elsősorban férfifejek. Ezekhez nincs szükség a sokvonalas, satírozó technikára, mert lecsupaszított lényegük fejezi ki a legbeszédesebben, hogyan látja a művész a világot. S hogy miért éppen férfifejek? Talán, mert Fridél Lajos is bonyolultnak találja a női lelket, amelyet nem próbál leegyszerűsíteni egyvonalásra. Férfitársait annál jobban ismeri, ezért bánik olyan lényegretörően ábrázolásukban.

Máskor ugyanez a leegyszerűsítő szándék és technika jeleníti meg a finom erotikát tükröző intimitást. Női aktok, összebújó szerelmespárok, máskor az örök Zsuzsanna-téma, a fürdőző fiatal nő után leselkedő vének rút szándéka jelenik meg grafikáin.

Sokan elvetik a fekete-fehér képiséget, amely pedig a legtisztábban, mert igen letisztultan ábrázol. Filmben, fotóban, grafikában egyaránt. Ilyenkor nem szükségesek a színekavalkáddá összegomolyuló harsogó színek, mert azokat mindenki hozzá tudja képzelni. Mindenki, aki vizuálisan van olyan fejlett. Jelenkorunk épp ebben szenved hiányt, holott valósággal tobzódik ebben a színorgiában. A lényeg

mégse látja, s éppen ettől. Csupán rövid utalással emlékeztetünk a 60-as évek modern irányzatára, az op-artra, amely szintén ezzel a két színnel fejezte ki, és igen változatosan, magát.

Fridél Lajos, bár Egerben él, ritkán mutatja meg magát a városnak. Igaz, a város se szentel kellő figyelmet az ő művészetének. Másféle trend uralkodik, bármelyik kurzus veszi is át a hatalmat. A művészet valahogy nem téma. A középszernél tovább egyik vezetés se lát. Talán mert nekik is ez az igényük. Egy művésznak nem feladata az, hogy saját imázsát építse, vagy hogy munkáit népszerűsítse. Az a sajtómunkások és a mindenkori művészeti vezetés feladata. Hogy miért nem tesznek eleget ezen kötelezettségüknek, nem tudjuk. Az viszont, hogy az igen erős történelmi és művészeti kisugárzású helyen hogy nem engedik hatni Dobó István és a hős várvédők, valamint a nemzet Démoszthenésze, Kossuth Lajos szellemiségét, több mint érthetetlen. Csupán élni kellene a város hagyományaival, nem pedig elhagyni és elvetni azokat.

Nagyméretű grafikái, amelyeket leegyszerűsítve csak a mágikus realizmus kategóriájába lehetne sorolni, jelentős helyet foglalnak el ebben a művészi termésben. Valójában még ez a terminus is leszűkítő, semmit nem ad vissza azokból a látomásokról és azok képi megjelenítéséből, amelyeket Fridél Lajos ezekben megfogalmaz. Legtöbbjük pesszimista világlátást vagy csak pillanatnyi letörtséget sugároz, ám ez érthető a fentiekben leírt fogadtatás vagy nem-fogadtatás, be-nem-fogadás ismeretében.

A művész kötelessége, hogy a magával hozott táalentumokat helyesen forgassa, és amennyiben ez művészi és emberi értékeinek megőrzése mellett gyümölcsöztesse és átadja kora emberének. Hátha okul belőle, tegyük hozzá némi iróniával. Vagy inkább rezignáltsággal? Hogy ez mennyire nem egyoldalúan van így, arról a természetbe való teljes beleolvadást sugárzó képei beszélnek igazán. Vannak hangulati váltások, de az alaphang a harmónia, ehhez kétség nem fér.

A család kedvenc állatai, egy tacskó, máskor macskák rejtőzködnek jó pár képében. Úgy tűnik, hogy amikor rajzol, folyamatosan emlékezik a művész. Emlékképei között felbukkan nagyanyja alakja, máshol, csoportok ábrázolásakor régi családtagok népesítik be az adott teret, mely ilyenkor egészen zsúfolttá válik.

Különös hangulatot keltenek azok a grafikák, amelyeken a hős, vagy a különböző szereplők mintegy szakadék szélén állva néznek szembe sorsukkal. Ezek nem feltétlenül félelmetesek, de mintha még a viszonylag stabilra épített városi közegben is mintegy megtörne ezáltal a kép integritása. Deszkapallókon egyensúlyozó alakok, a házak alatt megjelenő állványzatok és efféle képileg megosztó elemek tűnnek elének. Szinte féltjük őket, hogy lezuhannak. Az élet törékenysége, a hajszálon múló életek gondolata merül fel ilyenkor. S talán így is van. Az egész földi élet ilyen: bolygónk méreteihez képest igen kis arányt képvisel a szilárd földkéreg, melynek tetején meghonosodott az élet. A kéreglemezek folyton mozgásban vannak, és ami egykor rájuk épült, az bármikor alásüllyedhet – elméletben. Legfeljebb a bennünket alátámasztó és megtartó réteg, mely vékonykának tekinthető, nem teszi ezt meg bármikor. És mi se ennek tudatában élünk. Nos, a művész attól még felhívhatja rá a figyelmünket: Íme, az élet! Ennyi, és ennyire hajszálon múlik, meddig tart.

Régi mezőkövesdi utcák, a Nagymama háza, gémeskutak, árokpártok, lépcsők és lankák, gyermekkori játszóhelyek emléke. Ezek is mind állandóan visszatérő elemei Fridél Lajos albumának. Merthogy ebben a formában jelenik meg előttünk, ahogyan egy régi családi albumot lapozunk fel, amikor emlékezni kívánunk. Fontosak ezek az emlékek? Mindenképpen. Olyanok, mint a szobrok szilárd vázát adó szerkezetek. A jellem erre épül. Ha nincs szilárd jellem, akkor éppen ez az oka, hogy alapjaiban bontották meg az elemien fontos struktúrát. Durva beavatkozás történt.

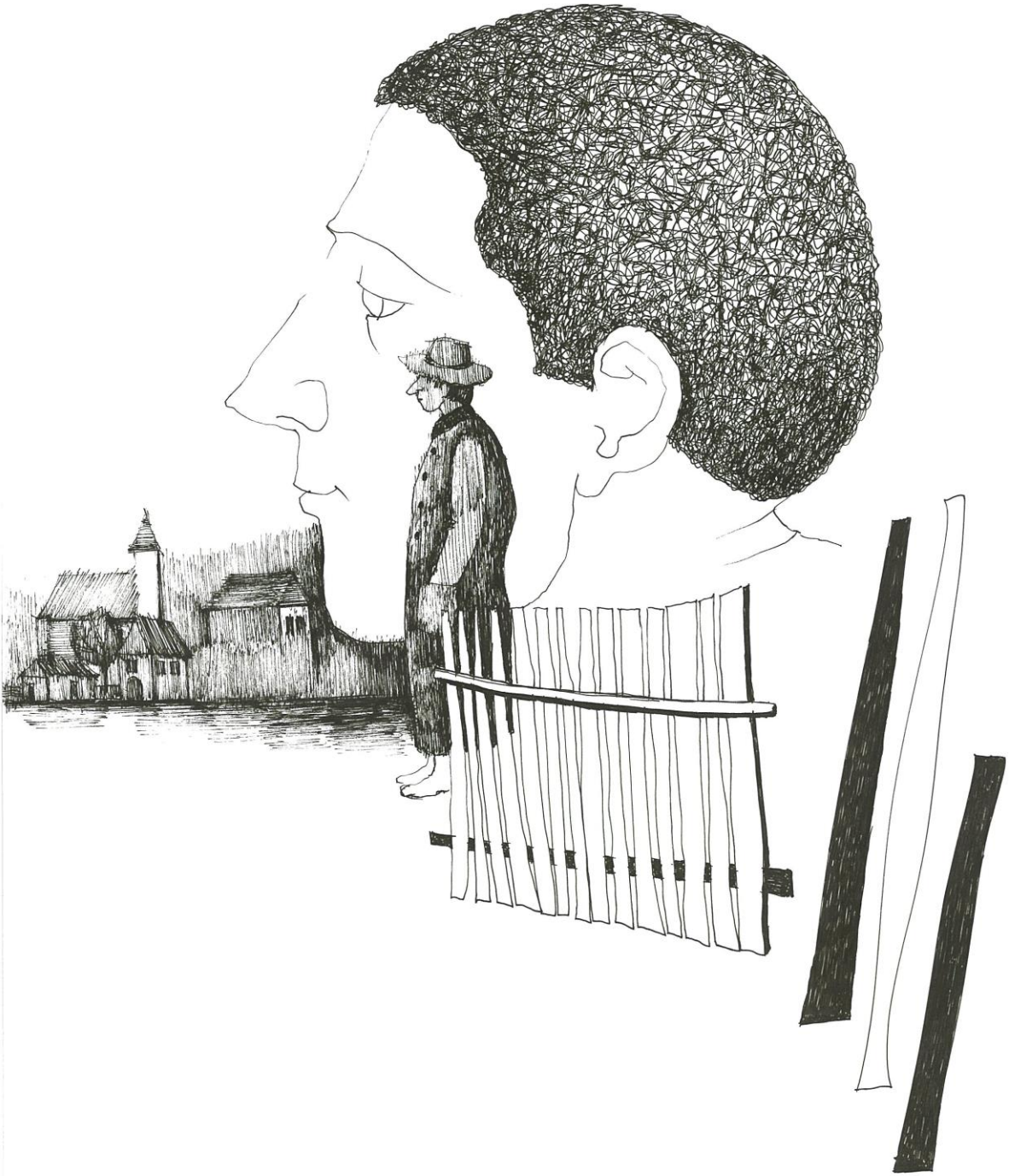
Van valami közös Görög Rezső és Fridél Lajos művészetében. Mindketten olyan pillanatokat örökítettek meg a számunkra, amelyek történelmi fontosságúak. Elismerve és tiszteletben tartva a másfajta irányzatok létjogosultságát, mégis kiemeljük, hogy az absztrakt elemekből felépülő képiség semmit nem ad vissza azokból a tájakból és településekből, azok imázsából, amelyek világosan beazonosíthatóak. Egyszerűen szólva: a két művész, ha nem is fotorealisztikusan, hanem a saját szűrőjén keresztül ábrázolva mégis valóságghűen örökítette meg az utókor számára az adott kort. Mintegy lekapva az ellesett pillanatokot, amelyek pl. Görög képein az utcakép snassz voltát, a kezdeti kommunista korszak lepusztított, és a benne élők számára szinte észre se vett nyomorát adják vissza. Nem vették észre, mert a pusztaság életüket kellett menteniük akkor. Fridél már nem nyomorként ábrázolja, de nem is idealizálja. Ez volt, ilyen volt. Ne feledjétek, honnan jöttünk!

Fridélnél megjelenik a rendszer kettőségét szimbolizáló képiség is. Az emberalak vagy emberfej alatt kicsinnyé törpülő városkép. A Nagyvalakik által csak fölülről látott, olykor lenézett emberi létezők. Besúgóok vagy despoták, kéretlen filozófusok? Mindegyik és egyik sem, mert a képi világot nem lehet ennyire szájbarágóan elemeire bontani. Egységükben hatnak azzal az erővel, amellyel a művész is látja őket.

Grafikáinak jelentős része lett könyvillusztráció. Ezeket viszont nem alárendelt elemekként készítette, és nem is akként alkalmazták őket. Nagyon jól illeszkednek Murawski Magdolna verseihez és prózai műveihez egyaránt. Ugyanaz a mondanó, csak az egyik képekben és térben, a másik költői képekben, az elvontság szférájában kifejezve.

Fridél Lajos életművét áthatja a szecesszió, a kivonulás, a magányos alkotói órákat becsülő művészi attitűd. Mivel látjuk, mennyire termékeny és összetett ez a világ, feltétlenül jóvá kell hagynunk ezt a döntést. Ha a jelenkor egyébként se figyel oda rá eléggé, mi mást is tehetne? Elküldi ezeket a képi üzeneteket a világba, ezzel a könyvvel most már az éter hullámain keresztül is, és vár. A palackposták már csak ilyenek. Egyszer csak megérkeznek, majd valamikor válasz is érkezik rájuk. Reméljük, hogy a gyakran elfogult földi mértékkel mérve is, még időben.

Murawski Magdolna

FRIDEL 2020

FRIDEL 2020

FRIDEL 2020

Kratochwill Mimi

Fridél Lajos művészetéről

Gondolatok Murawski Magdolna: Papirusz-titok

c. szonettkötetének illusztrációiról

A szeretetteljes munka, a régi meg az új barátságok révén oly kincsekre bukkanhatunk, amelyek – bár szép hosszú életünk adatott -, mégsem irányították lelki és testi mivoltunkat eléggé sok fontos és általuk adatott élmények felé! Ám az új ismeretségek, barátságok, munkák, előre nem látható élményekkel és tanulságokkal tárulnak elénk!

Az Egerben élő és alkotó Murawski Magdolna író és költő megismerése során találkozhattam a grafikusművésszel, Fridél Lajossal, aki sok írásművében megjelenítette a grafikáit, rajzait, a szövegek, versek kíséretében.

Fridél Lajos életműve máris egy olyan művészt mutat be, aki sokkal nagyobb figyelmet és elismerést érdemelne, amit nagyívű munkásságával, kimagasló jelentőségével, méltán tudnunk kellene. Fantasztikus képépítése sokrétű értelmezhetőségére világítanak rá művei. Egy-egy kép tiszta vonalaival, a finom ceruzarajzai, egyedi, önálló lapjaiként is, de illusztrációs munkássága révén is az adott szövegekhez méltón azonosulva a versekhez, szövegekhez, ezáltal gazdagítják az író, költő mondanivalóját. Kitáruló lelkisége felöleli nagyságát, gazdag emlékei tárházát.

Akár egyéni sorsa, akár az emberi befogadók átélt örök érvényű jelei ezek az alkotások, mélyen belevésődött emlékpillanatai, hangulatai átzenenek nézőin, és felidéznek saját emlékképeit is, azonosulva velük. Csodákat mesél az őt eszméletétől végigkísérő szeretteiről, a természet, a táj, a kis falusi templom és házacsok megbúvó, megragadó szépségéről, máig ható érzelmi hatásáról. Akár

gazdagon árnyalt, akár egy-egy vonallal érzékeltetett munkái mondanivalója olyan hangulatot sugall, ami megrendíti befogadót.

A szeretet, együttérzés szürreálisan, villanásokban élénk tárt világának jelei ezek a tiszta formavilágú művek. Elbűvölnek bennünket őszinte szépségükkel, tragikumokkal, bensőségességükkel. Bámulatos tehetségével, megjelenítő erejével érzékelteti saját emlékeit és nézői hasonló rezdüléseit visszhangozzák.

Illusztrációs munkásságával gazdagítja az írásműveket, ihletet merít alázatosan az írások nagyvonalú gazdagításával, és még teljesebbé teszi a szövegeket.

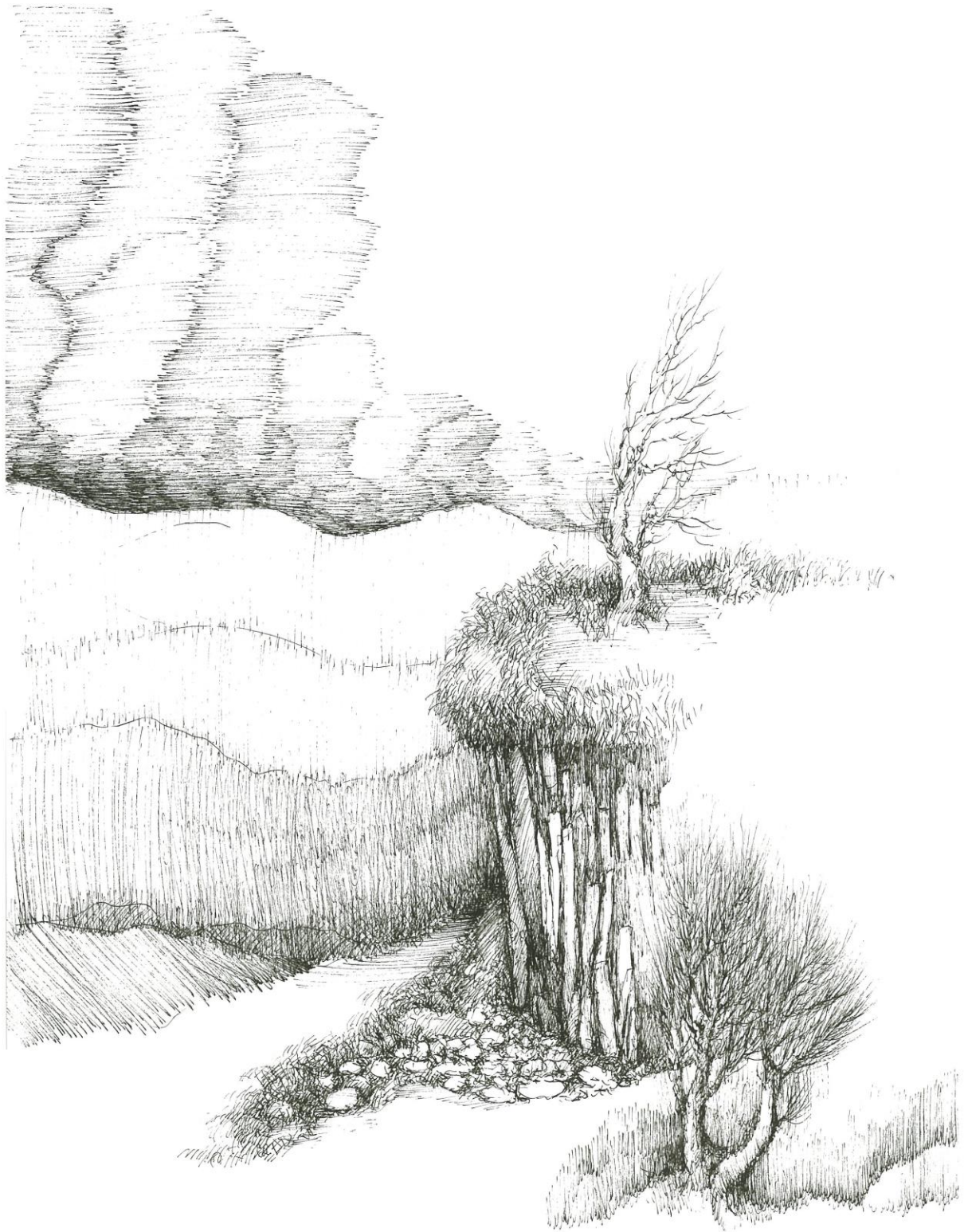
Férfi figurái – többször egy-egy fej, arcvonásaival és lírai szépségű nőalakjai vissza-visszatérnek grafikai lapjain, széleskörűen variálják az alakok hovatarozását. Múterme és az abban átélt élethelyzetei számot adnak mai világáról is! Egy-egy rajzon átrepülő madár, egy vihartépte fa, a kutyák, a virágszálak mind-mind a művész gyengéden szeretett lelki világát tükrözik. Embercsoportjai, családja, gyermekek alakjai a természet és a szülőföld varázsával kifogyhatatlan élményvilágának gyermekként átélt eseményeit idézik. Látomássá nemesülnek a rend és a megfogalmazott álmok pillanatainak megjelenítésével.

Fridél Lajosnak a további alkotó-éveihez sok-sok sikert, boldogságot kívánok! Alkotótársainak az elkövetkezendőkben is szeretettel várom együttműködését a nagyszerű grafikusművésszel!

Budapest, 2020 október

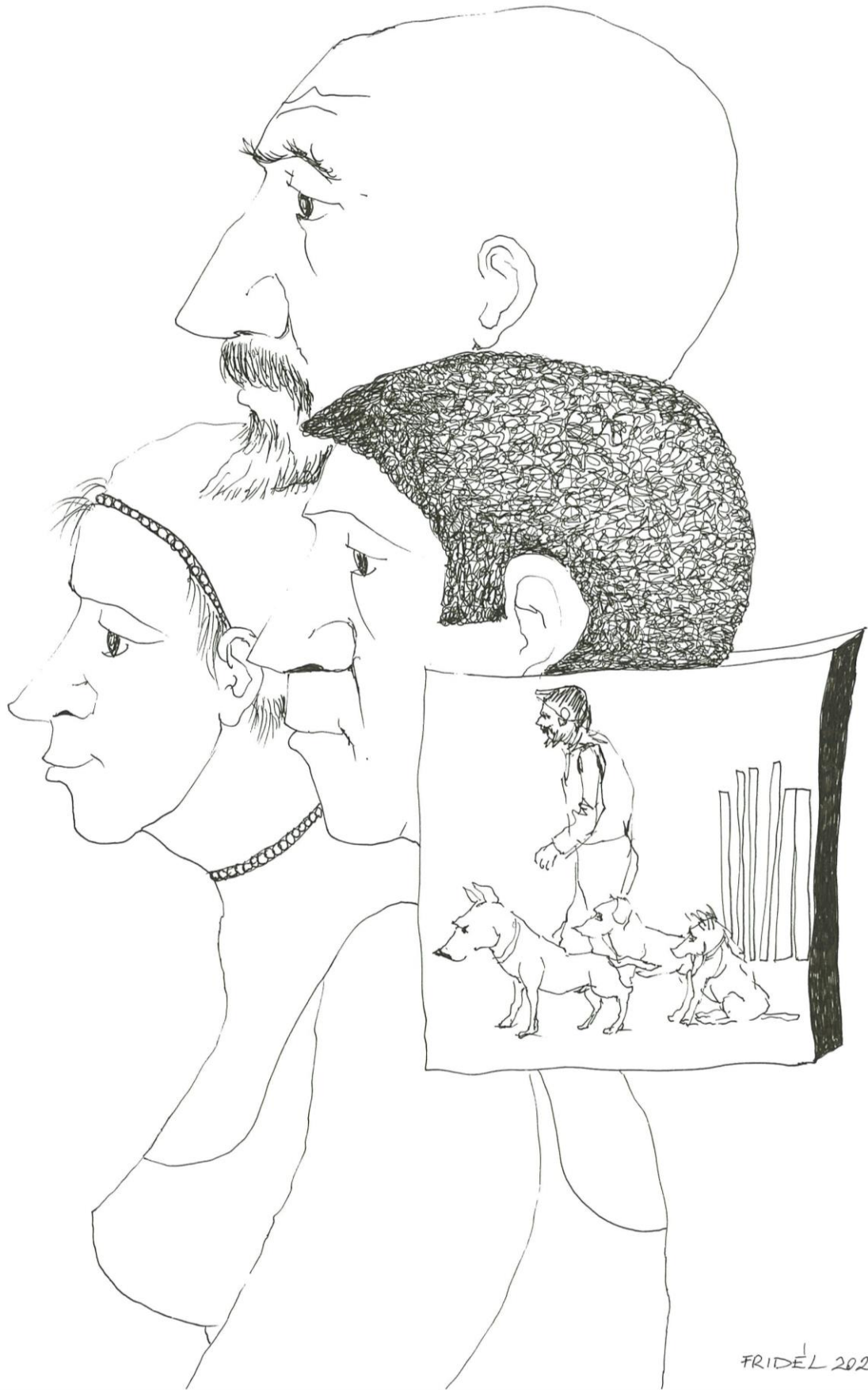

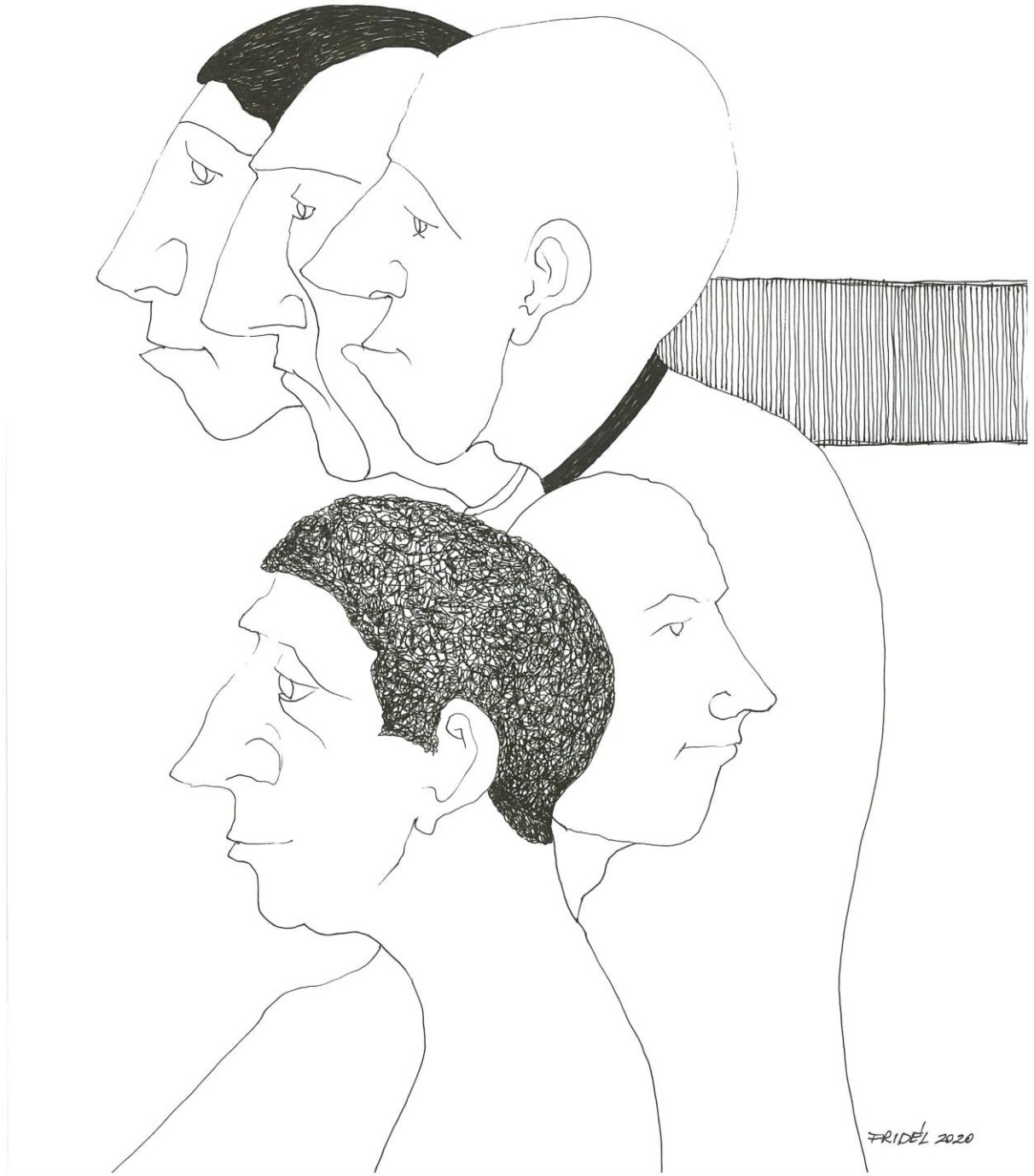
FRIDEL 2020

FRIDEL 2020

FRIDÉL 2020

Egyén vagy tömeg? Vagy mindkettő elegye? Az egyénnek nincs menekülés a társadalomból, még akkor se, ha olykor elvágyódik valami magányos helyre, gondolatai menedékébe. Van úgy, hogy az egyén, saját problémája felnagyításával fölébe nőni látszik a környezetének és az általa nyújtott emberi társadalomnak. Felfogás kérdése, mikor melyik elem dominál.

Ha zűrzavarossá, kaotikussá vagy csak tömegessé válik körülöttünk minden, akkor a család, a gyerekek billenthetik vissza az egyensúlyt. Máskor egy mellénk somfordáló kutya, macska intenek: ne hanyagoljuk el feladatainkat!

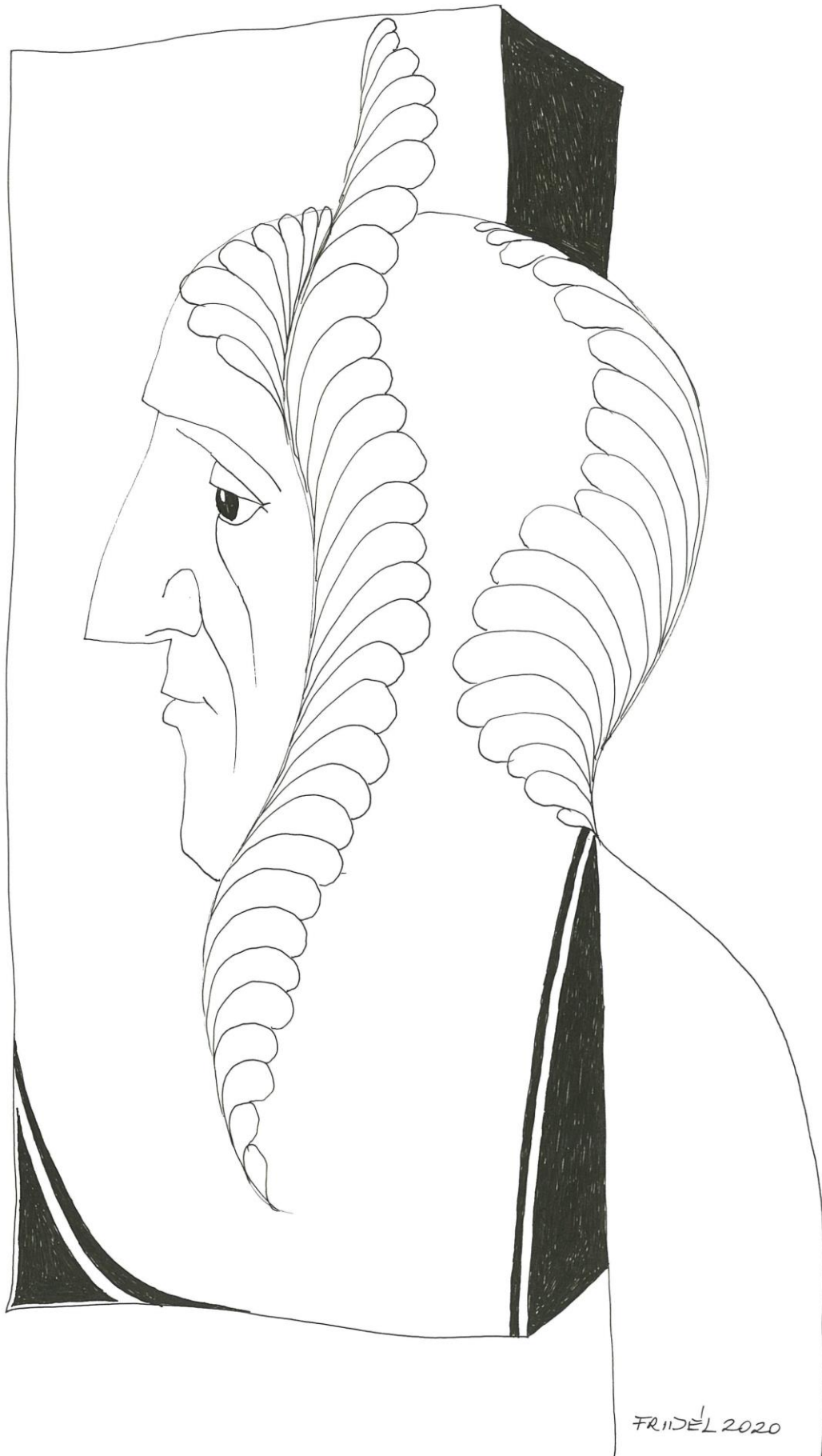
A természet hívogató varázsa, jóleső közelsége feledteti a városi életbe belecsömörlött, vagy csak simán belefáradt ember számára, honnan is indult eredetileg. Jólesik újra részévé válni a természetnek. Ennek illúzióját adhatják a séták, melyek során a felénk forduló fák, a természet gyermekei mintegy tükrözik a mi odafordulásunkat. Jó ismét egymásra találni.

A matyó motívumok jelzik, hogy Fridél Lajos ismét hazatalált a szeretett szülőföldre. Ezeknek a képeknek a meleg líraisága a szűkebb pátria megtartó erejéről beszél. Szerelmes táj, melyet soha nem válthatna ki a művészből egy idegen föld szépsége ilyen bensőséges áradással.

Az elmélyült gondolat, amely nem szakadhat el a templomi áhítattól. Egyetlen vázlatszerű rajzon látható a két elem egybekapcsolódása, melyet a női finomság és a vallás elmélyültsége olvaszt egyggyé. Ez is egyik visszatérő motívuma a művésznak.

FRIDEL 2020

FRIDEL 2015

Az Ádám előtt tátongó mélység is lehetne ez, de a kép hangulata mégse tragikus. Lehetne Dante pokoljárása, ám a hős semmitől nem riad vissza, csupán elmereng élete nagy lehetőségén. Ez a lehetőség akár mélységes mélységekhez is vezethetne, ám a föld nem nyílik meg, csupán kitarul. Megmutat valamit mélyében rejtett titkaiból, s ezzel invitálja a békésen szemlélődőt, hogy ismerje meg az általa még felfedezetlen világokat. Akár egy belső utazás során, akár egy erdei, hegyi sétán, amikor is önmagára ismerhet az élő természet közelségének hatására.

Még a meredély szélén is meg tud kapaszkodni az élet. Fűcsomók, növényi életek bizonyítják, hogy nincs reménytelen helyzet, csak az ember csügged el néha. Egyetlen képbe koncentráltan mennyi dús élet! S az embernek csupán ki kell nyújtania a kezét, a Teremtés csodája minden apró zugból ráköszön.

Ugyanezt látja a magányos erdei, vízparti sétán mélázva haladó ember. Minden egyes növény megszóítja, kedvesen invitálja, hogy fogadja el a segítségét, ha erre van szüksége. Egészen apró cserjék, bokrocskák köszöntik útja során, s ha rájuk figyel, nincs módja elkerülni, meg nem látni őket. A fák méltóságteljesen szegélyezik az utakat, mások meghúzódnak az erdő mélyében. Sok tapasztalattal bírnak, mégse szenvednek tudásuk súlya alatt. Talán mert egységes egészet képeznek a természettel, ők már csak akkor szakadnak ki belőle, ha egy vihar kitepi onnan őket.

FRIDEL 2014

Nő és madár. Ósi kapcsolat. A nők, akik a családjukról magától értetődő természetességgel gondoskodnak, ugyanilyen figyelemmel fordulnak a madárvilág felé is. Ósi jelképet látnak bennük, isteni hírnököket, amelyeknek szavára érdemes odafigyelni. Óvó, dédelgető mozdulattal közelít a nő, és nem riad meg tőle a madár, mert az egész olyan természetes, mégis álomszerű.

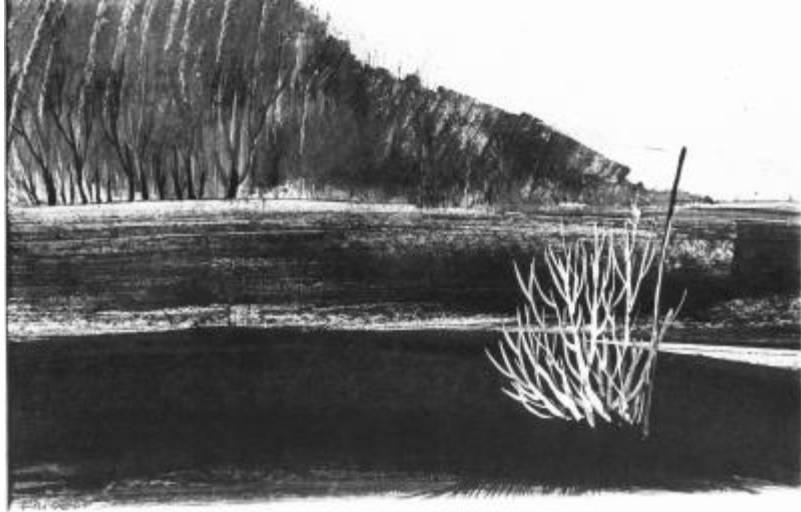

Az ősi halászmesterség köszön vissza ezen a képen. A férfi is a természettel eggyéolvadva végzi ezeket a rituális mozdulatokat, ám az ő közelítése nem olyan lírai, mint a nőé, aki a szépséget keresi a teremtett lényben. A férfi zsákmányt szerez, ahogyan igen régi őse is tette. Gondoskodik a családjáról, és egyúttal nem tud lemondani erről a számára izgalmas teendőről, mely a szenvedélye. A túlpárt messze van. Éppen csak kontúrok jelzik. Az egyik hegy íve, akár a meghajlott horgászbót, csupán a perspektíva jelzi, hogy ahhoz azért túl messzire ér.

A szinte csupasz tájon egyetlen levéltelen fáska áll, fölötte és emberünk fölött kusza felhők gomolyognak az égen. A halászó ember lába körül fodrozódik a víz, mert úgy tűnik, hogy utánalépett a zsákmánynak. Bal kezében varsa, azzal emeli ki az elkapott halat. Habár ez az ember is megküzd a halért, ez már nem az az ősi harc, hanem sokkal inkább az újkor emberének szenvedélye, melynek során bizonyíthatja erejét és rátermettséjét.

Hatalmas fogás! Mondhatjuk úgy is, hogy az öreg halász és a... folyó. Ekkora csukát csak nagyobb vízben lehet fogni. A parti bokrok ágait mintegy félrehajtva nézi a vizet, ahol ez a nagy hal termett. Pedig csak beleolvad a természetbe, amelynek mindkettő a gyermekei.

Fridél Lajos régebbi képei közül való ez a tusrajz. Lendületes mozdulattal ábrázolta a tájat, mely félig sötétségbe burkolódik. A fák itt is csupaszak, és egészen a horizonttal egygyé olvadtan sorjáznak, egy széles folyó vagy egy tágas rét túlsó oldalán. Az innenső parton csupán egy bokor ágai fehérlenek ki, éles kontrasztot mutatva a másik oldallal. Egyúttal a technikára is utalva, mely a festék felvitele után kaparással távolította el a fölösleget és alkotta meg ezt a szép fehér természeti teremtményt, mellyel jelzi, hogy az innenső parton minden világos, könnyen érthető, míg a túlsó oldal sötétje további titkokat rejteget.

A városi élet titkai. Ódon utca házai sorakoznak, kanyarognak, az előtérben kisebb növendék fák. Az ott lakó ember kitekint bezártságából. Csupán a feje látszik, mely egybeolvad az ég kusza vonalaival. Vonásai elmélyültek, értelmesen figyelők. Elgondolkodva fordul el a városi környezettől, amellyel mégis egybeköti egy fa, mintegy alátámasztva ezt a kiemelkedő fejet. Vonásai komolyak, de nem szomorúak. A gondolat mélységét fejezik ki, mellyel ő maga távolodik, ám a szemlélőt befelé invitálja, tekintsen be az ő világába.

Négy arc. Vagy valójában csak egy? Áttűnések, utánérzések, emlékek, család.

A rejtett igazi

Mindenki valamilyen feladattal érkezik a földre. Gyakran fél élet is kevés annak felkutatására, melyik a helyes irány, merre kell keresgélni, hogy a jó útra találjon az ember és ne tévelyegjen tévutakon. Van, aki biztos kézzel vezet, és nem hagyja magát letéríteni a számára rendelt egyedüli útról. Léptei biztosak, ruganyosak, és bár habitusa szerény, mégisincs vita afölött, vajon lett volna más választása, mint az apró vonalakkal megrajzolt életút.

Fridél Lajos Eger rejtőzködő tehetségei közé tartozik. Egyáltalán, ez a város túlságosan is pazarlóan bánik a Vénusz bűvhatása alatt álló hely remeklőivel. Biztos kézzel nyúl mellé, nem ismeri fel, söpri félre az útból mindazokat, akiket valójában támogatnia kellene, pályájukat egyengetni. Ha másért nem, azért, hogy saját magát is fényezze általuk. A művészsors és a műpártolás lényege ennyi is lehetne dióhéjban, ám ennek felismeréséhez is tehetség kell. A mecénás erre született tehetsége és biztos ízlése, mely nem hagyja félrevezetni magát féltehetségektől, önjelölt zseniktől, a szellemi élet másodhegedűseitől.

Persze a feladat és a megvalósulás nem csak ennyi. Ahány lélek, annyiféleképpen bonyolult, útjai annyifelé ágaznak el. Tekervényesen vagy szerény lankák mentén, kevés kanyarral. Máskor az őrülség összekuszálódott ősrengetegével. Megannyi életút, csupán a jelenkor részvétele olyan százalmas mindig. Csak utóbb hajlandó felismerni, mit hagyott ki, amikor már fogalmazódnak a nekrológok és egy ajtó végérvényesen becsukódott kettőjük között. Holott a lehetőség mindig adott, és az első lépést mindig annak illik megtennie, aki hatalmi pozícióban van. A tehetség előtt a hatalomnak illik hódolnia, nem megfordítva.

Fridél Lajos lezárt tanári pályát tudhat maga mögött, mert erről már visszavonult. Magántanítványai még lehetnének, de nincsenek. A korszak valami vad zajjal robog el mellette. A zajforrás nem értesül arról, hogy vannak békés, csendes helyek is, ahol van más egyéb is, mint az ordítózás, bulizás, gajdolás, a látszatgyőzelem mások fölött pusztá decibelek révén. Eközben a „békés hely” rója apró vonalkáit, alkotja tovább saját világát, mely különös harmóniát áraszt magából. A mögötte, körötte zajló harcok mindössze annyi nyomot hagynak művészetén, hogy emberalakjai a fanyar és a keserűdes hangulatával lepnek meg. Figurái sokszor eltorzultak, hú tükrei a megélt valóságnak. Gyakran rajzol csúnya arcokat, melyekből nem átlagos életeteket ismerhetünk meg.

Természetképei épp az ellenkezői ennek. Ami a városon kívül látható, az mind a fenséges anyatermészet rendje szerint való. Tökéletes, lenyűgözően szép és a végtelenségig variálhatóan különleges. A sok kicsi vonal arról súg, hogy az alkotó ismeri a részleteket és azok fontosságát. Azért, hogy egészé álljon össze a sok apróság, mely mások szemében akár el is hanyagolható. Sallang, átfutni való, az akármilyen kategóriába sorolható. S talán ebben keresendő a kortárs hatalmasok tévedése: ami számukra lényegtelen, abból másutt művészet születik. Másfajta szemüveg kellene hozzá? Nem, csupán lecsendesedés és figyelem, mely lehetővé teszi a leghalványabb rezdülések észlelését is. A modern ember épp erre „nem ér rá”.

A grafikus művésztanár sokáig az Új Hevesi Napló illusztrátora. Csatlakozása a laphoz épp olyan halkszavúan történik, mint későbbi szívós, kitartó háttérmunkája. Pedig amit művel, nemcsak mások árnyékában állja meg a helyét. Nagyon is önálló, autonóm személyiség, a Matyóföld szülötte, ahol nyakas emberek teremnek, öntudatosak, elveikhez ragaszkodók. A Napló írásaira is igényt tart. Vadásznaplóját sorozatban hozza *Bükkaljai ösvényeken* címmel. Utóbb köteté érik és megjelenik, bár épp azt halványítják el lapjain, ami Fridél Lajos erőssége, a grafikákat. Ezek képminősége nem felel

meg a művész elvárásának, de még mindig nagy úr a nyomda és a nyomdász. Hajdan a szerkesztők, kiadók keze alá dolgoztak, ma ők szabják a feltételeket. A Napló nyomdászai viszont teljes harmóniában alkotnak egy csapatot az alkotói közösséggel. Senki nem rendel maga alá senkit, békés egyetértésben dolgoznak az egyre fejlődő, szépülő folyóirattal, mely a világnézeti különbségek ellenére mindkét fél büszkeségére alakul úgy, ahogy közösen megalkotják. Példát statuál az örökös pártharcok színhelyeként létező városkának. A példából persze senki nem okul, a lap vegetál, majd kénytelen szünetelni, pár év után pedig végleg megszűnni. Ez is egy sikertörténet – azoknak, akik a rombolásban, destrukcióban élik ki magukat...

A satírozásszerű technikával készített rajzok mellett ellenpontként állnak az alig-vonalas grafikák. Akár Picasso békegalambja, pár vonallal érzékelteti, tömöríti mondandóját. Különös emberarcok, csoportképek rajzolódnak ki így. Máskor furcsa mesevilág bontakozik ki előttünk, bizarr lényekkel, egymásba gabalyodott, örvénylő, kavargó vonalrengeteggel. Ezek a nagyobb méretű rajzok. Kiállításra valók, de mégse láthatja őket a közönség. Azok, akik a pénz, a vagyon bűvöletében élnek, fel se fogják, mekkora befektetés szükséges ahhoz, hogy a képek kikerülhessenek a rajzmappákból. Megfelelő képkeretek harminc, negyven, ötven képhez, s ha van rá lehetőség, képzett dekorátor, aki kellő alázattal alásegíti a művész elképzeléseinek. Normális esetben. Szállítás, őrzés, a megfelelő kapcsolat biztosítása az alkotó és a vásárlóképes kereslet között. Normális esetben. Mert bizonyára a közönség is keresi, keresné a kapcsolatot a művészekkel, akik rejtőzködni kénytelenek a sűrű emberdzsungelben, csak hiányoznak a machetés ösvényjárók, akik kiváló ismerői a járatlan utaknak is. A művész pedig szerényen hallgat róla, miért kénytelen rendre visszautasítani a felkéréseket újabb kiállításokra.

Máig Blaskó János festőművész tanítványának vallja magát, holott rég kialakult, saját stílusa van, ő maga pedig ritkán fest. Az ő világa a fekete-fehér, sűrű vonalas rajzoké, ahol mégis láthatók a színek. A természet maga kínálja őket tájképein. Emberalakjain pedig épp azért valóság-hűek, mert akár a télen lecsupaszodott fák, az emberek is a grafikák által mutatják meg igazi valójukat. Talán leegyszerűsítve, mégis hitelesen. Mintha mestere sorsával is közösséget vállalt volna. Blaskó János alkotásai éppúgy elfektetve hevernek valahol, s talán a pusztulástól se védve, mint az őt követő Fridél Lajoséi. És ebben már több generációs hanyagság halmozódott fel és kiált az égre. Ahogy Apor Elemér egri költő relikviái, úgy sok más művész remekei köthetnek ki a kukában, anélkül, hogy a többi városlakó észrevenné? Holott a város nagyjai úgy hiszik, eleget tettek művészetpolitikai kötelességüknek a mindenkori (veszélytelen) közepszer futtatásával.

Hát ne csodáljuk az olykor fanyar hangvételt Fridél Lajos keze nyomán. Ennél harsányabb kritikát is érdemelne a város évtizedes mulasztásaiért. Ahogyan az ország marketingesei keresik, kutatják az újabb és újabb hungarikumok felmutatásának lehetőségét, ugyanúgy a város is alkalmazhatna erre megfelelő képzettségű és elkötelezettségű szakembereket, saját profilúan, agricumok vagy Egericumok után kutatva. Csupán a kezét kellene kinyújtania értük. A művészeket (nem pedig a famulusok famulusait) kellene bevonnia ebbe a szinte végtelen perspektívát nyújtó tevékenységbe. A városimázs ettől fejlődik, nem az ízléstelen modernkedés városromboló nyomulásától.

Hangulat, rendkívül egyéni hangvétel, különleges atmoszféra. A semmiségnek tűnő vonalkák úgy fonják be Fridél Lajos rajzait, mint az emberi testet az erek szövvényes hálózata. Ettől megbonthatatlanul egész, kerek és megcsodálnivaló, amit végtelen szerénységgel és vasszorgalommal létrehoz. Magányos tűnődései, a világ dolgai fölött érzett időnkénti mérgelődései közepett. Többnyire nem magáért haragszik, hanem mindnyájunkért, akik részesei voltunk annak az alkotóközösségnek, melyet szeretett városunk egy-két hanyag mozdulattal, merő opportunizmusból félresöpört. Az Új Hevesi Napló élgárdájáért. A város történetéhez ez is hozzátartozik. Egykor talán a tehetséggondozás is, szebb napokon. Goethe abban látta a művészetpolitika legfőbb hiányosságát,

hogy a kortársak, ahelyett, hogy műértő, műélvező közönség lennének, maguk akarnak a született művészek helyébe tülekedni. Alkotással próbálkoznak, ami nem nekik való. Mintha ma se, nem-német közegben se lenne másként. Isten elhívja, elszólítja a maga teremtményeit erre a nehéz pályára. Ő és az utókor aztán majd kihullajtják az önjelölteket azon a szigorú rostán, melyet a jelenkor a maga durva mércéjével vél helyettesíthetőnek.

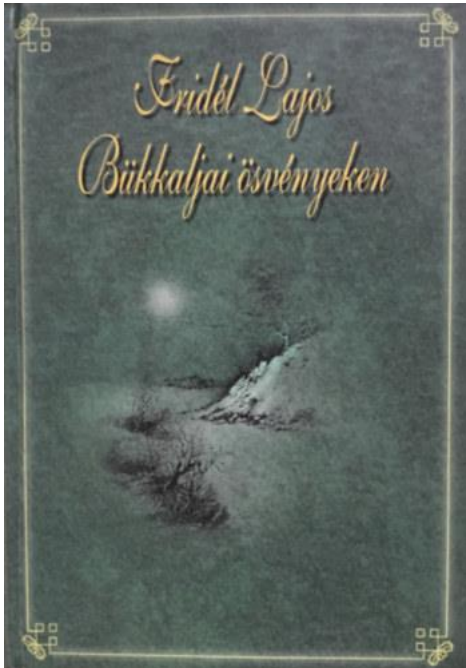
A nagy német költő megfogalmazása szerint vannak, akik később érett fejjel ráébrednek ifjúkori tévedésükre és szégyellik azokat a torzképeket, amelyeket annak idején létrehoztak és műalkotásnak véltek. Vagy legalább etűdőknek. Mások soha nem veszik észre magukat. Öreg fejjel is ragaszkodnak egy téveszméhez, valami torzképhez, amiből soha nem lehet művészi érték. Közben hagyják elsikkadni a valódi értékeket. Miattuk pusztul és szegényesedik el életük parkja, mely értő kezek nyomán gondozott, lelket gyönyörködtető hely is lehetne.

A kortársnak mindig adott a választás: tülekedjen vagy értékeljen? A művész számára viszont csak egyetlen járható út van: annak a tehetségnek a kibontakoztatása, amelyet rábízott a Mindenható. Erről az útról letérni bűn. A tehetséget aprópénzre váltani kárhozat, tegyenek bármit is kortársaink. Fridél Lajos ruganyos léptekkel halad a maga útján. Megfigyel és ábrázol. Vigyázat, Jelenkor! Tessék a kedvében járni, különben megörökíti a keserédes pillanatok is! Dsida Jenő rejtett igazija általa is megmutatkozik, nosztalgikus elvagyódás nélkül is remek műélvezetet nyújt közönségének.

Murawski Magdolna

A vadásznapló

Fridél Lajos számtalan vadásztörténetet írt meg, amikor még aktívan vadászott. Ezek jelentős részét az Új Hevesi Napló számára örökítette meg, s méltán hisszük, hogy önmaga öröme is. Egyetlen kötetben foglalta össze ezeket a történeteket, miután már pár évfolyamon keresztül megjelentek, és maga is illusztrálta őket.

A vadászatot sok előítélet sújtja, jóllehet tudjuk, hogy szükséges természetvédelmi tevékenységet fed. Enélkül hibás, elkorcsosult vadállomány lenne Magyarországnak, ami nem volna kívánatos. A művész sem afféle öncélú gyilkolásként művelte, sem élelmiszerszerzésként, hanem a fenti nemes célok érdekében.

Valószínűleg kevesen tudják, hogy sok vadász számára nem annyira a vad elejtése az elsőrendű élvezet (jóllehet az is), hanem a természetben tartózkodás, az egybeolvadás a teremtésnek egy olyan alkotói műhelyével, amelyet az örökké rohanó városi ember nem is ismer. A kívülálló és

hozzá nem értő ember üresnek hiszi a tájat, amikor még csak várakozik az oda kivonult ember. Ám ez csak egy darabig van így. Ha kitartóan figyelünk, egyszerre megelevenedik a táj, még egy jóval kihaltabb városi környezetben is. Madarak jönnek és szállnak tova, vagy ülnek le egy faágra, majd énekelni kezdenek. Róka suhan nesztelenül, máskor ugatni, kaffogni kezd. Aztán meglátjuk, mire is vadászik elsősorban. Nos, nem a mesék szegény, és neki kiszolgáltatott nyuszija az, ami után a legtöbbet lóztat, hanem egerek, pockok, rágcsálóknak szinte minden neme. Ha ő se vadászna, túlszaporodnának a rágcsálók, ami az álszent sajnálkozóknak is rosszul esne.

Az állatvilágban a vadászat is afféle tisztogatás. Ők nem a legpompásabb vadat szemelik ki, hanem a hibásat, amelynek elmulasztása jelentős károkat okozna. Hibás génállományt adnának tovább, és a természetes szelekció helyett kontraszelekció valósulna meg, akár a hipokrízistől nem látó emberi társadalomban. Az állatok ezt még biztos ösztönökkel, magabiztosan teszik meg, cselekvésük helyességében senki nem kételkedik. Nos, elmondhatjuk egyúttal, hogy a ragadozó és dögevő állatok a természet kukásai. Ők takarítják el az elhullottakat, tevékenységük nyomán tisztaság fakad. Ettől is pompázik úgy az erdő.

Ennek a kötetnek az elbeszélései nem kizárólag a vadászatról szólnak. Sok vidám történet tarkítja, amelyeket érdemes volt megörökíteni. A házsártos feleségétől sokat szenvedett öreg vadász, amint a kertjébe bevetődött és ott kártékonykodó vaddisznót levadássza, majd ez a tilalmas cselekedete hozza meg számára a fordulatot. Egyszeri leordítás után fordul a kocka, és a zsémbes néni tanulja meg a leckét: előbb gondolkodjék, s csak aztán hangosodjon, ha jobb dolga nincsen. Aztán a még zsenge korú Fridél lányok sztorija, amikor részt vesznek apjuk rókavadászatán. Előbb édesapjuknak drukkolnak, majd sikoltozva siratják szegény rókát, ami édesanyjuknak lett szánva gallérnak. Egy rövidke történet mennyit elmond a női lélekről! A lelőtt szarvashoz túl hamar közelítő vadásztárs esete, amint a kiszenvető állat a legérzékenyebb testrészén rúgja meg, és számtalan más olyan eset, amelyet a kívülálló el se tud képzelni.

Olyan világba engednek betekintést Fridél Lajos elbeszélései és gazdag illusztrációi, amelyek úgy invitálnak, hogy megismerjük, ahogyan az erdei sétára indult embert ábrázoló rajzán a szemünk előtt kitaruló táj perspektívája. Gondolatban vele lépkedünk, és hamarosan mi magunk is beleveszünk a tájba, eltűnve mások kíváncsi pillantásai elől.

Csupán sajnálhatjuk, hogy az írást feladta, bár ugyanakkor örvendünk azon, hogy a grafikát viszont továbbra is lelkesen és igen magas színvonalon műveli Eger rejtőzködő művésze.

Bükkaljai ösvényeken

(részletek Fridél Lajos vadászkönyvéből)

IV.

Karácsony havának huszonharmadik napját írtuk. Fújt a szél, hideg volt nagyon. A Medvesben egy kis völgyet álltunk el, melynek északi oldalán a most kopár galagonyabokor alatt egy ügyesen álcázott ülcsik lapult. A völgy elszűkülő végében egy bokor előtt dideregtem. A jobb csőben gyöngygolyó, a balban vastag sörét. Rókát vártam, vagy disznót. De inkább rókát.

A két domb között nem éreztem az erős szelet. Ide csak néha-néha egy-egy kisebb fuvallat ért le. Az is csak úgy óvatosan, szinte lopakodó kíváncsisággal. Ahhoz azonban eléggé, hogy engem megrézfálhasson.

Lapátcsövűmet szorongatva vártam, hogy induljon a hajtás. Róka jöhetett először, ha egyáltalán volt ebben a bozótos sűrűségben, mert az ilyen hideg, szeles délelőttön ő is inkább bent lapult enyhét adó kotorékában. A júniusi őzbaklesek melegéről álmodoztam éppen, amikor a domboldalban hirtelen megzizzent valami. - Róka! - villant át az agyamon. S miközben a hang irányába fordultam, puskámat már vállhoz is emeltem, ki is biztosítottam. E fél másodperc alatt szívverésem is duplájára szökkent.

Bár vörös is volt, mozgott is, de nem róka volt.

Egy alig méter magas cserbokor, semmi más. A domb oldalában a csipkék és borókák között egyedül árválkodott, s a szélfuvallatra levelei zizeregtek. Ez a kis cserzizenés csapott be.

Elmosolyodtam. Szerettem a cserfákat. Minden év tavaszán, a várva-várt, csodálatos és varázslatos szalonkázásoknak ők adták meg az igazi hangulatát. Akkor ők a „lombos” erdők, ők azok, akik még mindig az előző évi kopottas jelmezükben várják a tavaszi megújulás frissen zöld felöltőjét.

Ez a kis jelenet derített most jókedvre, ahogy okkeres-vöröses, szépen formált leveleivel integetett felém.

- Mi van, stüszikém? Megtréfáltalak? - zizzente szelíden.

Áhítatos békesség költözött a kis völgybe. A lelkembe is. Puskámat vállamra vetettem, s boldog meglepedettséggel rágyújtottam egy cigarettára.

- Holnap szenteste - gondoltam. - Jön a Jézuska.

Vagy talán már itt is van.

V.

Az utakon csak pár centiméteres volt, a bokros, gazos részeken meg - mintha gyapotföldröken jártunk volna -, puha, apró pamacsokban ült meg a hó.

A gyér hószállingózás hajnal óta tartott. Időnként köd is ereszkedett.

A tizenkettes IZS-embe hatos sörétet raktam. Rókára vártam most is.

Az apró cinkék cserrenései visszhangoztak a fiatal tölgyes szélén. Egy kiszögellés csücskén álltam. Gyönyörű téli környezet és hangulat vett körül.

Csend, béke, hófehér szitalás.

Karácsony másnapja volt.

A reggeli gyors pakolásakor elfelejtettem kicserélni a puskám szíját. Az maradt rajta, amelyikkel hajtásba meg apróvadazni jártam. Lapos fém karabinerekkel lehet a szíjkengyelhez csatolni. Praktikus, gyors.

Csak éppen hangos.

Mármint ilyenkor, amikor minden pici hang szinte szétrobbantja ezt a békés, téli csendet.

Bent, a tölgyesben egy kőhajításnyira a kis tisztáson egy feltöltött szóró lapult. A körülötte lévő fák csupasz koronáján népes madárcsapat ücsörgött. Kis rajokban le-leszálltostak. Néhány szem magot felkaptak, majd újra fel a gallyakra. Épp őket figyeltem, amikor halk neszezést hallottam.

A hópamacsos gazosból egy róka lesett rám.

Úgy tíz méterről. Sőt ez nem is lesett. Ez nézett, vagy még inkább, érdeklődéssel tekintett rám.

Egy fényes szőrű, hegyes orrú, mosolygóskepű, gyönyörű róka. Teljesen elbűvölt.

Mozdítottam a puskát, kibiztosítottam, de ekkor a karabiner finoman, fémesen megzörrent, s mire a sörétraj elindult, már a róka is mozdult.

Nem találkoztak.

A fene enné meg! Pedig de szép róka volt! Vidám tekintetével szinte nevetett. Biztosan rajtam.

- Karácsonyi kocavadász! - gondolhatta.

Teljes joggal.

Otthon a meleg szoba fényes-díszes karácsonyfája alatt még ott sorakoztak a kicsomagolt ajándékok. Ahogy rájuk pillantottam, eszembe jutott a délelőtt, és gondolatban hozzátettem:

- Plusz egy bájos rókamosoly.

Hát kell ennél több?

VI.

A vastag hólepel borított fiatal fenyves alatt puha csend honolt. A nagypelyhű havazás már harmadik napja tartott. Nem mozdult a levegő. A falu apró házainak felszálló füstjei függőleges, szürke oszlopok voltak csupán.

A kökénybokor derengő sűrűjéből fényes szemű széncinke szökkent az egyik szélső ágra, melyről fátyolszerűen hullott alá a rárakódott fehér hókristálytömeg.

A hegy gerince fölött varjú kiáltott rekedten. Mély, erőszakos károgása végigsöpört a békés csendes völgyön. A fenyves sűrűjében szarvasok mozdultak.

A kis széncinke éles cirrentéssel, rémulten tűnt el a bokorról. Iménti ottlétéről a még mindig finoman remegő bokorág árulkodott csupán. A hópamacsos, gáz sűrűségéből óvatosan dugta ki hegyes orrát egy fiatal róka. Mozdulatlanul szimatolt néhány másodpercig, majd fürge ügetéssel vágott át a tisztáson, s dús, sötét farkát lobogtatva eltűnt a túloldali erdőszélen.

A völgyön most valami megmagyarázhatatlan, furcsa feszültség ömlött szét.

Megszűnt a hóesés.

A bizonytalan, halvány, érdekes vibrálás felkúszott a domboldalra, és körülölelte a tölgyes öreg fatörzseit.

Reggelre megroggyant a hó. Délben már csepergett az eresz, és vékony erecskében csörgedezett a hólé.

A párás, nehéz levegő jó melegfront megérkezett.

A mindannyiunk által szeretett öreg vadászbarátunk az éjszaka örökre itthagyt minket.

Amilyen halkán és óvatosan járt ő több mint ötven éven át a vadászösvényeken, ugyanolyan halkán, csendben ment most el. Fogyott, fogyott az ereje, s végül kilobbant a láng. Példaértékű szép életének, hetvenötödik ködös decembere elhozta neki azt a vadászjegyet, mellyel örökösen járhatja már azokat a legszebb vadászmezsgyéket, legvaddúsabb, legvadregényesebb pagonyokat, csendereseket, ahonnan már nem tud nekünk üzenni.

Pedig de szívesen hallgatnánk okos, minden fölöslegestől mentes, szakszerű, kedves beszámolóit, remetekanok terítékre hozataláról, koronás nagy bikák bőgéséről, májusi őzbaklesekről, no meg aminek igazán nagy mestere volt, a rókavadászatról.

Szenvedélye, szaktudása, tisztessége és becsülete az első számúak közé emeli őt. Ott ballag már ő is Kittenberger Kálmán, gróf Széchenyi Zsigmond, Nádler Herbert, dr. Nagy Endre mellett.

És nem kell neki szégyenkeznie a méltán világhírű nagyok előtt.

Mert a saját területét, annak minden egyes dombját, bokrát, összes vadját, azok életét, szokásait és vadászatát tökéletesen ismerte. Sőt egy-két Bozai-Medvesi vadászfurfangot, néhány általa kiművelt, rafinált vadászmodszert biztosan tud "odaát" is mutatni, mesélni nekik.

A temetésre korán érkeztünk. A ravatalozó sarkánál, az ereszcsonna mellett, a latyakos hóban álldogáltunk szomorú csendben. A falu népe csak lassan-lassan gyülekezett. Ők tudták, hogy a család, a közeli hozzátartozók még a templomban vannak, és hogy az eltávozott lelki üdvösségéért elhangzó engesztelő szentmise még vagy fél óráig tart.

A temető dombon van. A ravatalozó meg épp a tetején.

Bármerre is tekintettem, mindenütt ismerős tájat láttam. A temetődombbal szemközi bokros oldalon disznóra hajtottunk tavaly. Odébb a fenyves szélén vártam nyáron a bakot. A cseres mellett szalonkát remélve ácsorogtam, sok-sok márciusi alkonyaton. Lenn, a patak bal parti nádasában fácánoztunk. Azon túl a nagy zárt erdő alatti tisztáson hallottam a páratlan tizenhatos bika feledhetetlen bőgését. Amott a dombok közül kifutó horhosban lőttem első rókámat. A vadföldszéli vaslesben ülve, számtalan csillagos estén vártam a disznókat.

A ravatalozó tetején még meglévő hó lassacskán olvadozott. A gyászos némaságban az ereszcsonnán lecsöppenő hólé monoton zaja volt az egyetlen hallható. A másodpercenként leérkező kövér cseppek a horganyozott lemezen hangosan pendültek. Pöng-pöng. Lassan, állandóan, ugyanúgy.

A templom felől megérkezett a lobogós, papos-kántoros, szomorú menet. A két tucatnyi kisírt szemű hozzátartozó végső búcsút venni bevonult a koporsó köré, és elkezdődött a hangos imádkozás. Peregtek a miatyánkok.

Tíz perce tarthatott még csupán az imádkozás, amikor a távoli dombok sötétzöld fenyőerdőinek lesegetése közben meghatódott elgondolkodásomat valami szokatlan hang zavarta meg. Szinte visszarántott a messzeségből, szinte fölriasztott réveteg gondolataimból. Hirtelen azt sem tudtam, hogy mi az.

De valami új, szokatlan hang volt.

Azután rájöttem. Az esőcsatorna. Pontosabban a lehulló, lecsepegő hólé koppanásai. Mármint a ritmusa. Merthogy felgyorsult.

De még hogy! A lassú pöng-pöngből szapora, fürge, rövid kis pöt-pöt-pötök lettek.

Agyamban hirtelen az futott végig, hogy még tán a tél, a nagy természet is drága jó vadászbarátunkat kezdte el siratni. Mert már szinte egymást érték az aláhulló csöppek.

Aztán megértettem az okát. A hozzátartozók őszinte könnyei, az imával együtt kilehelt meleg levegő volt az, ami a ravatalozó vékony eternit tetejét meglangyosítva meggyorsította a rajta lévő hó olvadását.

*

Sörétes puskák lassú duplázásainak öblös dörrenéseit visszhangozták a bükkaljai dombok, miközben a koporsót a sírba engedték. Az általam ellőtt két üres fehér színű patront a fejfára tettem. Mint két gyertyaszál, úgy világítottak ott, a hatalmas koszorúhalom árnyékos, sötét mélyéből.

Éreztem, szinte láttam, ahogy hamiskás mosolyával örömmel veszi tudomásul idős vadásztársam ezt az őszinte tiszteletből fakadó, szimbolikus búcsúajándékot.

Könnyes szemmel félhangosan búcsúztam el tőle.

Adjon a jó Isten izgalmas cserkeléseket, eredményes hajtásokat, szép vadászkalandokat, gazdag terítéket ott is, odaát is az örök vadászmezőkön.

Nyugodjon békében, Ignác bácsi!

VII.

Fagyott az éjszaka.

A műútról a kisbátori tanyánál kanyarodtam le a patakhöz. A sár felső rétege fagyos volt, de a patak jege már beszakadt alattam. Itt kellett hagynom az autót, és gyalog nekivágni a csak éppen hogy derengő, kanyargós ösvénynek.

Az elmúlt napok kellemesen enyhe délutánjai eltüntették a havat, - nem volt, ami világítson - így inkább csak éreztem, mint láttam, hogy hová lépek.

A domb aljában egy öreg fűzfa alatt helyezkedtem el. A domb íve szinte egybeolvadt az égbolt sötétjével. Csak a finoman sziporkázó csillagocskák jelezték, hogy hol fut a horizont.

Egy órahosszányi időt hallgatóztam a sötétben. A fekete halmok közül a hajnali derengés csak lassan szivárgott elő. Mintha azon töprengett volna, hogy jöjjön-e egyáltalán, vagy szundítson még egyet, az éj jóságosan meleg takarója alatt.

Aztán mégiscsak mintha azt mondta volna, jöjjön, aminek jönnie kell, s fáradt beletörődéssel ébredezett.

A csillagok fénye megfakult, és a dombok gerince egyre élesebben rajzolódott ki. A hajnal utolsó szürke foszlányait is összeszedni készülő, izzó, nagy korong ráérősen emelkedett ki a Villói hegy mögül.

Magasan fölöttem hollók húztak át. Szárnyaik lendületes suhogása lehallatszott hozzám. Valami dögről vagy zsigerről tudhattak. Határozott irányt tartva, a Tagi fenyves felé repültek. Itt-ott megzizzent a száraz fű. Férge kis egérek futkostak zegzugos folyosóikon.

A cserjék csupasza ágain cinkék táncoltak. Vidám énekükkel a reggelt köszöntötték.

Örültek, hogy vége van a sok veszélyt rejtő éjszakai sötétségnek. Fölébredt az erdő. Langyos napsugarak simogatták a tájat. A hajnali zúzmara kövér cseppekben olvadt le a bokrok ágairól. Csalóka, kora tavaszi illatok lengedeztek a völgyben.

Nem láttam disznót.

Hazafelé lassan haladva gördültem át a szívemhez oly közeli, meghitt hangulatú bükkaljai dombok között. Tudtam, ha az orgonásnál felnézek balra, a fenyves szélén a füves részen három őz legelészik. A másik oldalon a sűrű sövény sor mellett visz fel az ösvény a Boza-tetőre.

Most szarvasok járnak ott. Lent, a laposban, az öreg csordakút korhadt gémjén egy ölyv ücsörög magányosan. Mind-mind megannyi kedves ismerős. Bár az erdő még a februári fagyok szorongatásában, dermedten hallgat, de tele van már a megújulni kész, eleven élet ezernyi ígéretével.

Sőt én már az ibolyákat előcsalogató márciusi napsütést várom. Azt a jellegzetesen kesernyés, avarillatú, rügyeket dagasztó, gyönyörű márciust, azt a sötétedés után is madárfütyyöset, amely az új vadászati szezon nyitását jelentő, vadászszennvedélyt fellángoltató, hosszú csőrű, pisszegő, drága kis madárkát is idecsalogatja.

Addig meg már csak elleszünk valahogy. Tisztogatjuk, olajozzuk a puskákat, rendezgetjük felszereléseinket, tervezgetünk, álmodozunk.

Búcsúzom hát, téli erdő, mindent megköszönve. Szélsusogásodat, hófehérségedet, titokzatos némaságodat, beszédes csenededet.

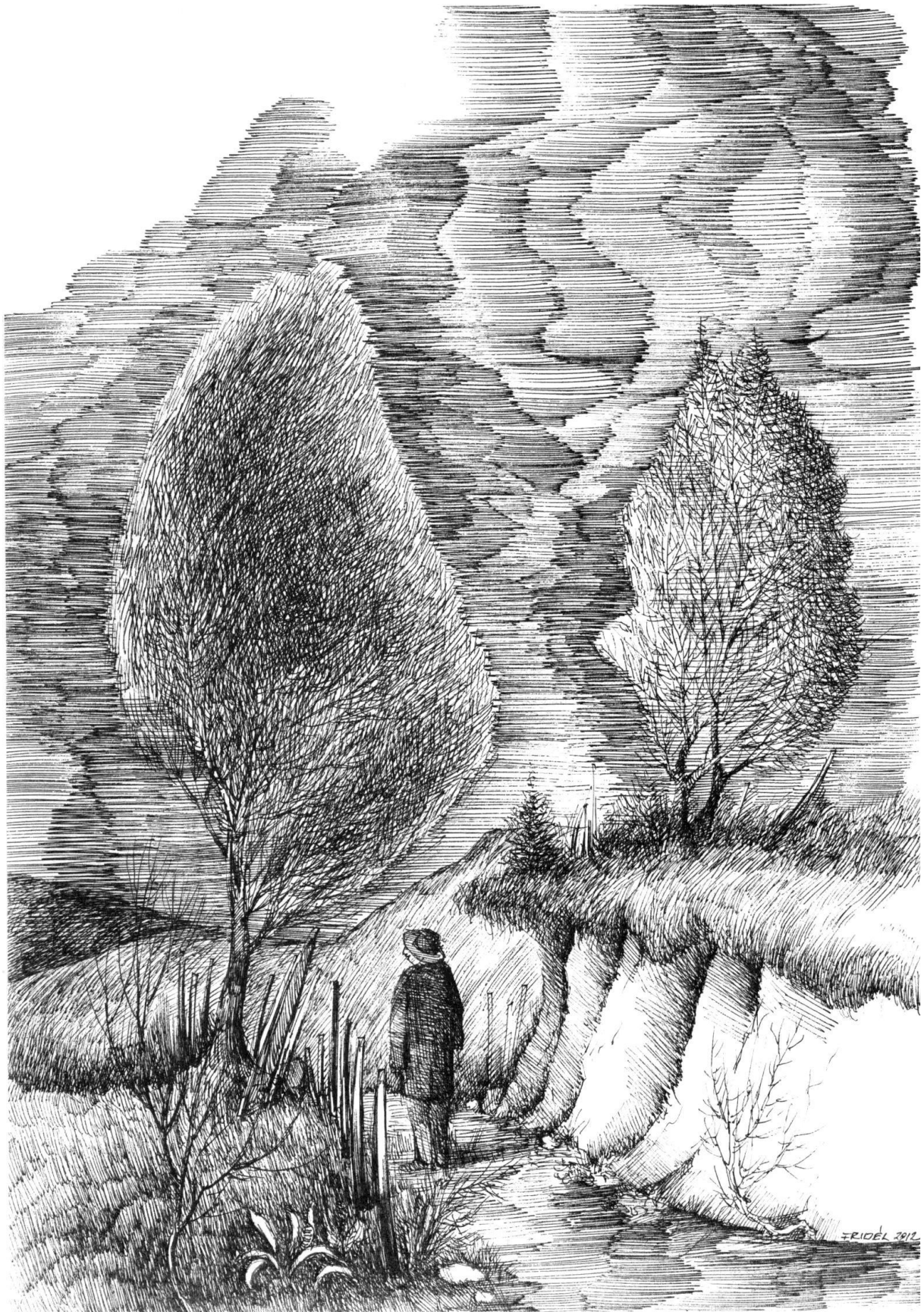
De leginkább azt, hogy befogadtál.

Köszönöm, hogy itt lehettem, s köszönöm a reményt is, hogy újra jöhetek.

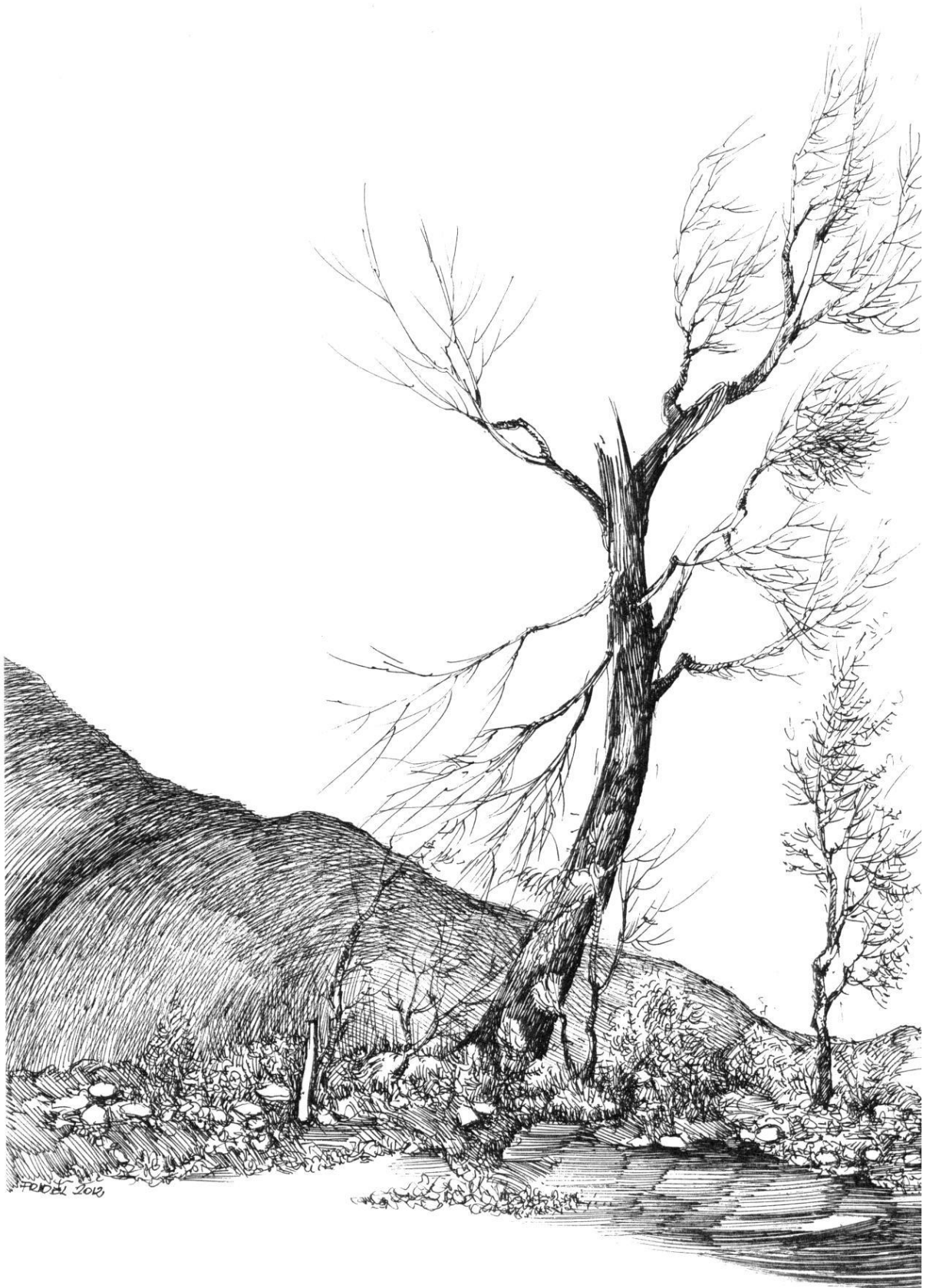

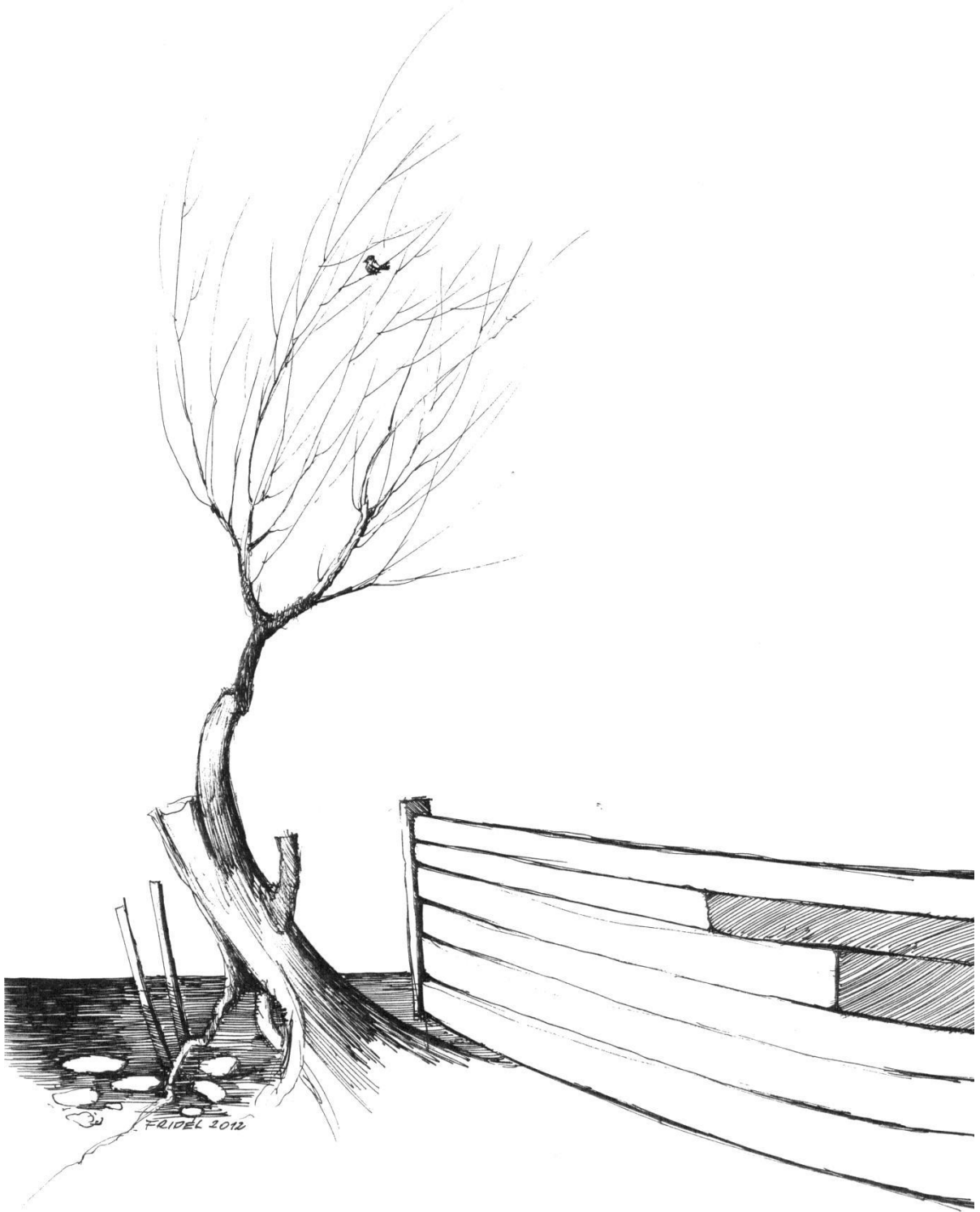

Imádság és elmélyültség. Emlékezés az ősökre. Amikor hálát adunk, mindig megemlíjük a felmenőket is, akik gazdagon feltarisznyáltak bennünket utunkra, az Élet nevű nagy vállalkozásra. Hol egyebütt találnánk meg az áhítat lehetőségét, mint a templomokban és azok közelségében? Dűledező sírkövek és sírkeresztek jelzik azt az utat, amelyen keresztül ők is eltávoztak a földi létből. És mi egyebet üzenhetnének nekünk, mint amit a Széchenyiek a mauzóleumuk bejáratán: „VOLTUNK, MINT TI. LESZTEK, MINT MI.”

FRIDEL
2012

Madarak, sokféle variációban. A természetben és házközelben. Darvak, vadkacsák, cinegék, feketeterítő, fecskék. Mind közel állnak Fridél Lajos szívéhez, aki megőrzött valamit gyermekkorának gazdag képi világából. A nézőt befelé invitálják ezek az üzenetek, hogy lépjen be és legyen részese mindannak, amit Fridél átélt és grafikáiban átnyújt, mint egy kedves ajándékot jelenkorának s talán utókorának is.

A természet lenyűgöző. Benne nincs káosz, mint az emberi társadalomban, csupán rend és rendteremtő bölcsesség. Mindennek oka és rendeltetése van. Nincs benne pazarlás, mert minden felhasználásra kerül. Az egyik elemből felépül a következő, méghozzá logikus sorrendben. A paránytól a hatalmas lényekig minden harmonikusan illeszkedik az Univerzum rendjébe. S kell ennél több?

A városi ember még csak kóstolhatja sétái és kirándulásai során, majd illatok, érintések és sugallatok sorát viszi haza emlékül. Már ez is egy lépés a természet felé, melynek logikus folytatása a benne uralkodó rend elfogadása volna, méghozzá tiszta szívből.

Nagymama várakozik a kapu előtt az udvaron. Már magányosan él, csak egy macska osztja meg vele ezt a csendes, várakozásteli hangulatot, miközben lefelé nézeget, nem hívják-e be vacsorázni. A nagymama tekintete a járda mellett felhalmozott építőanyagra szegeződik. Bizonyára meg kell javítani valamit, a segítség pedig késik.

Bibliai tájak jelennek meg hirtelen, szinte zsúfolásig telerajzolva odaillő szereplőkkel. Talán bibliaolvasás utáni hangulat, talán egy emlék a gyermekkorából, ahonnan nem hiányzott a béke érzése, jóllehet meglehetősen zűrzavaros idők voltak azok, történelmi szelektől olykor alaposan felkavarva. Cinege és rigó ülnek egy fán, premier pláiban. Mintha távcsővel közelített volna rájuk a művész.

Templomok, körülötte nyüzsgő emberi sokaság. Minden él, mozog, hat és megbeszél. Mert így szokott az lenni az emberi közösségekben. Fölöttük angyalok serege vigyázza a rájuk bízott emberéleteket.

Szobabelső. Altvien hangulat. Egy zongora, fedele felhajtva, és a képből csupán az emlékek sugároznak elő, megidézve egy távoli múltat, amely ma már senkit nem érdekel. De talán mégis. Azokat, akik átélték ezt a hangulatot, és részesei voltak egy kultúrának, mely ma már csak a zongora fedele alól hat, egyre halványabban és erőtlenebbül. Elmúlik, mert az öregek magukkal viszik valahová.

Ismét bibliai leplekbe burkolózott alakok, akik hívnának valahová a távoli múltba, de már senki nem hallja őket a nagy (fölsleges) rohangálás közepett. A Megfeszített, aki körül járnak-kelnek az emberek, de már kereszthalála is köznapi hír, feledésbe merült emlék, senkit nem érint meg az őt megillető mélységben. Mert a sok bűn és halál közömbössé tette az emberek lelkét. Kisebb impulzusok nem hatnak rájuk, csak az ordító hírharsona.

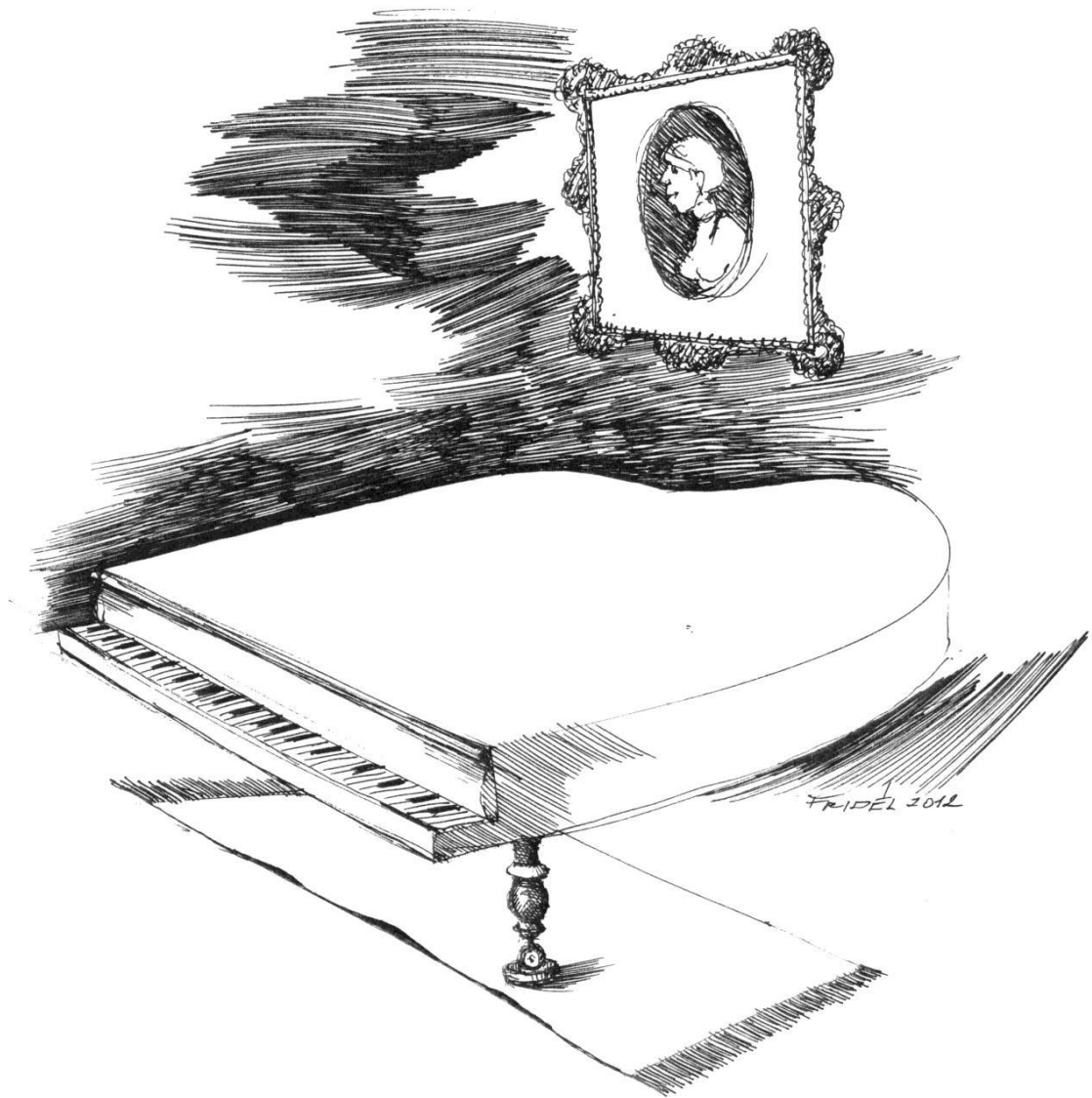
Négy férfi, akiknek csak a büsztje látható. Egy asztalra helyezve néznek a távolba, az asztal alatt kiskutya húzza meg magát. A városi kutyák sorsa: már csak akkor érzik magukat biztonságban, ha van valami a fejük fölött. Kedves emlék ez is, Fridélék rég elhalt házi kedvence.

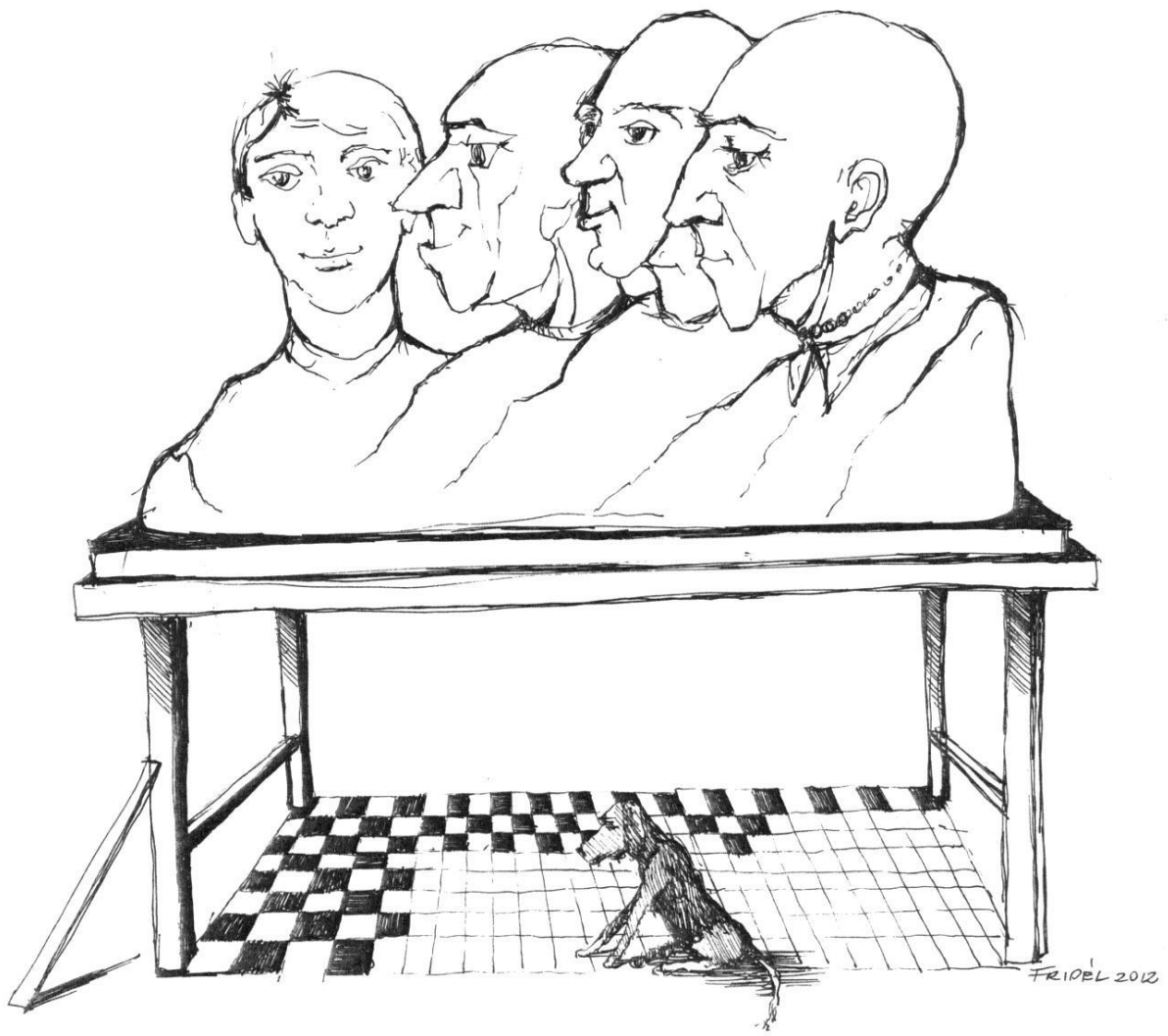
Egy vadkacsa úszik az Eger-patakon. Városban idilli kép az ilyen. Aztán egy érzékeny búcsú: Nagymama bocsátja útjára kedves unokáját. Az érzelmek tombolását csak egy hatalmas energiaörvény fejezi ki, mely fölöttük kavargó, maga a búcsú viszont szelíd, akár a két személy kézfogása.

Egy kámzsás fő terebélyesedik a szinte eltörpülő feszület fölé. Talán csak nem az Egyház is fölébe nőtt egykori Tanítómesterének? Remélhetőleg ez is csak egy impresszió.

Újabb bibliai alakok, majd egy városi katedrális képe, jócskán beleágyazva a kisvárosi milióbe. A templom a román és gótikus elemeket ötvözi. Mintha a rég lerombolt várszékesegyház kelt volna életre, hogy hatalmas erővel tornyosuljon ismét a város fölé....

FRIZEL 2013

Egy lovasszekér, melynek gazdája nem a bakon ül, hanem a háttérben, óriásivá nagyítva kémleli a távot. Emléke, távoli emlék, a mában, vagy a múltban? Aztán egy deszkahíd, amely átkelésre invitál a kicsiny patakon. Vagy tán ez is a múltba vezet? Emberünk ismét sétára indult az erdőbe. Tartsunk hát vele!

Egy vásári jelenet, melynek szereplői mintha a Fridél család távoli rokonai volnának. Békés üldögélés a kocsmá előtt, míg mások a vásári portékákat mustrálgatják, s talán vesznek is belőlük.

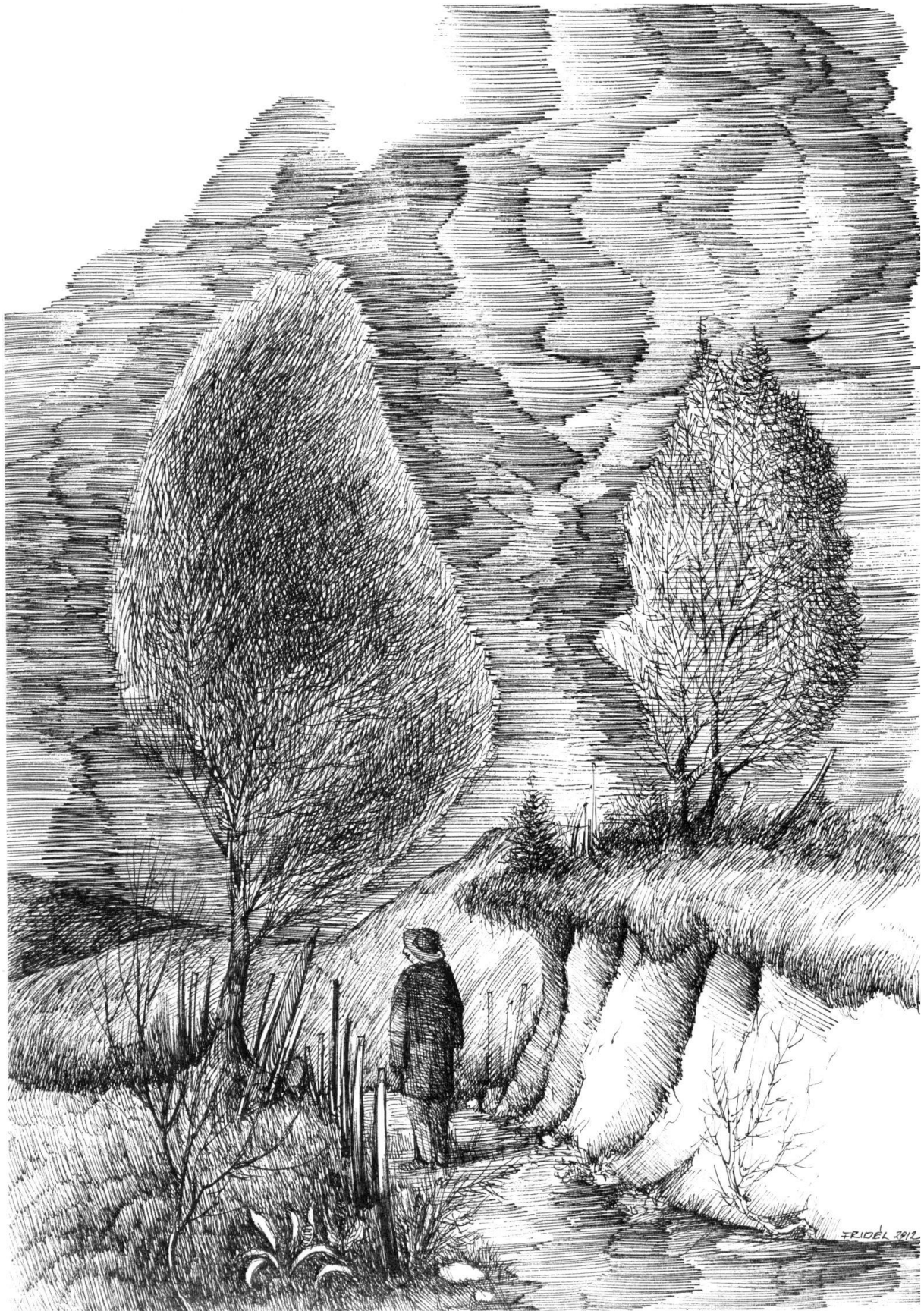
Egy vidéki ház, előtte hatalmas fenyőfák állnak. Kései nosztalgia, mely az egykori idillt idézi. S közben felnőttek a fák, hatalmas, sudár alakjuk csupán egy utánérzéssel idézi az egykori és mai székely vitézeket, akiket Szent László vezetett diadalmas csatákba. Ez a kép viszont halk nyugalmat áraszt. A múlt és az elesett vitézek rég a föld alatt nyugszanak. Ők váltották meg a mai békét, életük feláldozásával. Mikor erős szél fúj, a fenyvek zenéje zúg messzehangzón. Mint egykor a szent csatakürtje... ám a fák nem harcolni hívnak, csupán emlékezni...

Bizarr erdő, amely nemhogy invitálna a belépésre, de keresztbe fordított halott fadarabok, lécek állják útját az oda menni készülőnek. Ide inkább nem érdemes besétálni?

Deszkakerítés állja az utunkat egy másik képen. Sivár télvégi vagy kora tavaszi táj. Ez se barátságos, mégis ez van. Vagy követjük, vagy nem. A kerítés mögött mintha valami végtelen vízre vagy mezőre vezetne az út. Ez volna a megsemmisülés? A végkifejlet mégse tragikus, hiszen az élet zenéje szólal meg a csupasz fa tetején, egy apró madár, a tavaszra várva. Ha ő megszólal, van remény, még nincs vége az útnak, csupán a barátságtalan télnek.

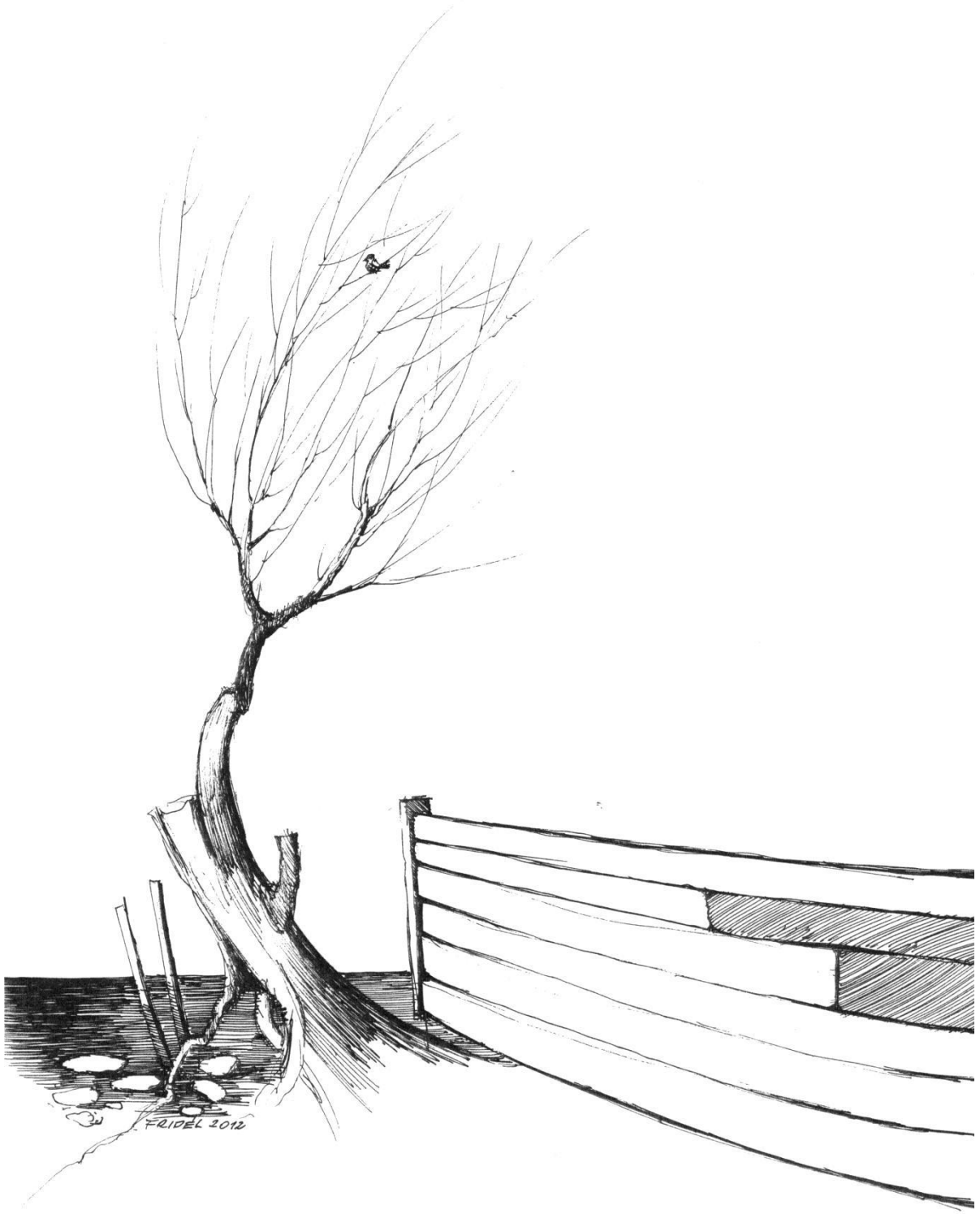

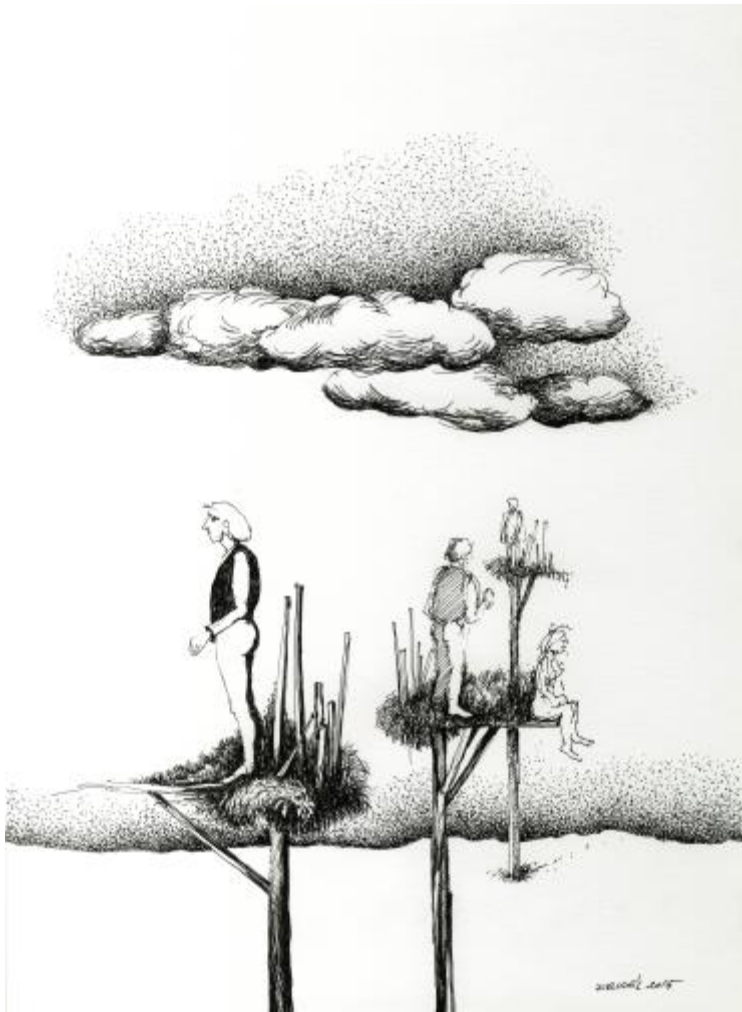

FRIDEL 2012

Csupán kicsiny szigetnyi tér az élet számára. Akár Andersen elvarázsolt vadhattyúi, akik egy, a tengerből épphogy kilátszó sziklán húzzák meg magukat, miközben kishúgukat menekítik az emberi igazságtalanság és durvaság elől, mely halálra szánta a fiatalasszonyt. Ismét az a visszatérő motívum, amely a földi élet sérülékenységet és törékeny voltát jelképezi. Fölöttük az ég, alattuk a föld poentírozott képe. Felhőkből szitáló csapadék, vagy csupán a szellem sziporkái hullanak szerteszéjjel? A törékeny életet tartó ágak, holt fák darabjai, akár a gólyalábak. Azokon is csak ügyesen lehet egyensúlyozni. Ennek a képnek a szereplői viszont senkitől és semmitől se félnek. A maguk természetes módján élik az életüket, mintha tudomást se vennének létük teljes bizonytalanságáról. Akár a modern ember... stabilnak vélt léttére romos semmiségein csücsülve...

Áttekinthető labirintus

A Művészet című folyóirat 89/7-es számában megjelent *Losonci Miklós* művészettörténész méltatása Fridél Lajos grafikáiról.

“Fridél Lajos 1950-ben született Mezőkövesden; felnövelő forrása lett a színekben bőséggel telített népművészet, s ez a helyi indítás rendeződött világos vonalvezetéssé az egri tanárképző főiskolán, ahol Blaskó János tanítványaként végzett 1974-ben. Azóta Egerben él, rajztanár, az Ifjúsági Ház vezetője, s közben szüntelenül rajzol. Az elmúlt évtizedben önálló kiállításon mutatkozott be Budapesten, Érden, Zalaegerszegen, Kecskeméten, Mezőkövesden, Egerben, Moszkvában, Voronyezsben és Finnországban, Poriban is. Életének váltoállomásait új elemekkel bővülő motívumsorral avatta. Rajzai vonalvezetését dinamikus színvázlatokkal egészítette ki, így örökített meg mezőkövesdi, tokaji, mártélyi hangulatokat. Készülődésének mindmáig alapja a rajz, a vonal, a szerkezet egyensúlyában fellobbant képi gondolkodás. Arányosan építi mélységben és a függőleges, vízszintes dimenzióban értelmezett vonalrendet, mely nemcsak anatómiát, hanem sorsot és érzelmet is jelöl, az ember teljességét, környezetében a növényi és állati történetet is. A Fridél kompozíció a lét formáiból válogatott és rendezett áttekinthető labirintus. Rajzjegyei egy körülhatárolt eszmét és látványfelismerést közelítenek, rögzítenek, a tragédia és az eufória közötti emberi térséget vizsgálják. A töredékek, sávok, tömbök lényeges idézeteket tartalmaznak megélt világunkból, környezetünkől, egy bokornak, felhőrojtnek is központi jelentősége van lapjain. Harmonizáló elem a nap, csöndes detonáció a felhők vonulása. A nyugalom feszültsége tárulkozik fel a kép igazságában, az élet dialektikus törvénye, e kettősség egysége. Nagy elánnal, magabiztosan szerkeszt a gyönyörködtetés

és a tisztázás igényével, a létrehozott esztétikum mindig valamilyen titok feltárására törekszik. Szellemesen, öniróniával kutatja emberségünk törvényeit és lehetőségeit. Sokszor fákból láttatja a helytállás humánus mozzanatát. A változatosság és árnyaltság jellemző vonása, felismeréseit kulturáltan közvetíti. Bírálata megértően leleplező – a *Képelemző* üres vászon előtt magyaráz, miközben a festő égő gyertyát tart a kezében. Tagolásai egyszerűek, s ez a szándék villantja fel a *Vásárban* magányossá és gazdátlaná váló ló tétova mozgását a bódé előtt, mely szintén részlet általános emberi önarcképünkéből. Értelmezésében a fák, állatok, felhők is mintha emberek lennének. Van mondanivalója és egyénileg alakított formarendje. Művészete, miközben érzékeli, fölfogja és közvetíti a világ rázkódásait – a rajz harmóniájával minket gyönyörködtet.”

KIALLÍTÁS

Fiedel Lajos: Április, tavasz, 22 x 29,5 cm, 1988 (fotók T. Mészáros András)

talmaznak megélt világunkból, környezetünkben, egy bokornak, felhőrojtának is központi jelentősége van lapjain. Harmonizáló elem a

nap, csöndes detonáció a felhők vonulása. A nyugalom feszültsége tárulkozik fel a kép igazságában, az élet dialektikus törvénye, e

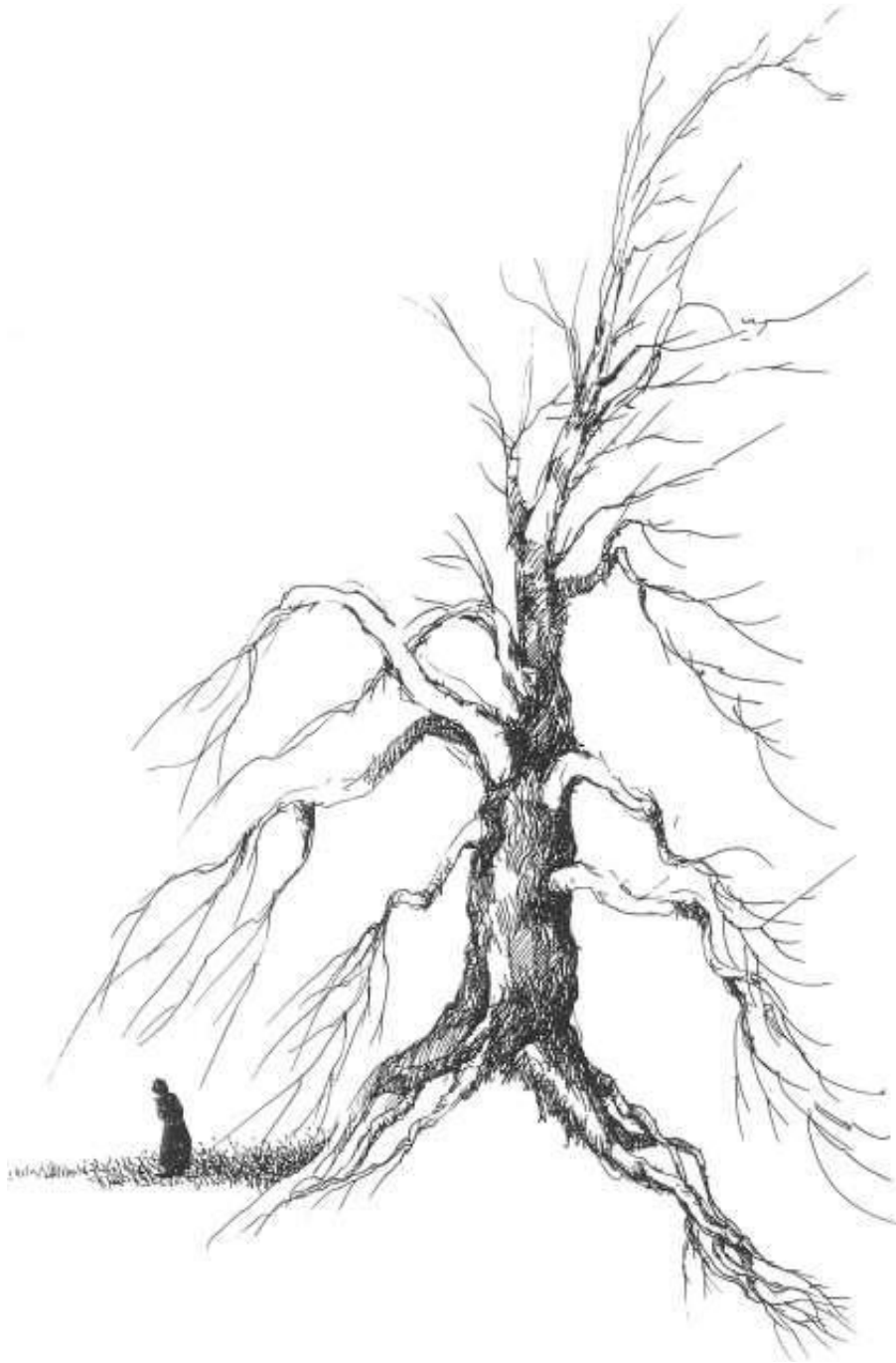
kettősség egysége. Nagy elánnal, magabiztosan szerkeszt a gyönyörködtetés és a tisztázás igényével, a létrehozott esztétikum

mindig valamilyen titok feltárására törekszik. Szellemesen, öniróniával kutatja emberségünk törvényeit és lehetőségeit. Sokszor fákból láttatja a helytállás humánus mozzanatát. A változatosság és árnyaltság jellemző vonása, felismeréseit kulturáltan közvetíti. Bírálata megértően leleplező – a *Képelemző* üres vászon előtt magyaráz, miközben a festő égő gyertyát tart a kezében. Tagolásai egyszerűek, s ez a szándék villantja fel a *Vásárban* magányossá és gazdátlaná váló ló tétova mozgását a bódé előtt, mely szintén részlet általános emberi önarcképünkéből. Értelmezésében a fák, állatok, felhők is mintha emberek lennének. Van mondanivalója és egyénileg alakított formarendje. Művészete, miközben érzékeli, fölfogja és közvetíti a világ rázkódásait – a rajz harmóniájával minket gyönyörködtet.

Losonci Miklós

A család. Ismét az egyvonalas rajzok egyike, melyek szinte egyalakossá fonják a háromtagú családot. A kisgyermekre jellemző vidám kíváncsisággal néz ki ez a fiúcska is szülei mögé bújva, mert ott van a biztos menedék. Picassói egyszerűség, tiszta vonalvezetés, mely sokkal többet mond el a világról, ezeknek az embereknek a világáról, mint bármely túlrészletezett festmény.

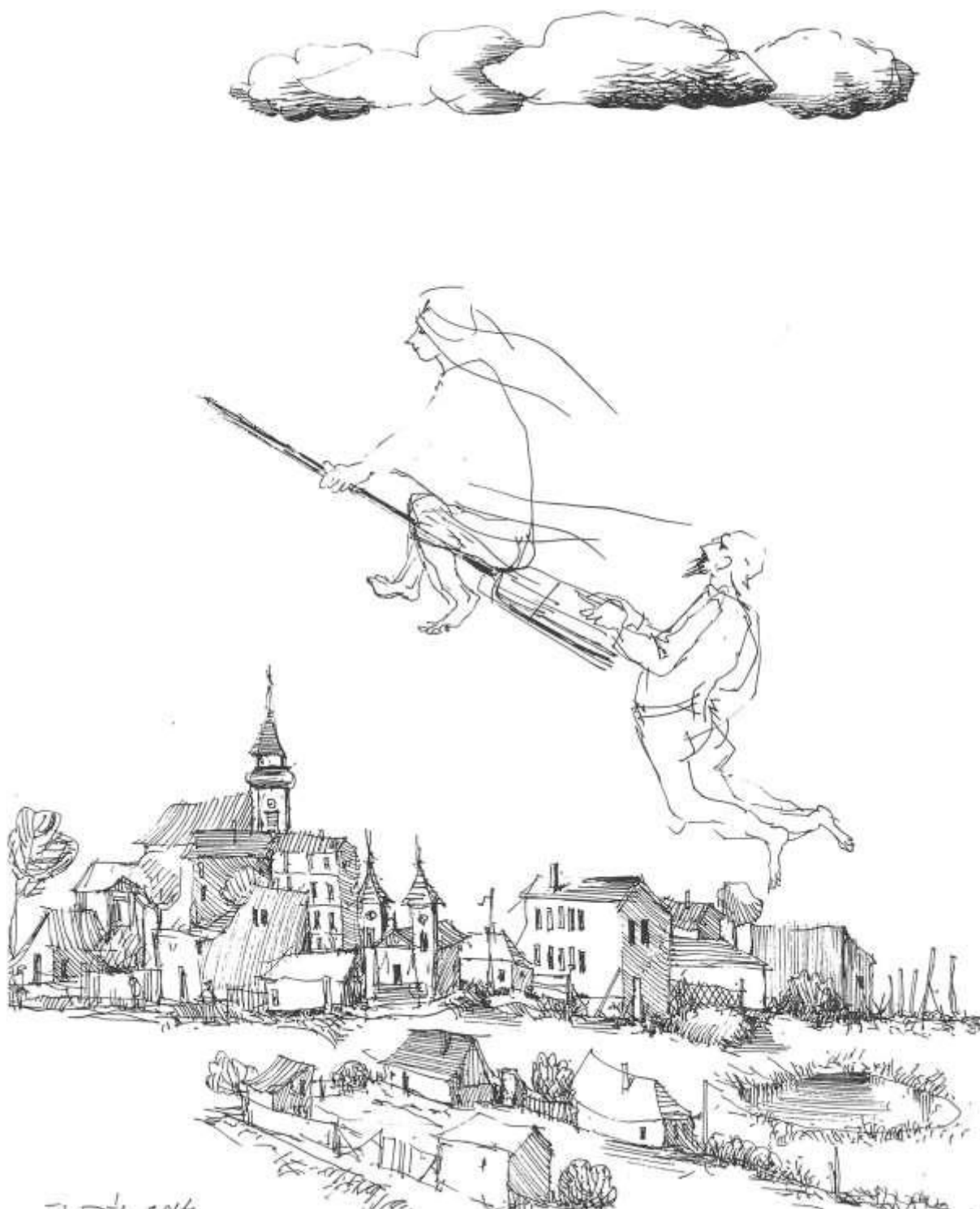

Üres tájak. Egy katedrális ablaka, a környéke ennek is üres, csupán a szél tépázza a fákat. Anyóka tipeg egy hatalmas, csupasz fa mögött, mintegy egymás szimbólumai: mindketten eleresztették már az általuk nevelt életeket, amelyek úgy peregtek le róluk, akár az elszáradt levelek. Már nincs mit tenni, csupán várni kell a végkifejletre. Az anyó és a fa is fázós tartásban: közeleg a tél, az elmúlás ideje.

Asszonyok hajolnak össze egy templom előtt. A fiatal nő gyermeket vár, mögöttük egy fiatalember feje aránytalan nagyságban, talán egy csábító, talán az ifjú férj. Alattuk deszkaállványzat, az alatt pedig egy halálfej. A halál még az élet eljövetelkor is itt leelkedik, legfeljebb nem mindenki akar tudomást venni róla. Bicikli, csupasz ágak és egy kiskutya, fázósan összehúzódkodva. Élő alakok és egyértelmű szimbólumok.

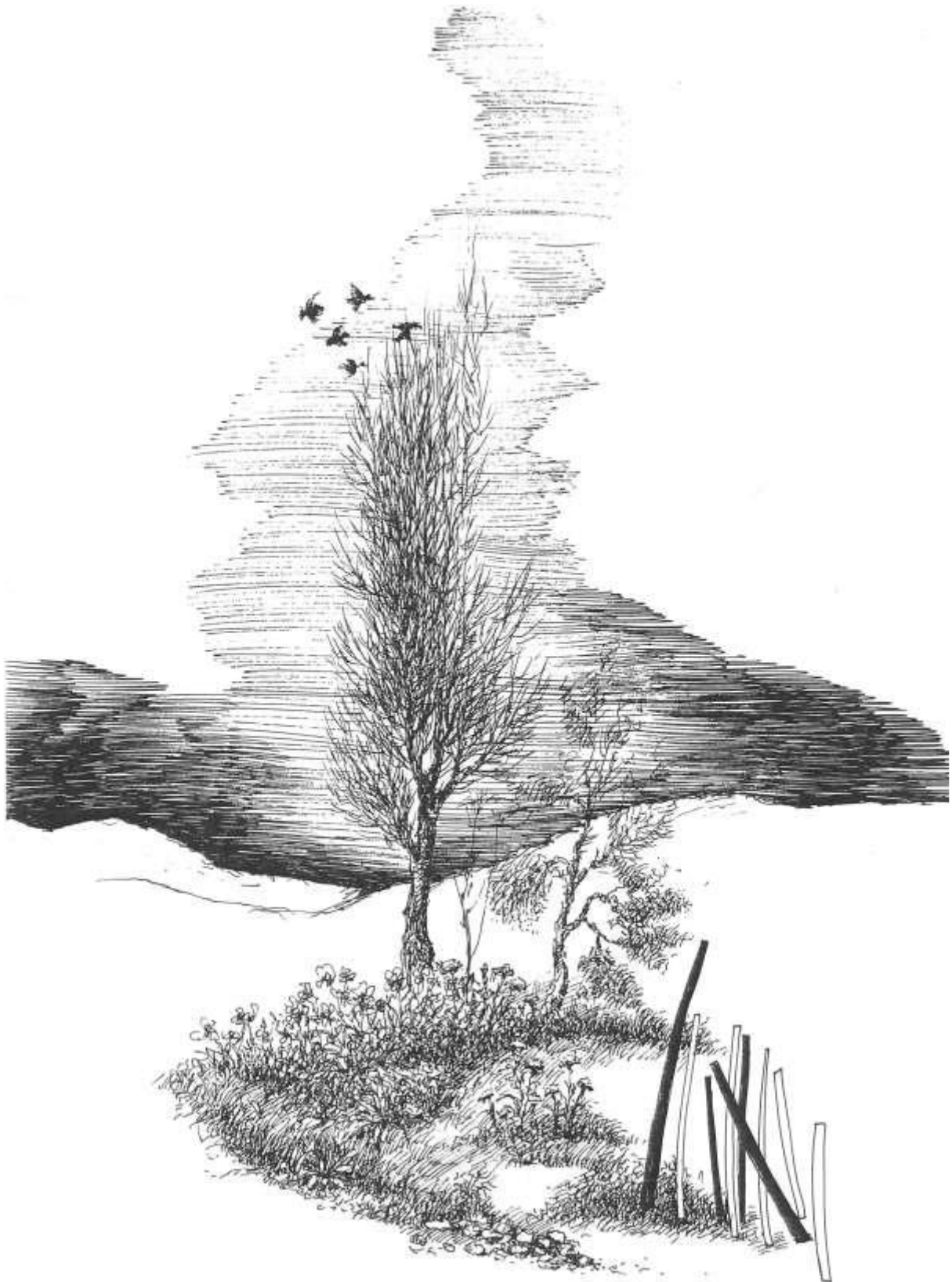

Festő hiányos öltözetben, csak a munkájára koncentrál. A művészet szent, csupán a mindent lecupaszító tekintet fosztja meg nimbuszától. Fiatal nő seprűnyélen repül el egy városka fölött. Talán csak rosszindulatú pletykák minősítették azzá, s legyen bármilyen rossz hírű, mégis van férfi, aki utána kapaszkodik, követi, amíg le nem hullik az alatta elterülő tavacska vizébe, hogy lehűljön s felébredjen: Könyves Kálmán óta tudjuk, hogy boszorkányok nincsenek.

Fiatal modell, pár vonallal illusztrált műteremben ülve, mintegy az előző kép témájához kapcsolódva. A városi kiüresedettséget váltja a természet látszólagos üressége, ahol pillanatnyilag nincsen senki, semmi, ám a valóság egészen más. Mindenütt rejtőzködik az élet, ahol védenie kell magát. A fa fölött madárraj kering, és máris előbukkan egy vadászbé, hogy ránk csodálkozzon hatalmas szemeivel.

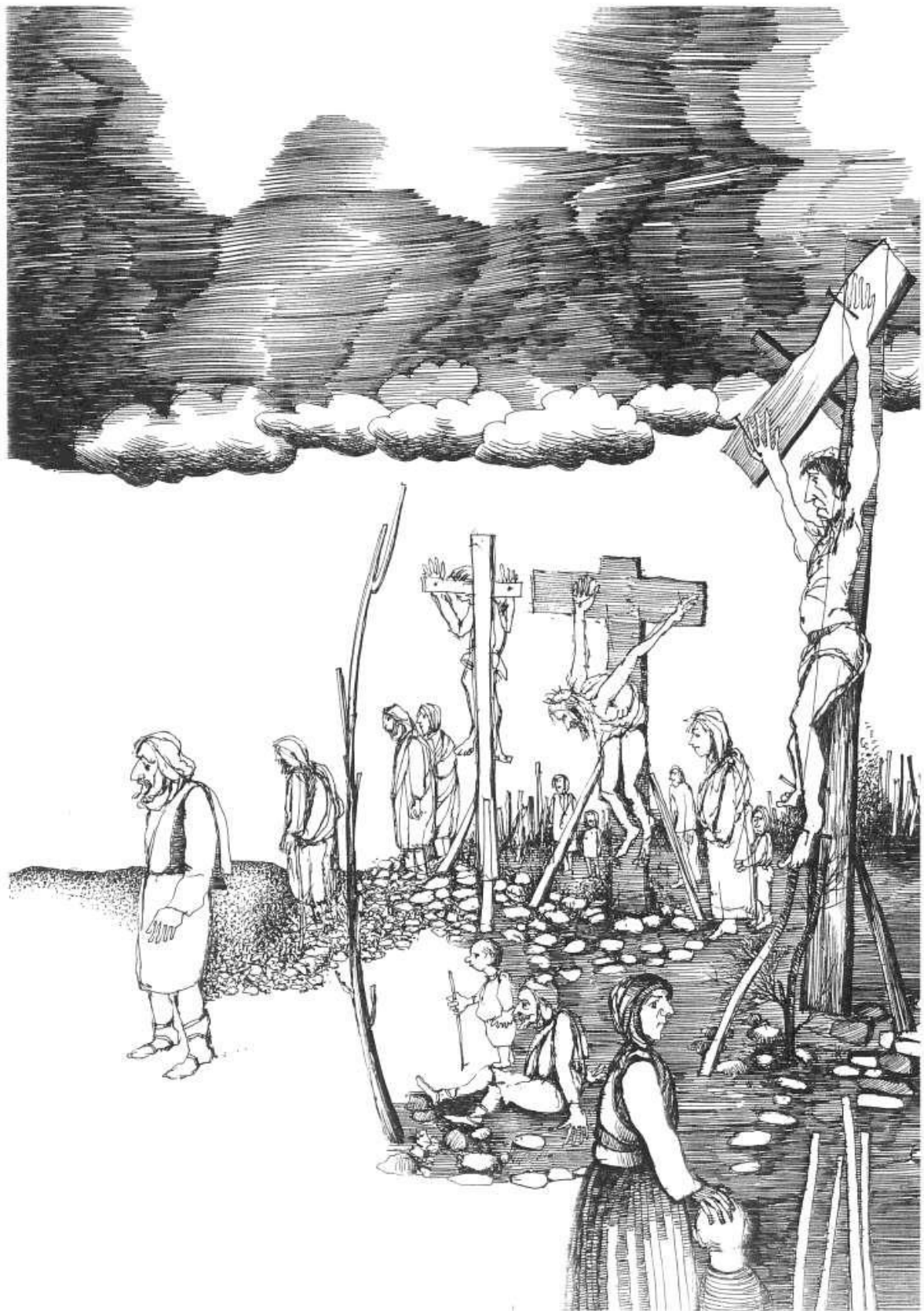

Egy elhagyott ladik, s ahol az van, halak is vannak... Egy szépséges gondolat bomlik ki tűzlángszerű levéldísz által övezve. Témája egy ódon hangulatú ház, és a nő, aki rá emlékezik. Vagy éppen most álmodja meg...

Matyó városrészletek. Egy férfi lép elő a deszkapalánk mögül, majd ugyanazon utca másik oldalán nagymama cipeli haza a vizet a közkútról. Aztán egy hirtelen váltással ismét az erdőn vagyunk, ahol magasles vár a vadászokra, meg a nézelődni kívánókra. Bibliai tájak és emberek népes serege, állatokkal vagy azok nélkül, ódon hangulatot idézve.

Karácsony, hatalmas, feldíszített fenyőfával. A felnőttek odavezetik a rácsodálkozó kisgyermeket. Egy másik képen a Szent Család, a Kisded érkezését boldogan fogadva. Csupán a hangulat és a vidék nem betlehemi. Féltemplom, kövezett utca, ahol hegyes karók szegélyezik a portákat, mintegy utalva a Megváltó sorsára. Utad távolra vezet innen, és nem éppen a boldogsággal lesz kikövezve... És megérkeznek a Háromkirályok is, hogy köszöntsék a Megváltó születését. Egy másik képen városka közepén felállított Golgota. A három megfeszített még él, és csodálkozva figyeli az alattuk zajló életet, mely róluk szinte tudomást se vesz. Kisgyermek játszik a porban, mellette kiskutya, megint a Fridélék tacskója. Azóta ő is kiszervedett. A mai élet csupán szentképeket, ikonsorokat vagy képzőművészeti alkotásokat lát már Jézus Krisztus történetéből. A tagadásban odáig jutott, hogy még a létezését is eltagadja, csak mert vannak hamis próféták, akik erre ráveszik. S hogy miért hallgat mégis rájuk? Ezt már ne tőlem kérdezzék, kérem!

Bohókás váltás: kutyák tanulnak a kutyaiskolában. Előttük tábla, az előtt hasalnak a növendékek. S hogy mit is tanulhatnak a kutyaiskolában? Hát ugatni☺))

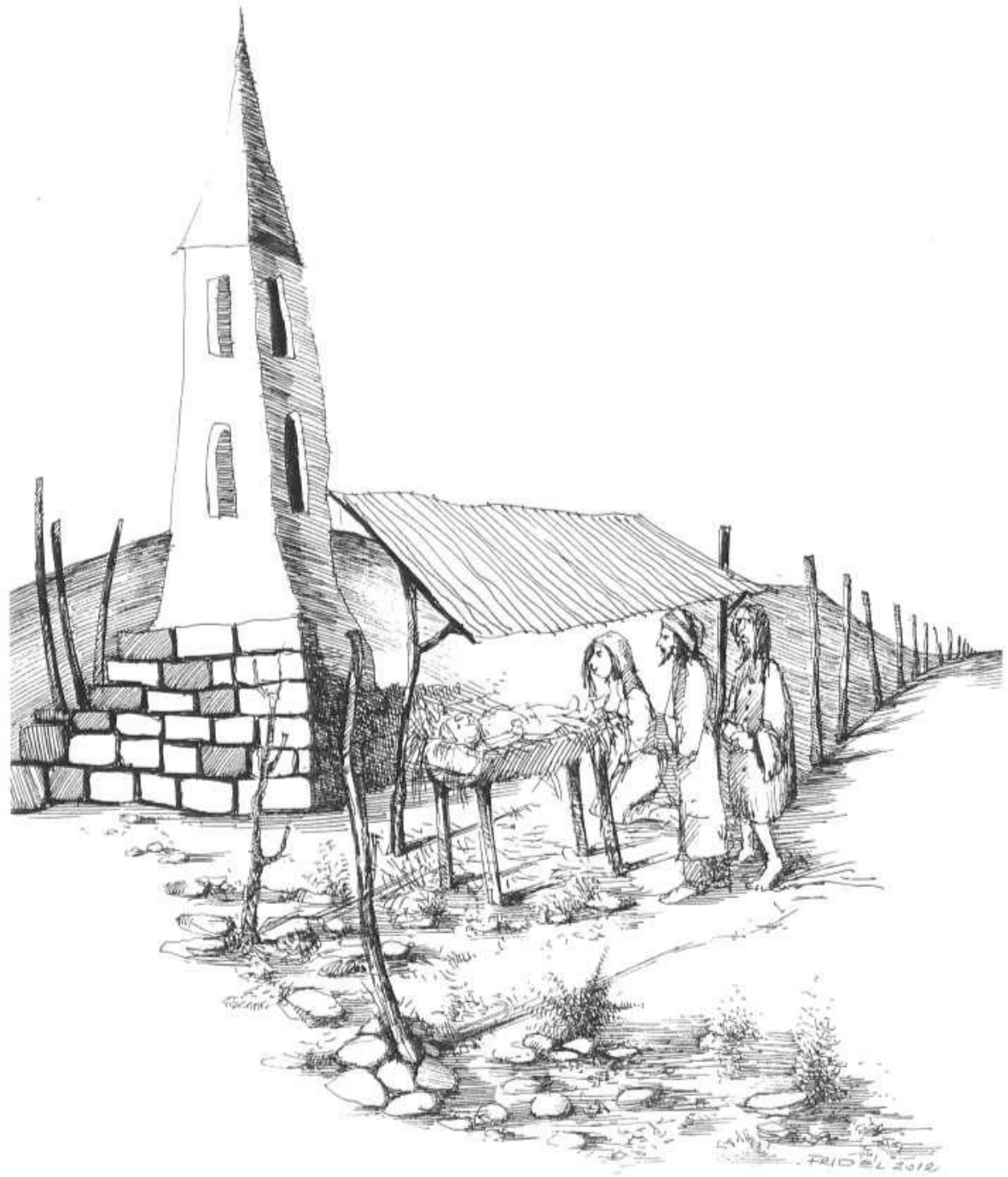
Vissza az eredeti témához, de ez is különös hangulatban. Lovak hajolnak az immáron üres jászol fölé, ahonnan elvitték a Kisdedet. A lovak arcán szelíd jóság. Nézik, és nem értik.... Vagy csak mi nem értjük?... Mellettük az örök matyó motívum, egy leveles ág.

Aztán egy cirkuszi sátor, előtte elmélázó bohóccal. Csupán egy életkép, mert ez is hozzátartozik az élethez. Néha élünk, máskor cirkusoznak velünk...

Szerelmi témák, sokféle verzióban. Van úgy, hogy kedvesen fogadják a megérkező szerelmespárt, csak úgy árad a szeretet, mely lobogó lánggal ég. Mégis úgy jelenik meg, ahogyan egy virágos ág, valamelyik szép bokorból kinőve. Máskor kislányok lesik meg a fiatal párt, akinek fogalma sincsen erről. Aztán ábránd és féltékenység. Az álmodozó lány mellett sorjázó szögletes sávok és vonalak a leányarc mellett ördögi figurát mutatnak árnyként. S valóban: gyakran rossz is történhet a naiv lányokkal, nemcsak csupa ábrándosan jó.

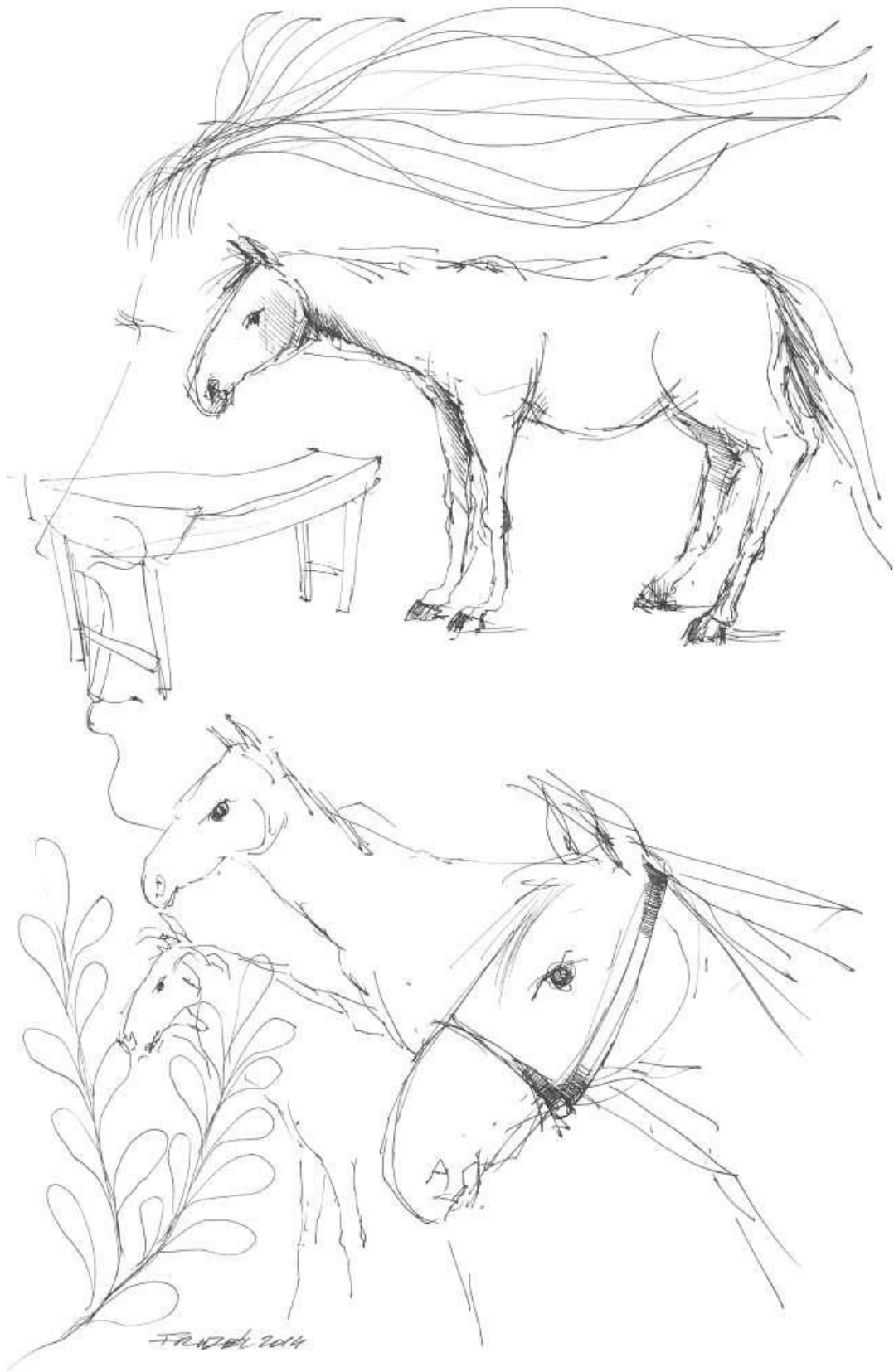
Végül jön az emlékezés. Kinek szépen, egy egész falu vagy városka képét kirajzolva, másoknak sötétebben, mert ez is az élet része. Fiatal lány áll a kerítésen kívül, előtte hatalmas víztükör terül el. Megáradt a kis patak, vagy csak a tavacska duzzadt jókorára a télvégi hóolvadáskor? Csupán ezt szemléli, vagy valami sötét gondolat is bántja? Ki-ki döntse el vérmérséklete szerint.

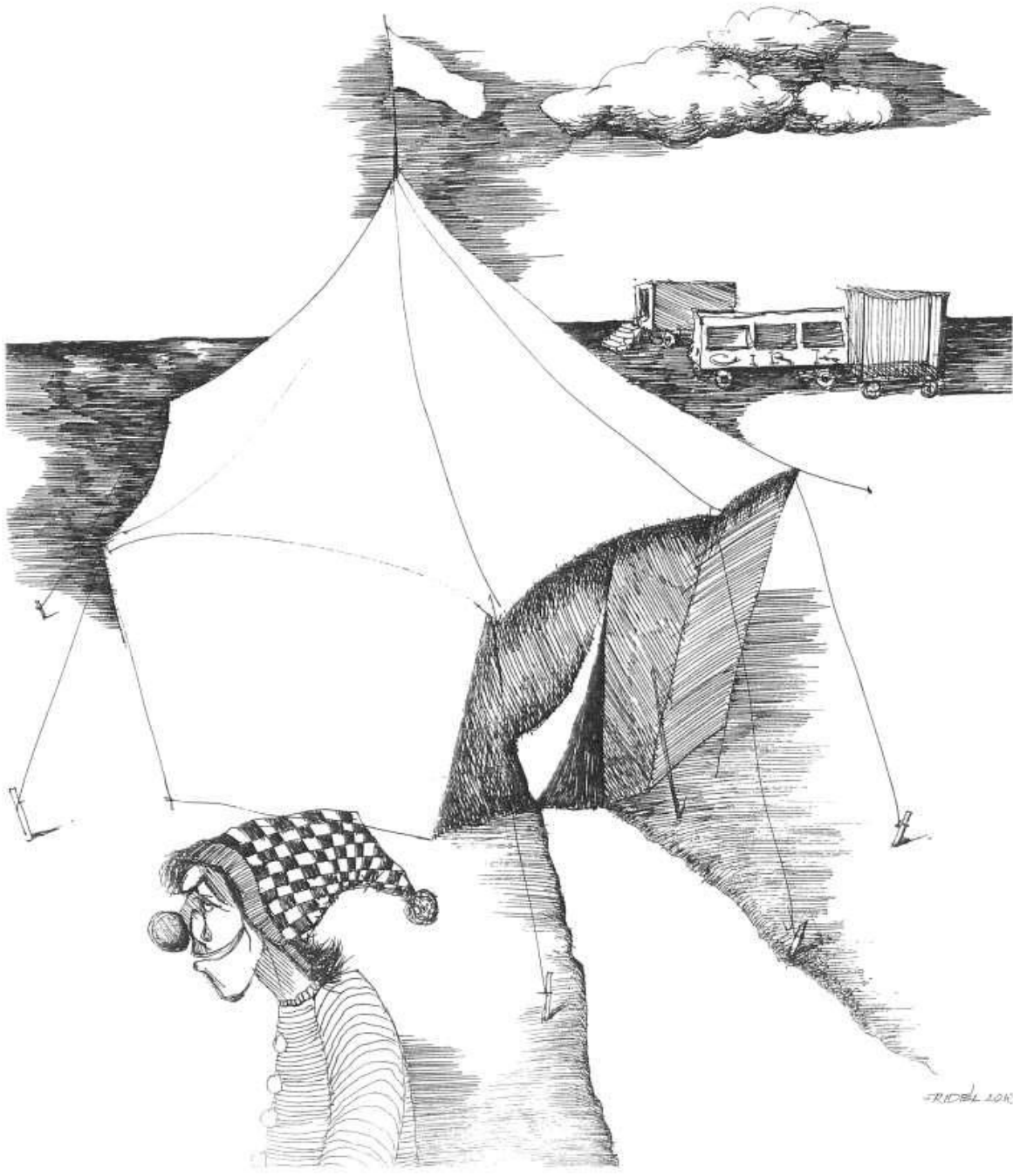

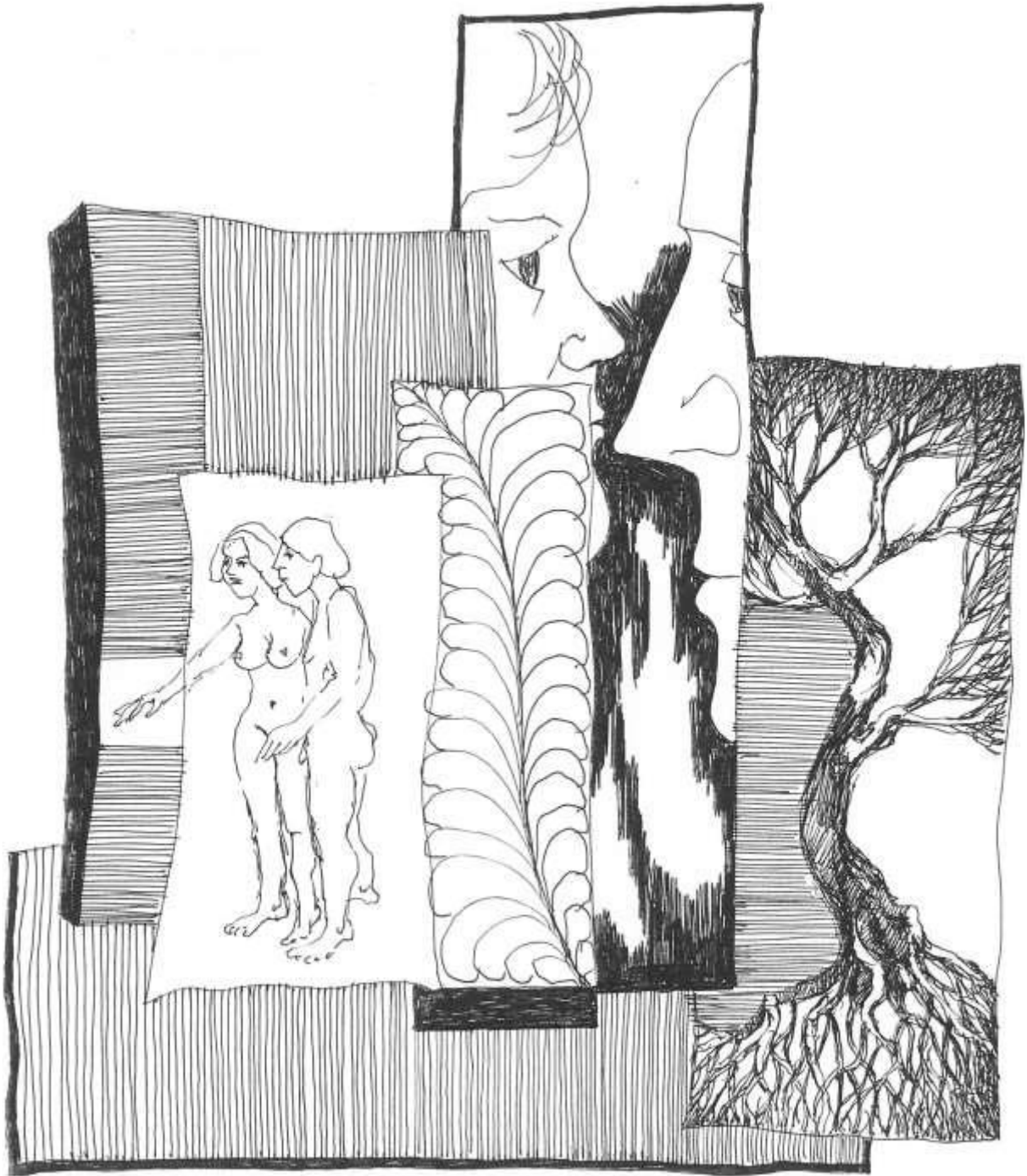

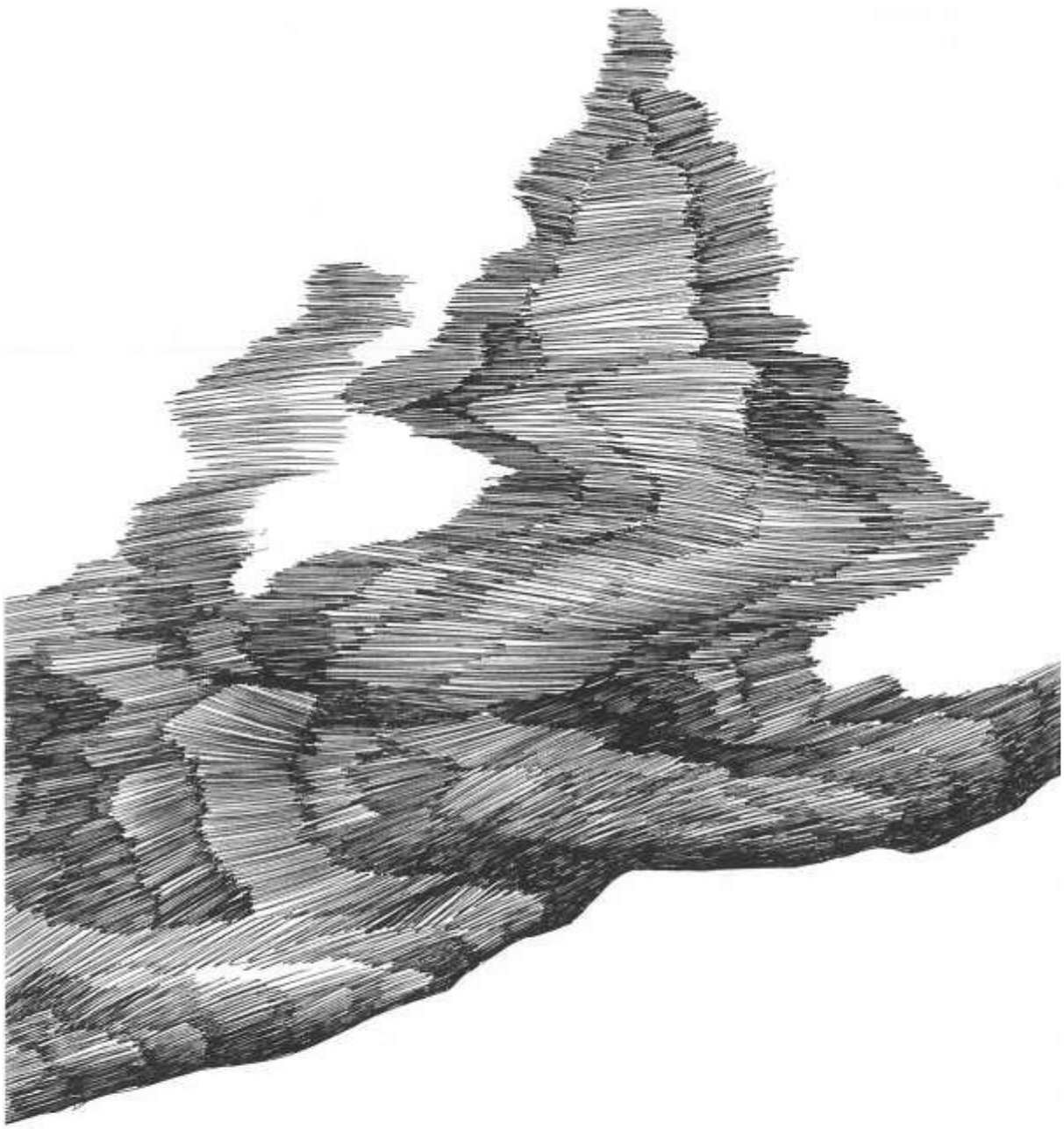
F. JOEL 2011

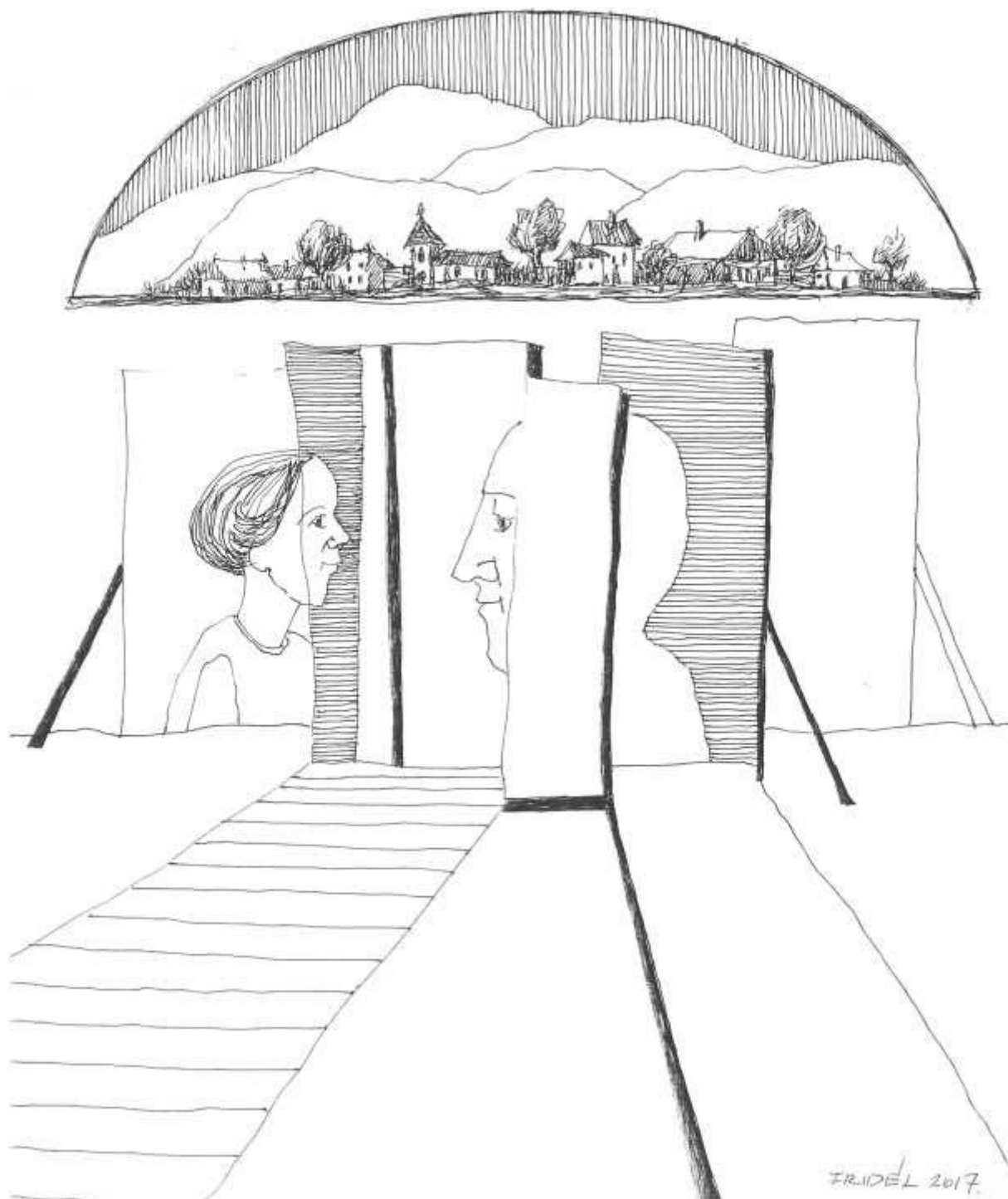

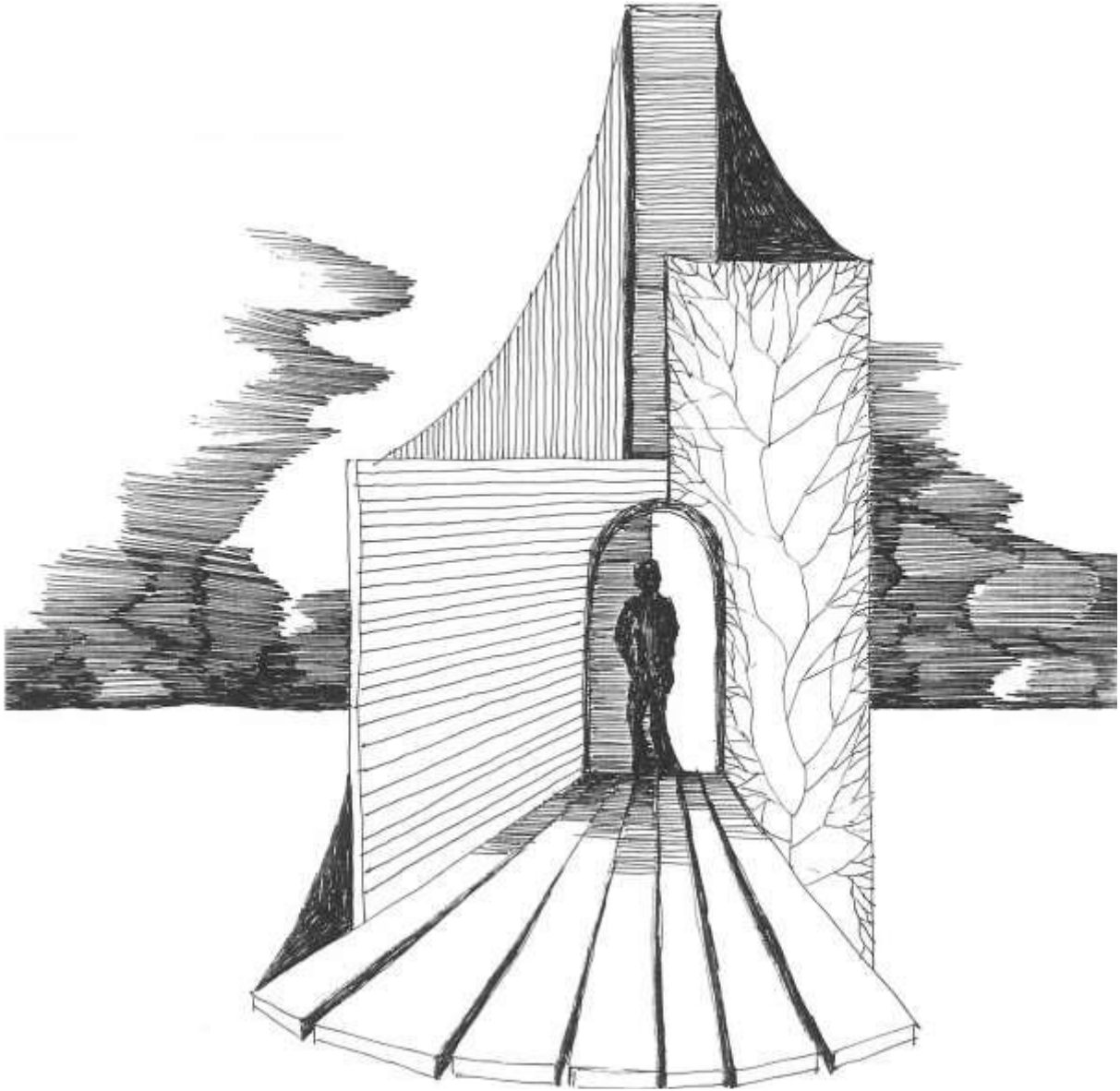

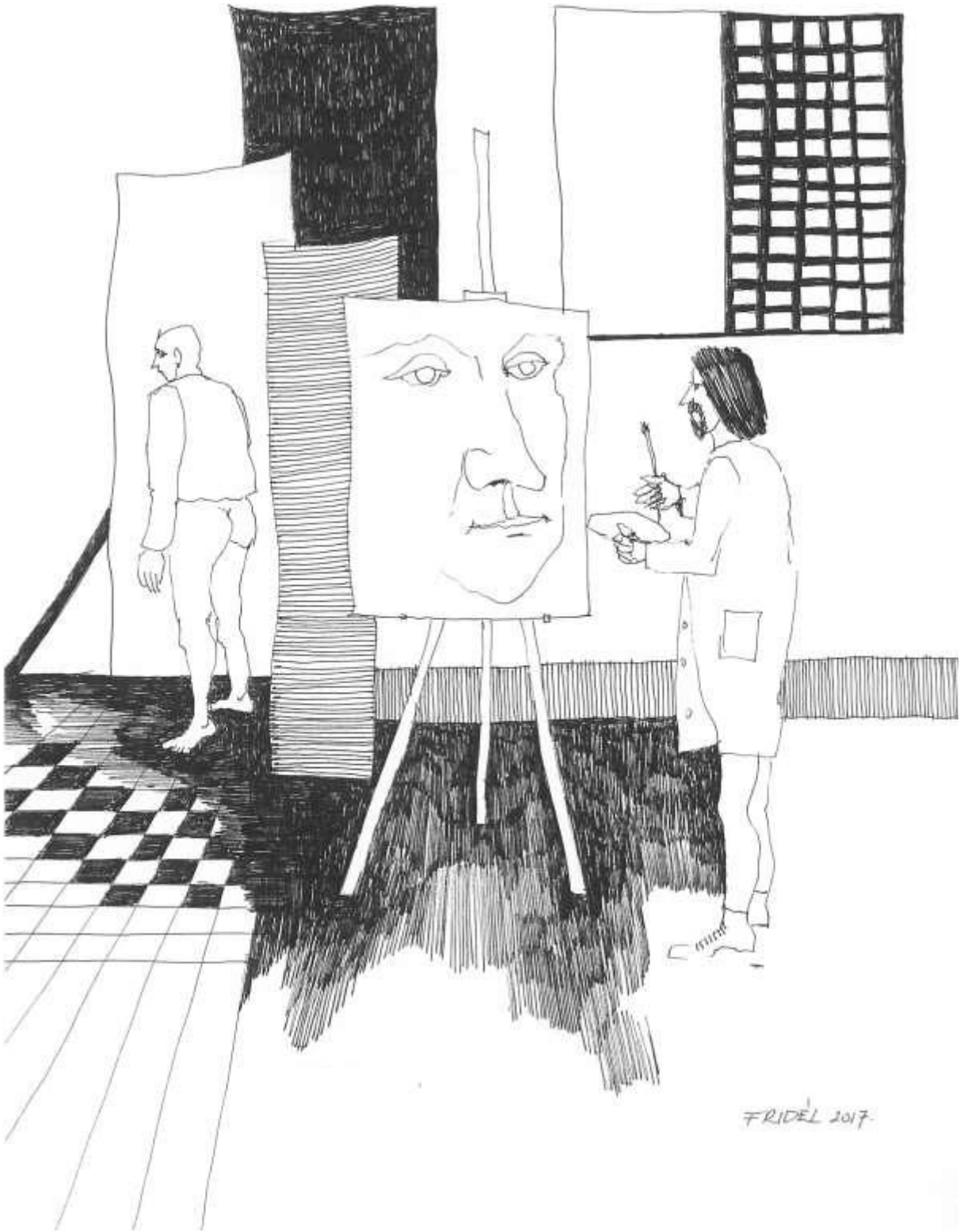

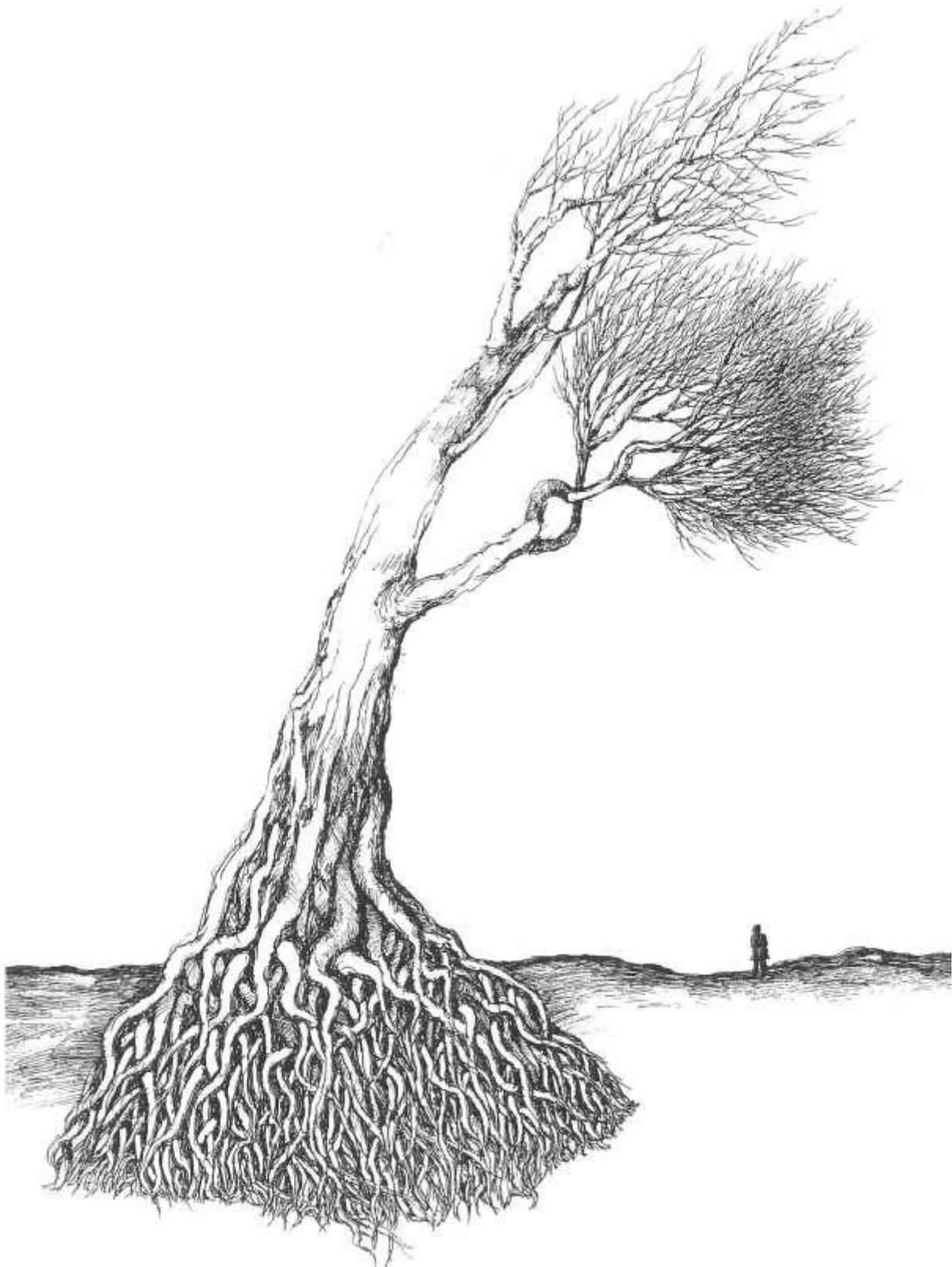

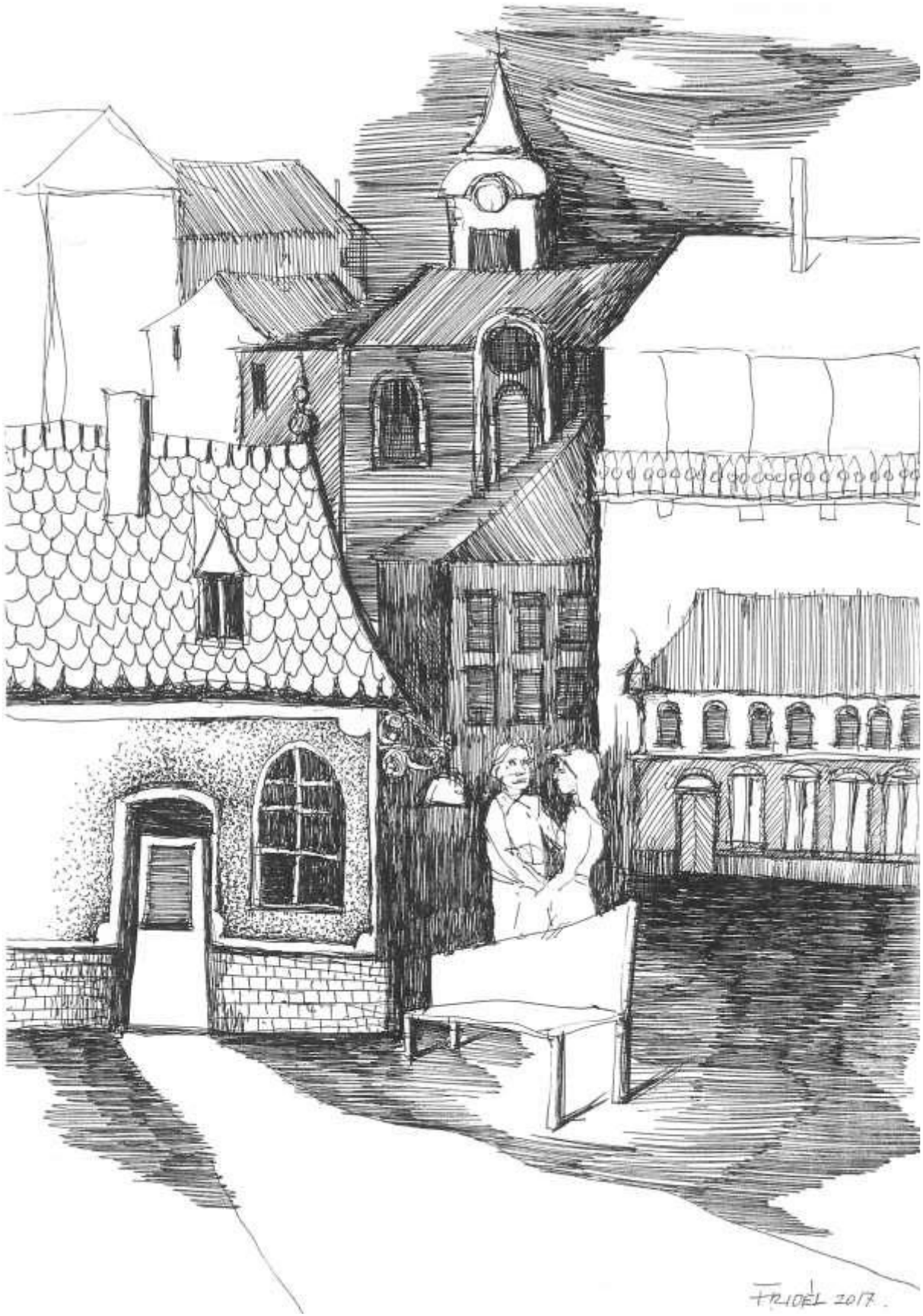

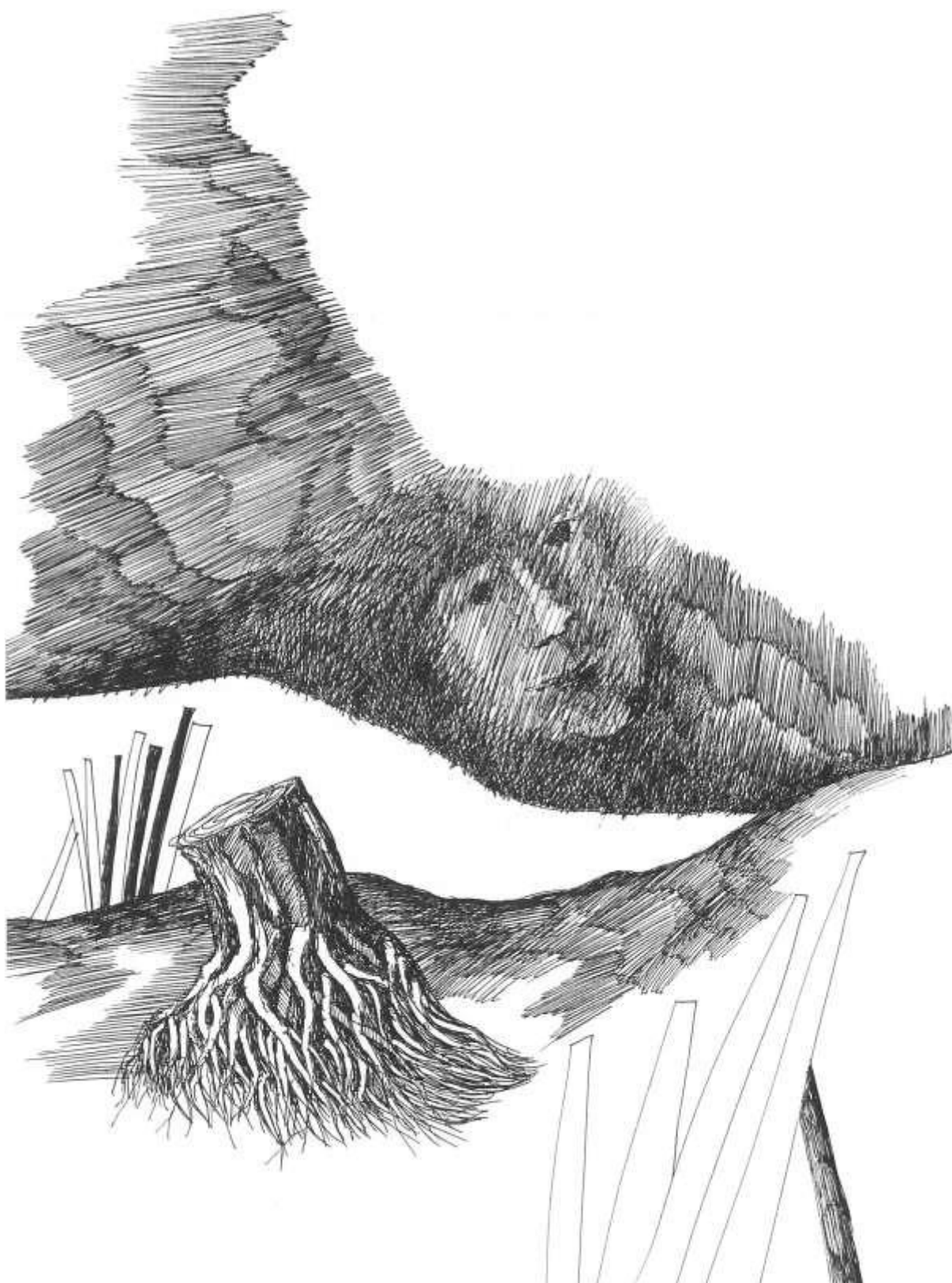

Elválás. A magára maradt fa szinte kitépi magát a földből, gyökereinek tömege kiemelkedik onnan, míg ágaival utánait a távozónak. Valósággal kidől, ahogy érzelmileg megsemmisül. Antropomorf szemlélet, ez kétségtelen, mert hiszen a fák jóval bölcsőbbek annál, semmint hogy megsemmisítsék magukat egy érzelmi vihar miatt. De lényegében minden nagy búcsúzás ilyen.

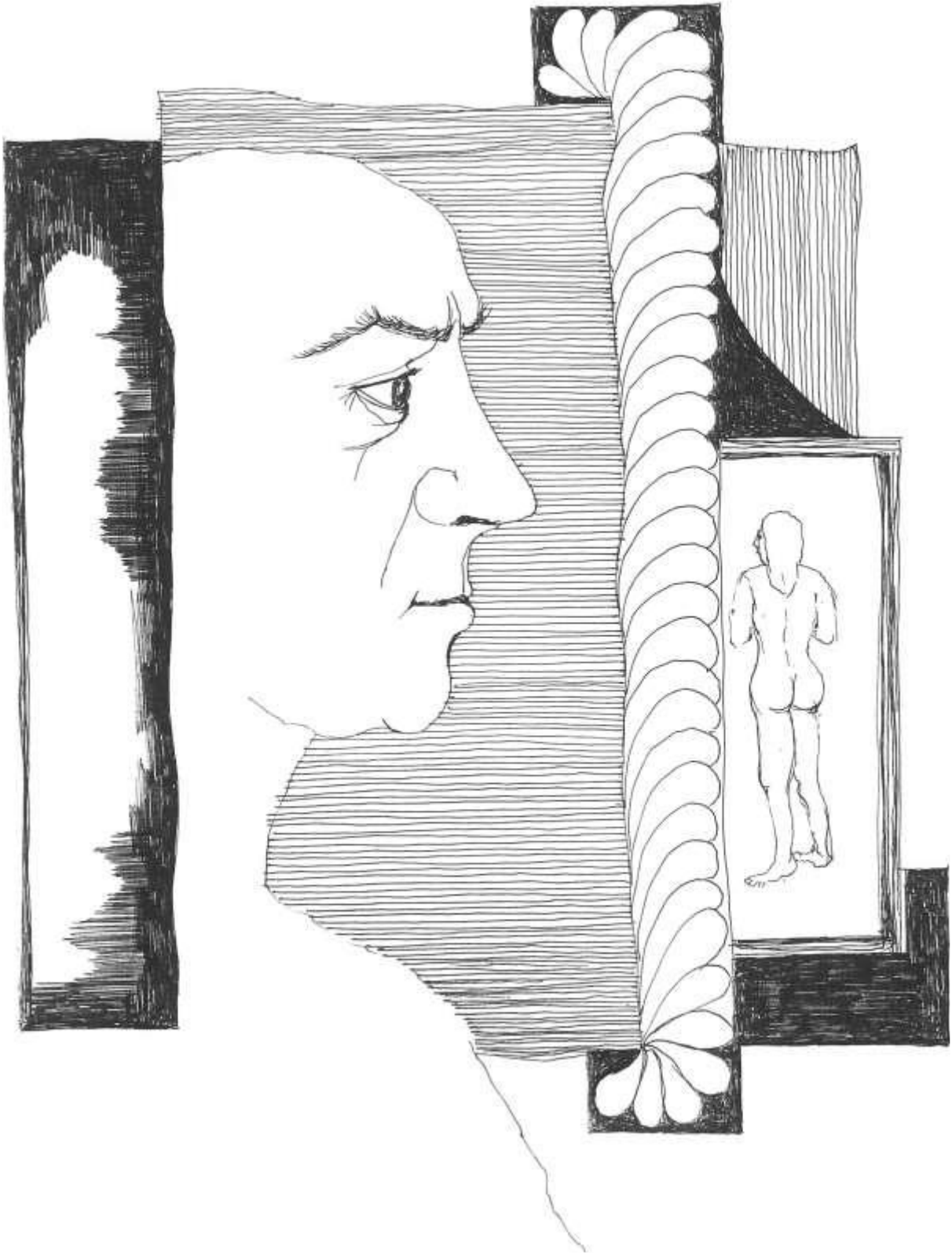

Csonkig vágott fa, melynek gyökereit láthatjuk, bár azok a föld alatt vannak. Fölöttük kedves arc tűnik át egy felhőgomolyból: mintha a fa távozó lelke intene vissza. Élet és elmúlás kegyetlenek és sivarak.

Emlékek és elmúlás. Emberpárok, szinte egy vonalból megkomponálva. A képi egyszerűség mégis gazdag mondanivalót sugall: az együvé tartozás nagyszerűségét.

Aztán féltékeny férfitekintet követ egy lánytestet, mintegy meglesve annak póreségét. A lány összehúzza és takarja magát, mintha megérezte volna az őt követő tekintet csúnya szándékát, gyanakvását.

Két tekintet fordul egymás felé. Emlékek ezek is. A nosztalgiát, melybe akár bele is lehetne feledkezni, feloldja egy kiskutya képe. A kutyas vakarózni kezd, miután hiába téblábolt, hogy valaki foglalkozzék vele. A gazdája meg csak néz és emlékezik.

Nénikék emlékeznek rég eltávozott fiaikra, majd gyermekcsapat kirándul vidáman egy bükki tájban. Fölöttük férfiarc tekint a messzeségbe, s talán tudomást se vesznek egymásról. Egy másik kiránduló csoport éppen „beveszi a várat”, azaz a kilátó részen emlékezik a hajdanvolt hősökre, egy hatalmas kapitányra, aki a vár falai mögül tűnik elő sisakos fejével.

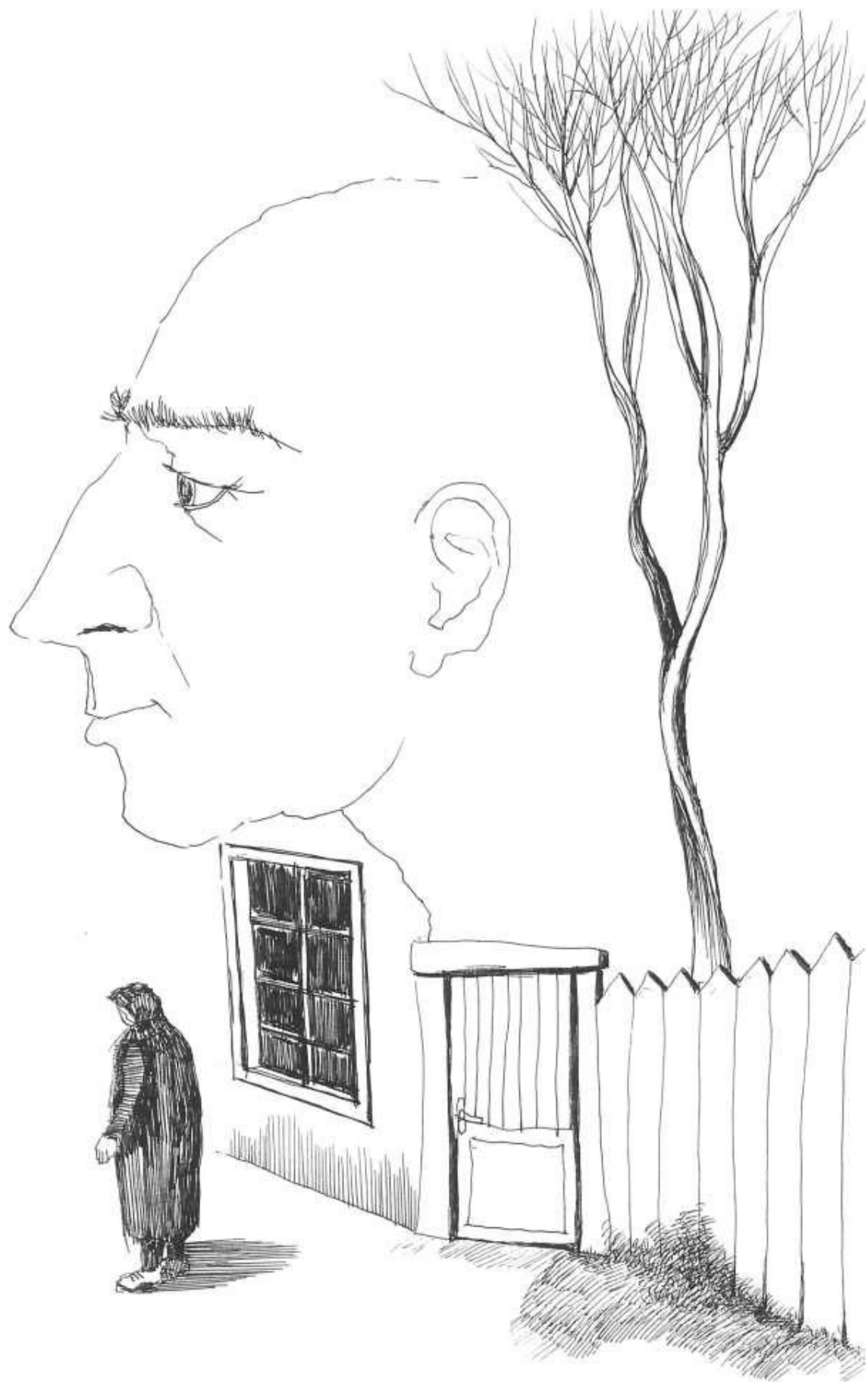
A fejek és fák kompozíciója különleges motívumai Fridél Lajos grafikáinak. Olykor mintha egymásba fonódnának, máskor a fából nő ki a figyelő ember, aki lenyűgözi a szemlélőt: hogyan tarthat egybe két, egymástól ennyire különböző lény? A rajz mégis egységbe fogja őket, és magától értetődő természetességgel interpretálja az emberi élet egyedülvalóságát és megismételhetetlen karakterét és különösségét.

Tájban bujdosó emberek, érzések és emlékek? Mindez, és mégse, mert nem szükséges magyarázni a képi világ komplexitását. Szabadon asszociálható, akár a pszichológusok karakterrajzai.

Visszatérő sétálóhelyek, patakhöz vagy utcára vezető lépcsősor. Nem csupa egyenes vonal, téglalap, amelyeket Makovecz Imre annyit kritizált, hanem kanyargós, változatos és egyéni. Mert hát aki az embert uniformizálni akarja, az megtagadja a Teremtés jellegzetes sokszínűségét. Aki csak a girbegurbát látja benne, az téved. Útjaink is szabálytalannak tűnhetnek – a felületes szemlélő számára. Ám végül kiderül, mennyire szabályos is volt abban minden. Egyéni vonásokkal, egyedi életúttal, változatos és szépséges képlettel. Ez magában foglalja a Teremtés titkát, ami szerencsére nem fejthető meg mindenkinek. Kellenek a titkok, és azok őrzői, akik nem árulkodnak erről, sem embertársaikról, vagy a természet magasztos titkairól. Mert az ember mindezt csak elrontaná. Ma már nemcsak képzeli, hanem hirdeti is magáról, hogy ő mindenkinél mindent jobban tud. Aki idáig süllyed, azt már csak milliméterek és milliszekundumok választják el a végleges alásüllyedéstől.

Fridél Lajos szépséges épületeket rajzol s hozzá gyakran groteszk emberfigurákat. Ő is egy szépséges városban él, ahol mindenféle emberi eltorzulásokat tapasztal. Hát hogyne tükröződne mindez a grafikus minden kézmozdulatából?!

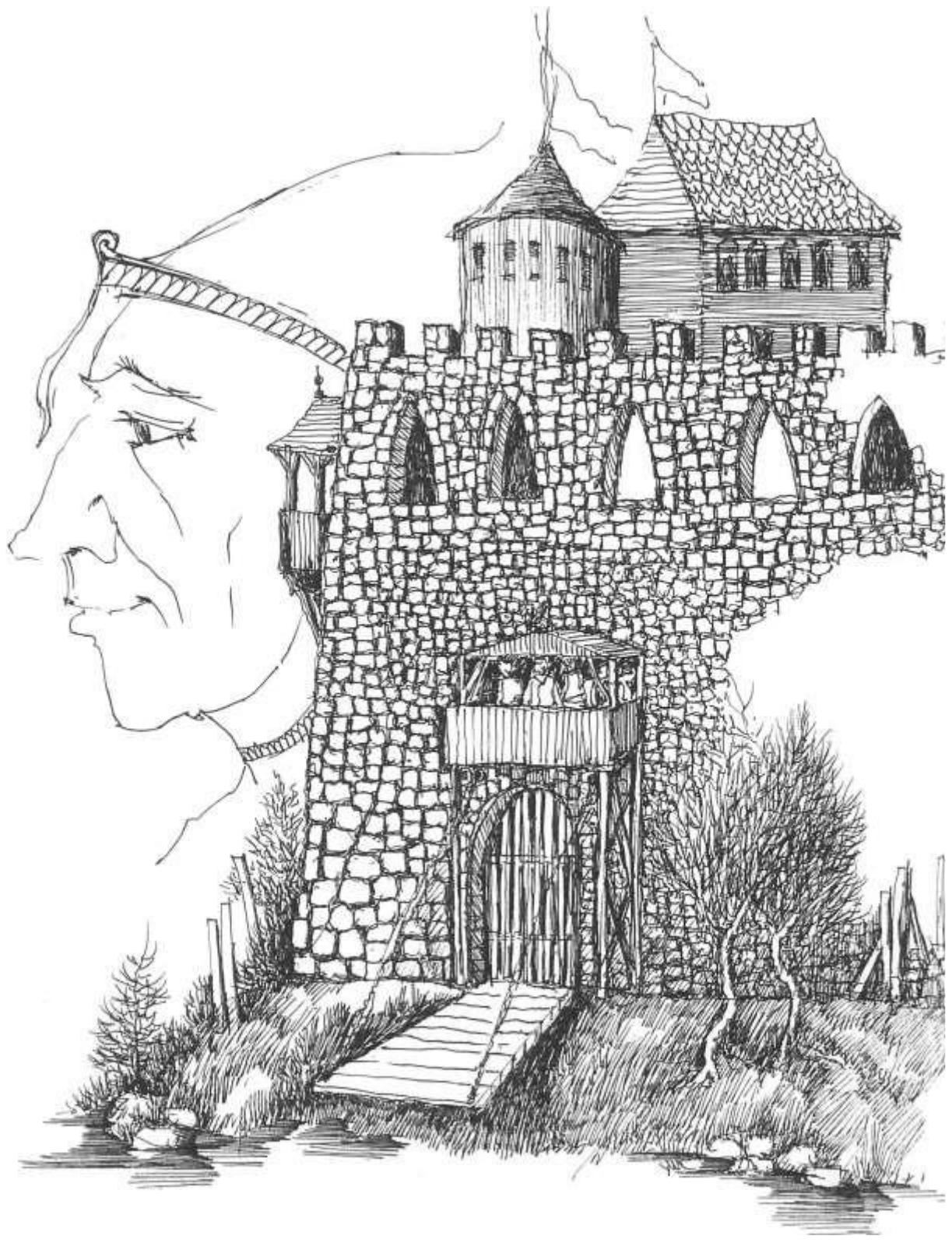
A figuratív és az absztrakt közti különbség ebben is áll: A képileg tiszta, pontosan kivehető és értelmezhető ábrák nem zárják ki a nézőt az alkotás folyamatából – szellemi szinten. Amibe bármi belemagyarázható, mert a mellébeszélő műalkotás megtagadja a képzőművészet eredeti rendeltetését, a vizuális tisztaságot és a szépség által történő teremtő folyamatot. Képtelenségnek hangzik, hogy az ábrázolt valóság ne legyen valóságos. Vannak természetesen jól sikerült műalkotások, de ezt a kamaszos lázadást ki kellene nőnie a képi művészeteknek. Ha másért nem, hát azért, hogy tovább tudjanak lépni, művész és művészet, erről a holtpontról. Mert már több mint egy évszázada egyhelyben topognak. A polgárpukkasztást csupán a status quo védelmében teszik. Máskülönben ki ismerné el egyeduralgató voltukat?

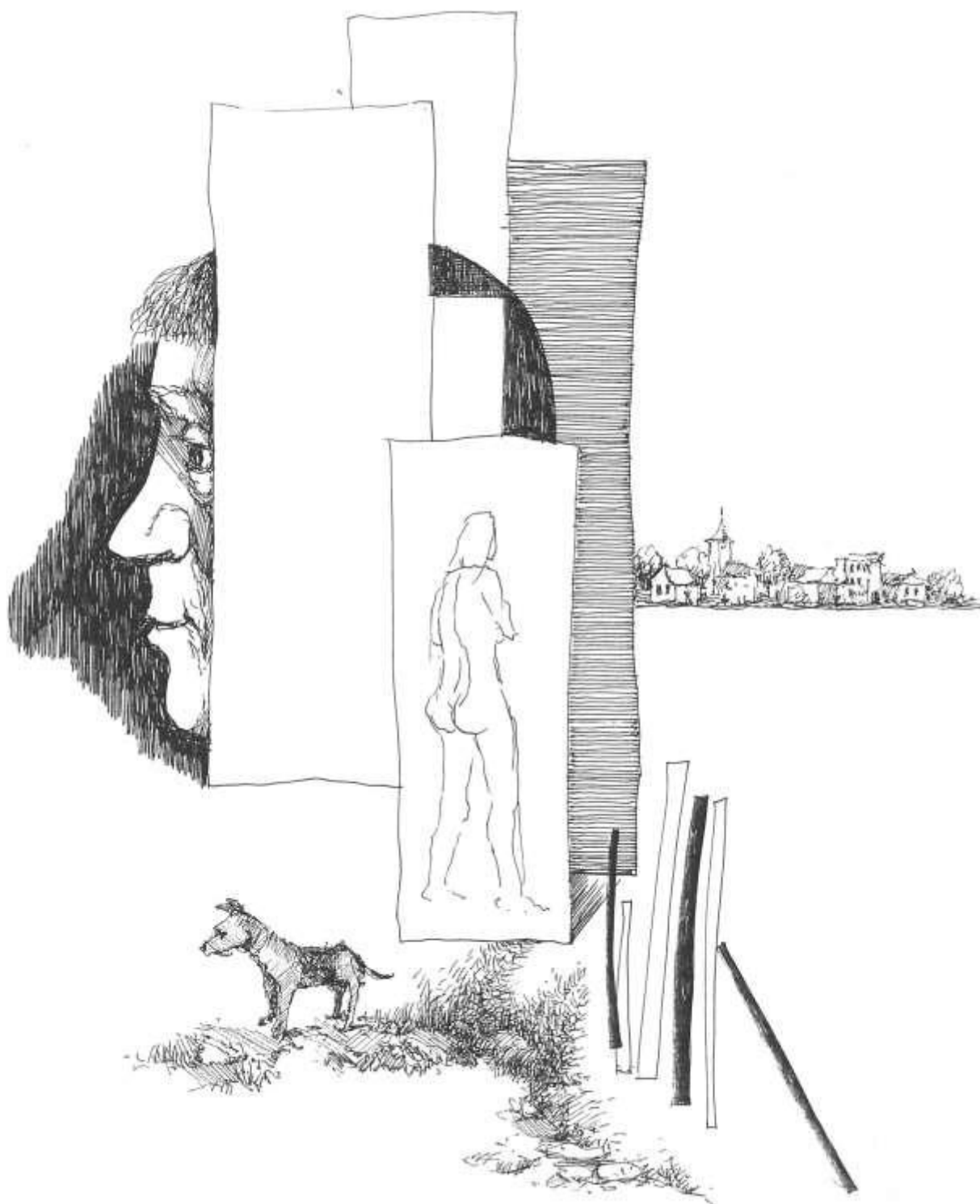

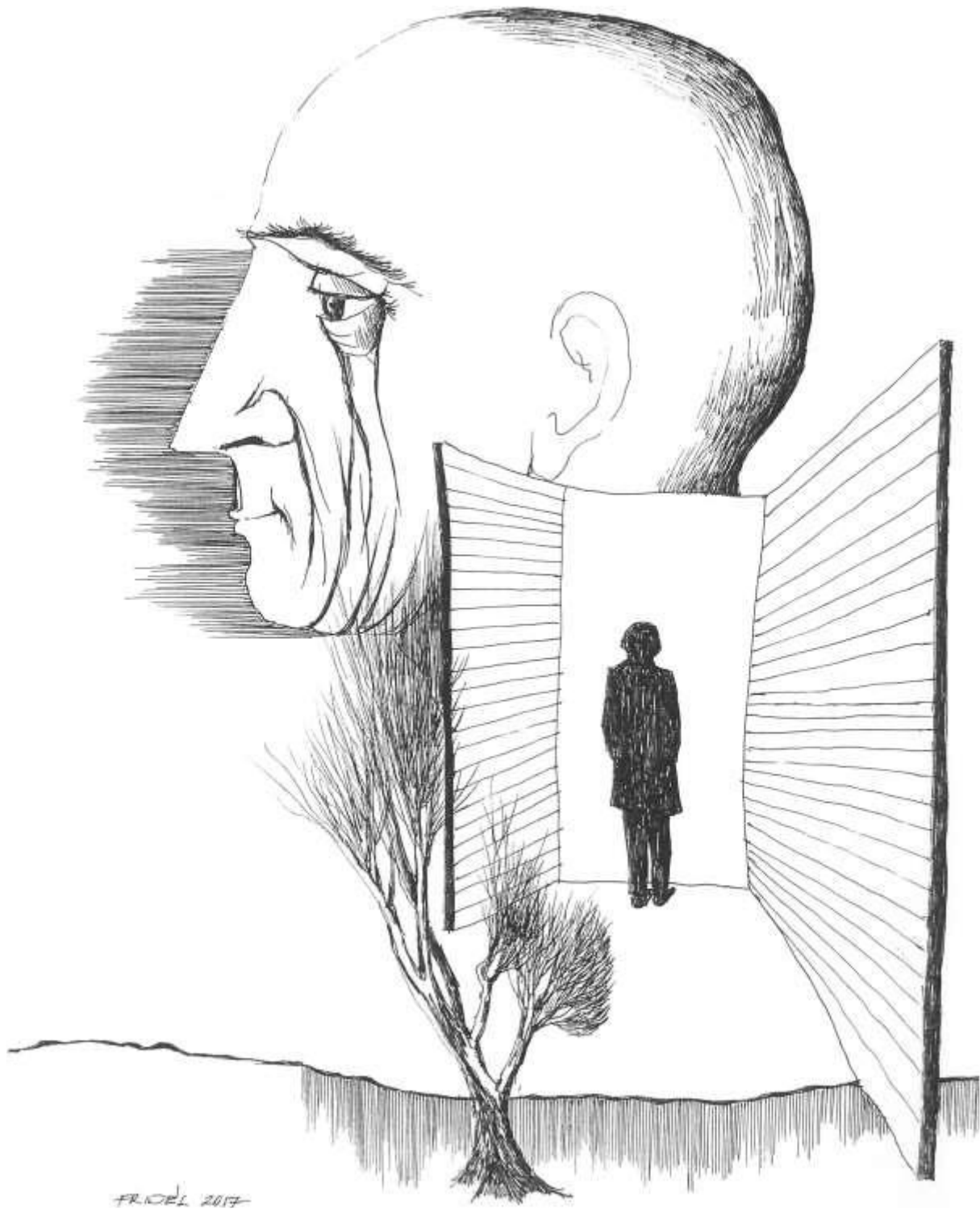

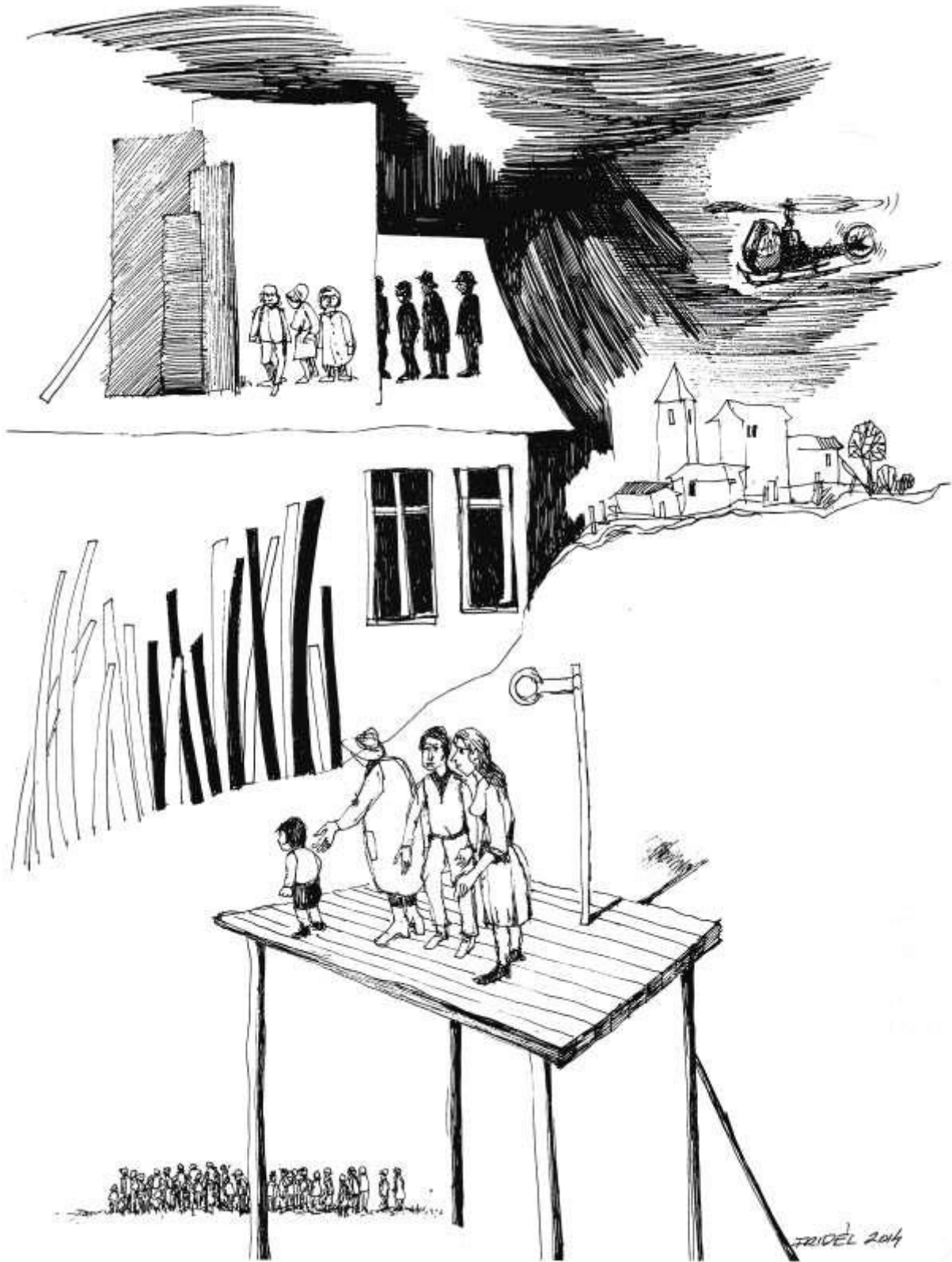

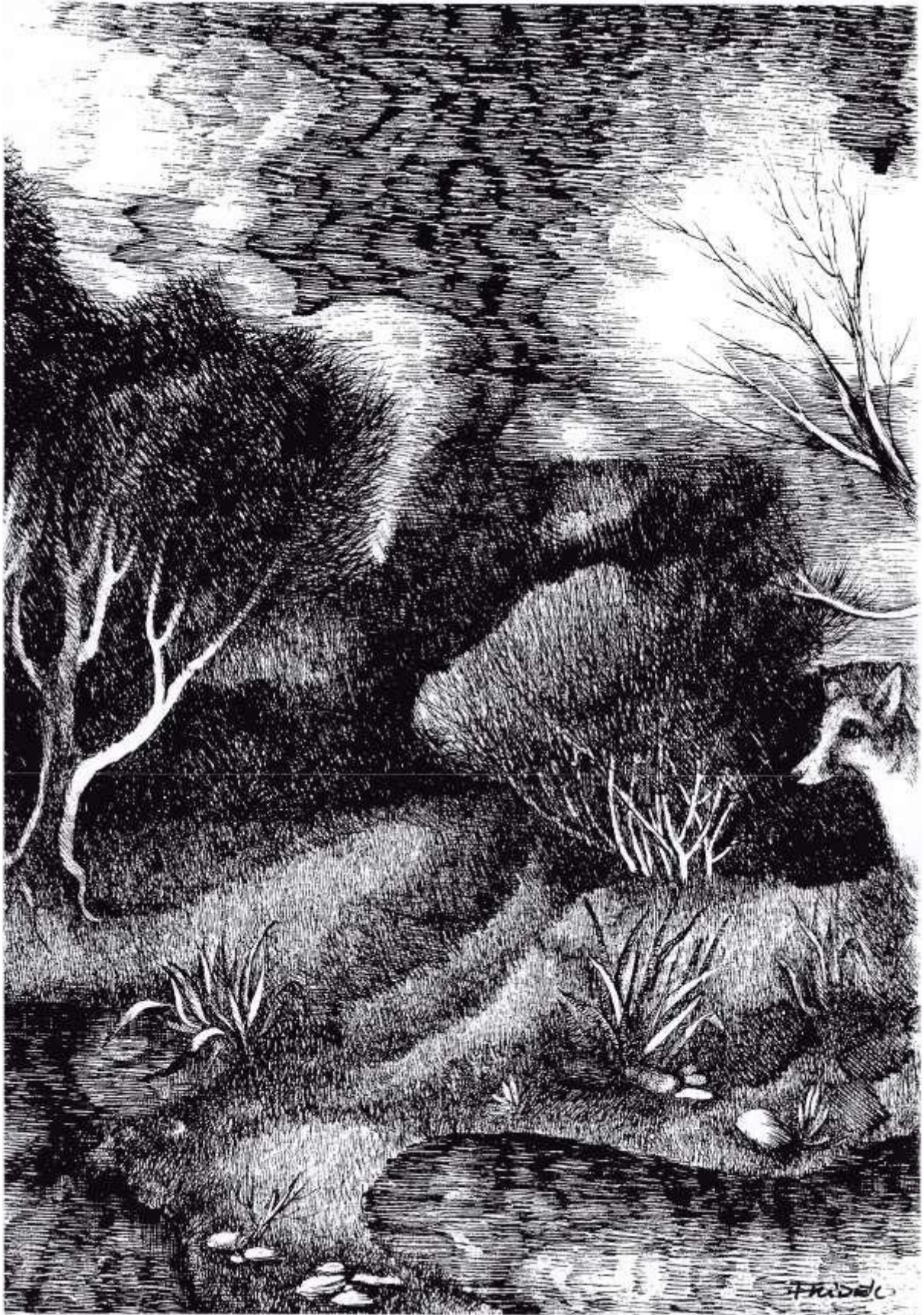

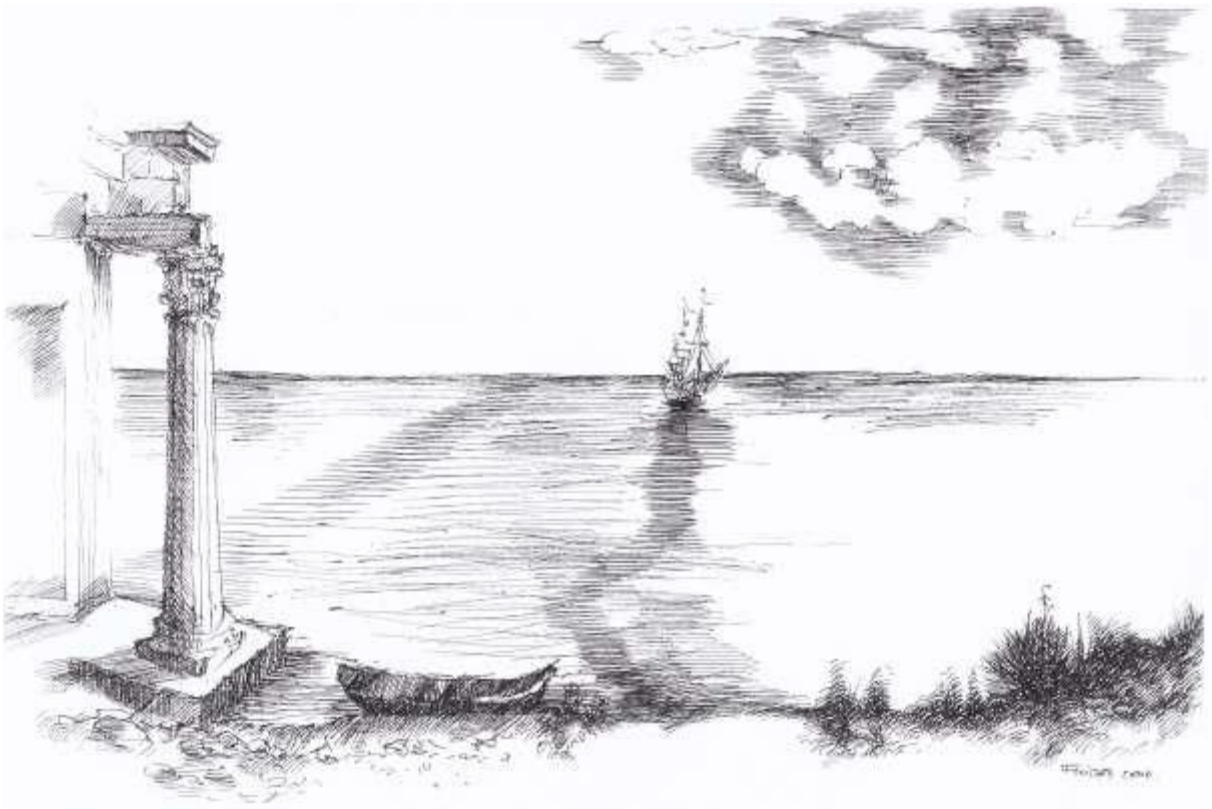

Emlékek újabb sora, különféle variációkban. Városi jelenetek. Buszmegállóban várakozó emberek, köztük egy kisgyerek, aki kíváncsian figyeli a távolabbi tömeget. Alattuk a föld megint csak nem stabil, valami állványszerű építményen nyugszik. Fridél Lajos visszatérő motívuma, talán a városi ember bizonytalan életérzése. A fiúcskát óvó kezek vigyázzák, le nem zuhanhat, hiszen szilárd talajon áll, ám élete ettől függetlenül örökös veszélynek van kitéve.

Egy erdőkép, s aztán több is. A természet mindig invitál bennünket, hogy látogassuk meg, s ne rohanjunk el mellette egyre szédületesebb tempót diktálva önmagunknak és másoknak.

Présház a szőlőskert aljában. A pince ajtaja nyitva, ez is invitál, s valóban, a hegyen még nem sok látnivaló van. Csupaszak a szőlőágak, de a gazda talán már készülődik az új esztendei munkákra. Egy másik képen romos ház mint emlék, fölötte hatalmas férfifej, előtte távolodó emberek. Talán, akik egykor elhagyták az öreg házat. A férfi emlékezik, a többi családtag hátat fordít neki és vissza se néz.

Antik emlék. Tengerparton egy korinthuszi oszlop, mely leomlott római épület része lehet. A parton magányos csónak kikötve, a távolban vitorlás hajó. A tenger csendes, csupán az emlékek bodorítanak pár hullámot a hátán. Hozzájuk csatlakoznak a felhők, melyek mélán szemlélik a tájat. Most nem kerekítenek vihart, zivatart a partmenti nosztalgikus tájra. Nem is igen tudnának már ott elpusztítani semmit, hiszen rég az enyészete lett az egykor virágzó város. Róma letűnt dicsősége az antik partokon... egykor csatajelenetek zajlottak arra, most már csak az elmúlás pora takar be mindent: tájat és embert, élőket és holtakat...

Anyóka ballag egy hatalmas fától távolodva. Sorsa lett a kicsinnyé zsugorodás, míg neveltjei, a hatalmas fák egyre jobban fölébe magasodnak, akár a gyermekei.

Egy rókafej bukkan elő a sűrű erdőből. A rajz sokvonalas, satírozott technikájú. Felidézi az idegen számára sokszor félelmetes erdő hangulatát, ami ugyanakkor ismerős és kedves a vadász és a turista számára. A Bükkaljai ösvényeken c. kötet illusztrációja ez is, mint ahogy sok grafika, amely vadállatokat, olykor azok csoportját ábrázoló Fridél-kép. A természet akkor mutatja meg magát igazán, ha szemlélődve, békésen, lecsendesedve közeledünk hozzá. Ilyenkor befogad bennünket az erdő, a természet vadvilága, és mi is befogadjuk az élményt, tehát kölcsönösen nyújtunk egymásnak valami szépségeset.

Patakpart, mely mindig az Eger-patak környékét idézi. A partján virágok, tavaszi özönnel, szépséggel és illatokkal árasztva el a vidéket. Szinte érezzük a föld ébredező tavasz-illatát, mely a korai virágok által kibocsátott finom üzenettel elegyedik. Boldog békeidőnek tűnik a mostanihoz viszonyítva, amikor mindenkinek az a fránya vírus jut az eszébe mindenről...

Ember és kutya. Ember – bibliai hangulatú képeken. Magányos ember, majd más rajzokon embertömegek, melyek eltörpülnek a kompozíció egészéhez képest. Nem tudni, honnan bukkannak elő, pedig egyszerű a magyarázat: a művész fantáziájából. Vagy talán az emlékeiből, amelyek ilyen vizuális élményt nyújtanak a békés szemlélődő számára.

Későbbi rajzok a sok pontból összeállított vagy pontozással díszített változatok. Az emberalakok itt jól kivehetők, ám a pöttyözés valami ködszerű légkörrel vonja be a környezetet. Néha havazásra emlékeztetnek a sűrűn terjengő pöttyöcskék, máskor csupán harmatcseppekre, amelyek hangulatos miliőt teremtenek, és jól kiemelik az emberi figurákat vagy a növényzetet. Fák, melyek szakadt hegyoldalon állnak. Vagy csak finoman érzékelteti megint a művész azt az átmenetiséget és bizonytalanságot, amely a lényeket a mai világban áthatja. Erős szél fúj, tépázza a fák lombját, és ők átengedik magukat ennek az energiának. Fecskék, óriási változatban, közelképeken. Már készülődnek, a villanydrótokra telepsznek, közel az elválás, a búcsú pillanata. Újabb nosztalgia...

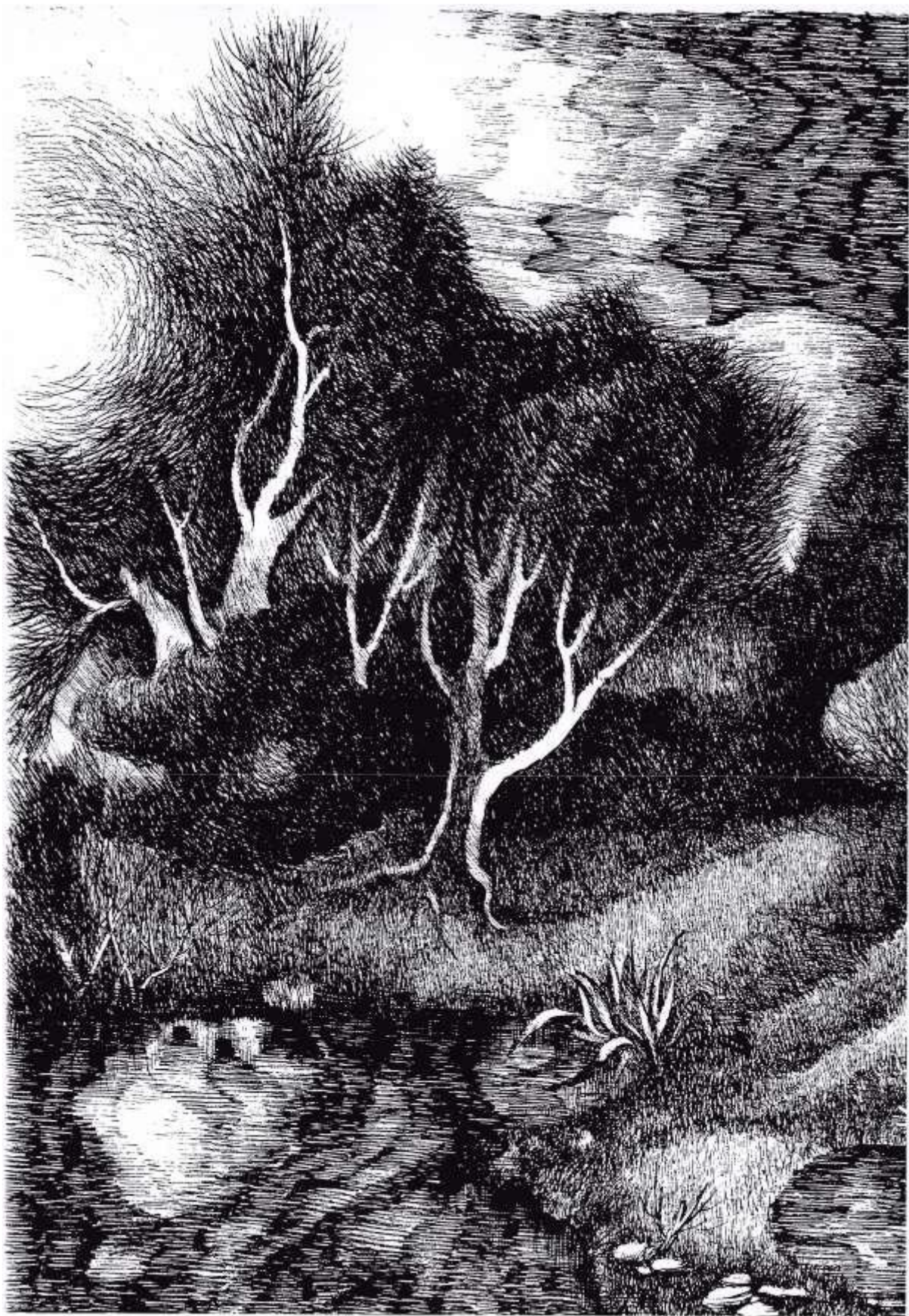
Öregek és fiatalok. Az előtérben egy férfi hajol le egy gyermekhez, aki kérdez tőle valamit. A gyerekek ilyenkor részletes magyarázatot várnak. Mögöttük egy idős bácsi botjára támaszkodva ballag, egy fiatal nő kíséri, talán a lánya. A gyermek szemében bizalom, a felnőttek világába vetett töretlen bizalom, mellettük kiskutya somfordál, a férfi lábához macska dörgölőzik. Falusi idill is lehetne, de bárhol játszódhat, talán a fővárost kivéve, ahol nincsenek ilyen békés tájak és történetek.

Egy másik képen egy szépen díszített, ódon ház részlete. Az egyik oldalon egy férfi rejtőzik, a másikon egy megszidott kiskutya húzza meg magát szégyenlősen és magára hagyatva. Az állatok életében is vannak ilyen emberinek tűnő pillanatok. Különösen a kutyákéban, hiszen ők évezredek óta tartoznak hozzánk, ám az ember mégis gyakran megfosztja őket a tulajdon becses társaságától.

Angyal szállott a földre. Mögötte csupasz fa és ő maga is pőrén érkezett közénk. Az égen felhők, melyek elhomályosítják a bágyadt fénnel világító holdat. S aztán egy újabb erdőkép, mely jóval titokzatosabbnak tűnik, mint az angyal földre szállása. Sötét, rejtelmes erdőrészlet, az előtérben tóval. Annak mélyén pontosan ki nem vehető lények. Vagy szörnyek? Erdőlakók, annyi biztos. Talán a békakirály az, talán a felszín alatt bujkáló halak. Sötét energiagomolyok, melyek nem riasztani akarnak, csupán a fény hiányában ilyenek. A többit az ember képzelet hozza.

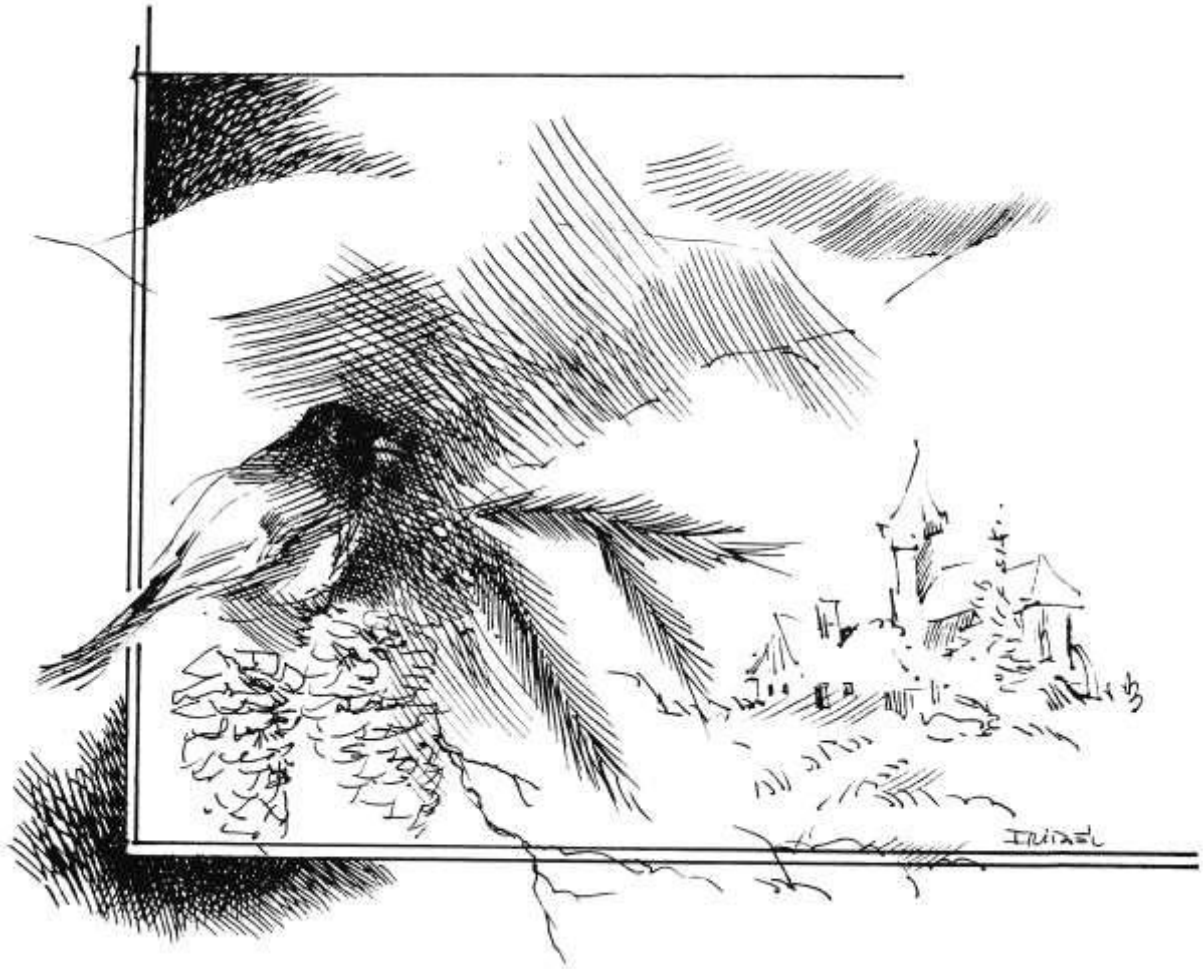

Variációk egy témára: pöttyögetés – különféle szereplőkkel és tájakkal. Egyszer havazásszerű légköri jelenség, mely csodálatosra kontúrozza a növényeket és emeli ki az emberi figurákat. Még a ránk csodálkozó fiatalok is ennek bűvöletében állnak. Egy fiatal férfi visszafordul és ránk néz, egy fiatal lány pedig egy antik homlokzatú épületet csodál meg, annak belsejébe figyel. A fiú előtt sötét levegőgomoly, alatta állvány, abból nőnek ki a növények, melyeket „behavaz” ez a pontírozott légkör. A lány előtt az épület nyitva, kontrasztként szolgál a mögötte álló, falusias kerítés, mint egy deszkapalánk. A világunkban is sok ilyen ellentmondás feszül, szinte észre se vesszük már.

Ember és fa. A férfi feje, mintha az alatta álló, vagy inkább a levegőben lebegő fából nőne ki. A fejéből is kinő két kisebb fa, és előtte is tornyosul egy. Az egész egységes kompozíciót alkot. Ahogy az embertől nem választható el a gondolata, ugyanúgy nem különül el tőle a környezete vagy indíttatása sem. Mindnyájan egyediek vagyunk, esetiek, az életünk pedig bizonytalan, ahogy a gyökereit megmutató fa léte és státusza is.

Rigó ül egy fenyő ágán. Alakja kimagaslik a környezetéből. Előtte, jóval távolabb egy falurészlet, magas templomtoronnyal. Az egészet mintha ablakból látnánk – belülről – de a rigó farka a lakás belsejébe lóg be. Megint egy trükkös valóság. A madár nézi az emberi települést, vagy a falu nézi őt? Bizonyára mindkettő, hiszen az általunk szemlélt valóság rendszerint visszatekint.

Embercsoportok, embertömegek. Városon, erdőn és falusi környezetben is. A csoportok egységes, homogén egészet képeznek. Az egyén egyszerre nő együvé velük, és létezik különálló valóságában. Az egyik csoport egy vasútállomáson várakozik. Talán egy hegyi kisvasútra várnak. Vidám várakozás ez: hamarosan itt a vonat, ami a békés, boldog otthonunkba visz haza bennünket.

Aztán egy újabb erdőrészlet. Talán onnan tér haza egy kirándulócsoporthoz.

Akár sokvonalasan, akár szimpla vonalvezetéssel ábrázolja témáit Fridél Lajos, a kompozíció mindig egységes. Nincs benne semmi elnagyoltság, a kihagyott részletek nem lényegesek, azért maradnak el. Ebbe a megszállott modernizmus hívei se köthetnek bele. Nem túlrészletezett, nem szájbarágós, csak halad a maga útján, mindig a saját vonalvezetése mentén.

Szélfúttá fák, kies vagy kietlen tájak, mind nagyon emberiek, holott távol vannak az emberi világtól. Magányos öregek üldögélnek vagy álldogálnak az udvarban vagy a ház előtt. Várnak valamire, ami már elment, elmúlt, de jólesik rá várakozniuk és emlékezniük. Életük munkáját már elvégezték, nem lehet tőlük többet követelni, mégis tevékenykednek a ház körül, és senkit nem vádolnak érte, hogy az életük utolsó fejezete ennyire csendes. Már-már azt mondjuk, üres, de az sértés volna ennyi szép érzés láttán, amelyet sugároznak, még mindig, magukból. Emlékek ők, az emlékező Fridél Lajos emlékei, de képi megjelenítésükkel a mieink is, nézőké.

Az épületekből kinövő növényzet is az emlékezésé. Idővel a romos házakon is megjelenik a vegetáció, mely visszafoglal minden, tőle elvett területet. A fák, virágok, mintha a falakból nőnének, de alattuk mégis megjelenik a szabad föld kontúrja, egyfajta szürrealisztikus egészet képezve. Fridél világát leginkább a szabad asszociációk jellemzik. Szürreális gondolatiság, amely mégis jóval túllépett a szürrealizmus jelképrendszerén. A teljességgel városi művészetnek mondható szürrealizmus nem ismeri, nem ismerheti azt a vidéki szépséget, amit Fridél Lajos sajátos szimbólumain keresztül élénk tár.

Rendszeresen visszatérnek a keresztény vallási jelképek, bibliai figurák, bárányok, kecskék, szamarak, és a vándorok kezéből elmaradhatatlan kampós végű botok. A férfiak szakállasak, ők is, és a nők is hosszú, fehér lepleket viselnek. Ezek egyaránt a keresztény és a zsidó vallás jellegzetes képei, magyarázni se kell. A megfeszített Krisztusnak már a keresztfája se látható. Érthető a testtartásból, az kezéből kimeredő hatalmas szögéből, kiről van szó. Alatta az asszonyok sírnak, az előtérben sötét arcú, leplek ember. Ugyanaz a jelképrendszer kétezre éve, és az emberiségnek mégsem érthető a megváltás ténye, sem az adománya. Csak elveszi magának és túllép rajta. Használja, kihasználja, mint minden mást és mindenki mást. Éppen ezért érdemtelen rá.

Erdőben és városban egyaránt rejtőzködik mindenki. Ki a kapu mögött, ki a sötétben, más után leskelődve, mások meghúzódva egy fal mellett. Rejtőznek az állatok is a csaliképek is felfogható rajzokon, ahol időnként emberarcok is előbukkannak a figyelmes szemlélő előtt. Őzek csoportja búvik meg az ágak rejtekében. Máshol vaddisznók figyelnek egy férfit, aki az erdőben az imént sétált el mellettük, de szerencsére már eltávolodik. Máskor semmit nem mutat meg magából az erdő, a benne élők sokaságából, csak a fákat. Ezek karaktere igazán akkor figyelhető meg legvilágosabban, amikor télre egészen lecsupaszodtak. Ugyanaz a fa mennyire másnak látszik lombosan! A lecsupaszított lényeg mégis nagyon fontos és lenyűgözően szép.

Az emberpárok mögött is rejtőzködik valaki vagy valami. Talán a féltékenység árnya, máskor a végzet sötét árnyéka. A nénikék mögött az elmúlásé, néha egészen sötétben. Az erdőben egy puskás ember, talán egy rabszolgás.

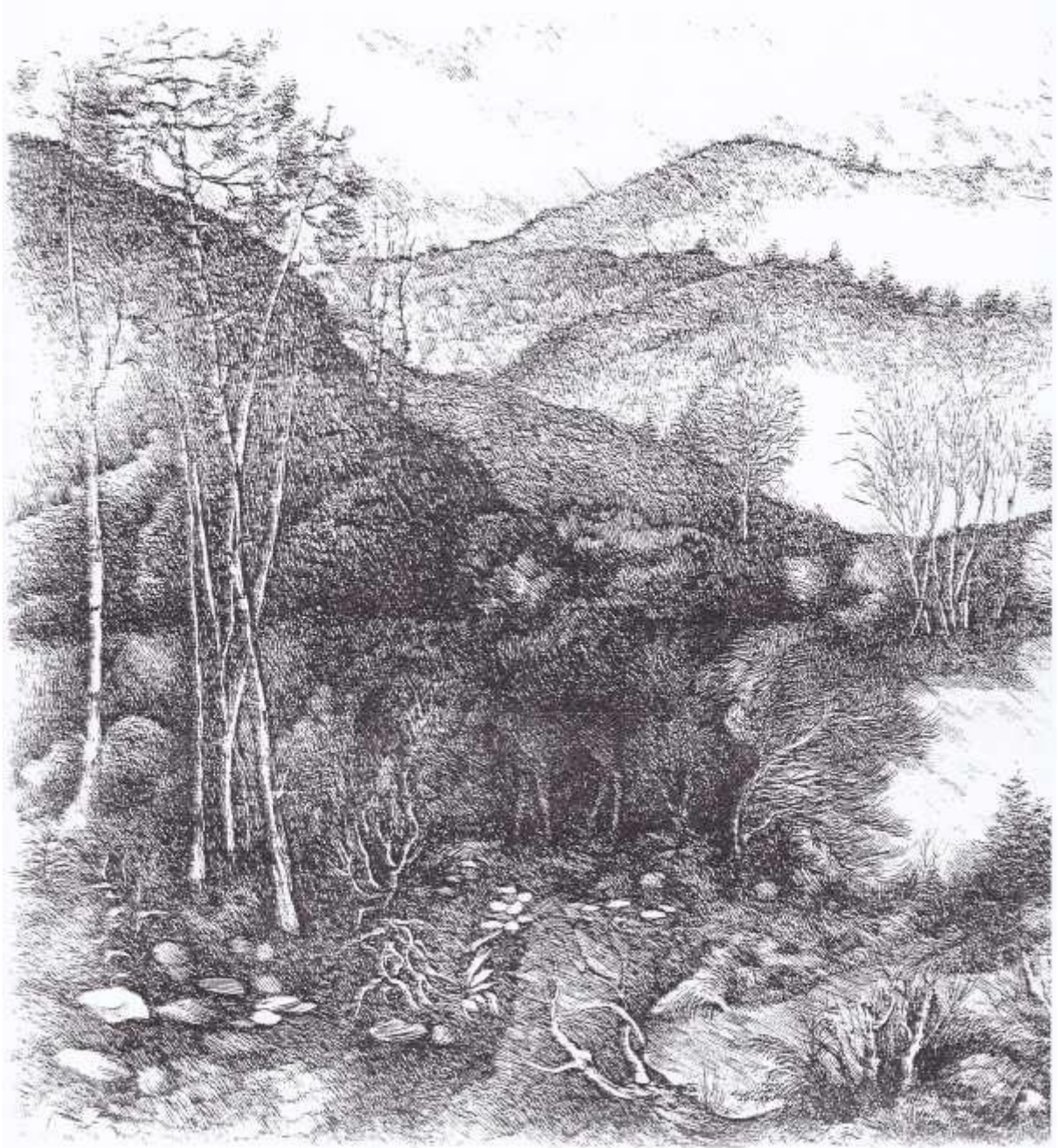

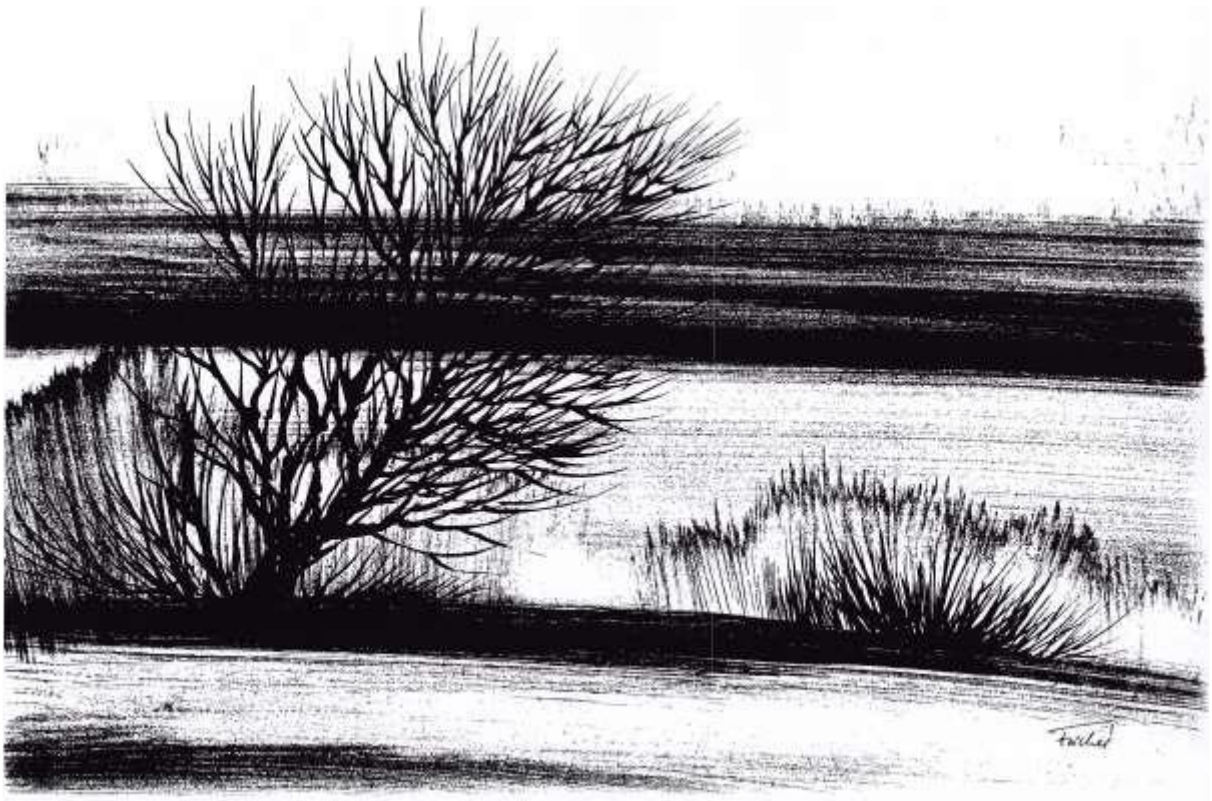
Magányos fa nézi magát egy tó vagy egy folyóöböl tükreben. Törzse visszafelé tekeredik, mint a gyökere-tépett lényeké, ágai felfelé törekednek, ahogyan a többi jóra való lénynek: a mennyek irányába, de még köti a föld, amely nem eresztette el teljesen a gyökereit, csupán megmutatta csupasz valóságában. A parton apró cserjék, mert hiszen az élet mindig foglal magának egy kicsiny területet, ahol magáénak mondhat valamit. A víz tükre sima, és az ég nagy része is, ahol szél sodor pár különös formájú felhőt. De talán ezek is csak afféle energia-ábrák, amelyek egy lélek küzdelmeit fejezik ki.

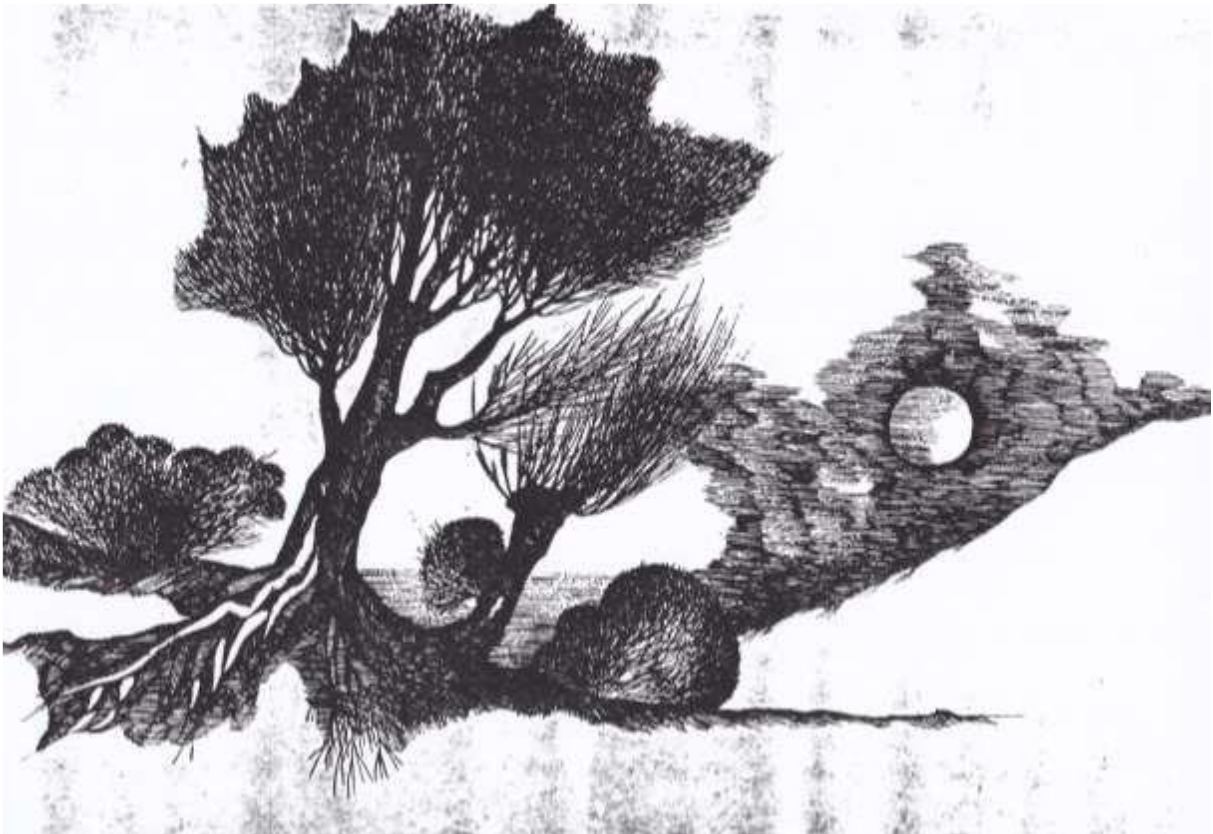
Az ember is csak vív az elmúlás ellen, aztán mire viszi? Egyre tudatlanabb, mert nem óhajt tudomást venni olyan evidenciákról, minthogy a teremtés munkája is csak egy bizonyos időre szól. Aki születik, az meghal egyszer, az életet pedig úgy érdemes élni, hogy bármelyik napon számot tudjunk adni a ránk bízott talentumokról. Aminek kezdete van, annak vége is, a fény mellett ott húzódik meg az árnyék. Isten munkájára mindig lecsapni készül a Gonosz, sorsát pedig talán mindenki tudja előre, csak ő maga nem. Lázad az utolsó pillanatig, mert ez a természete.

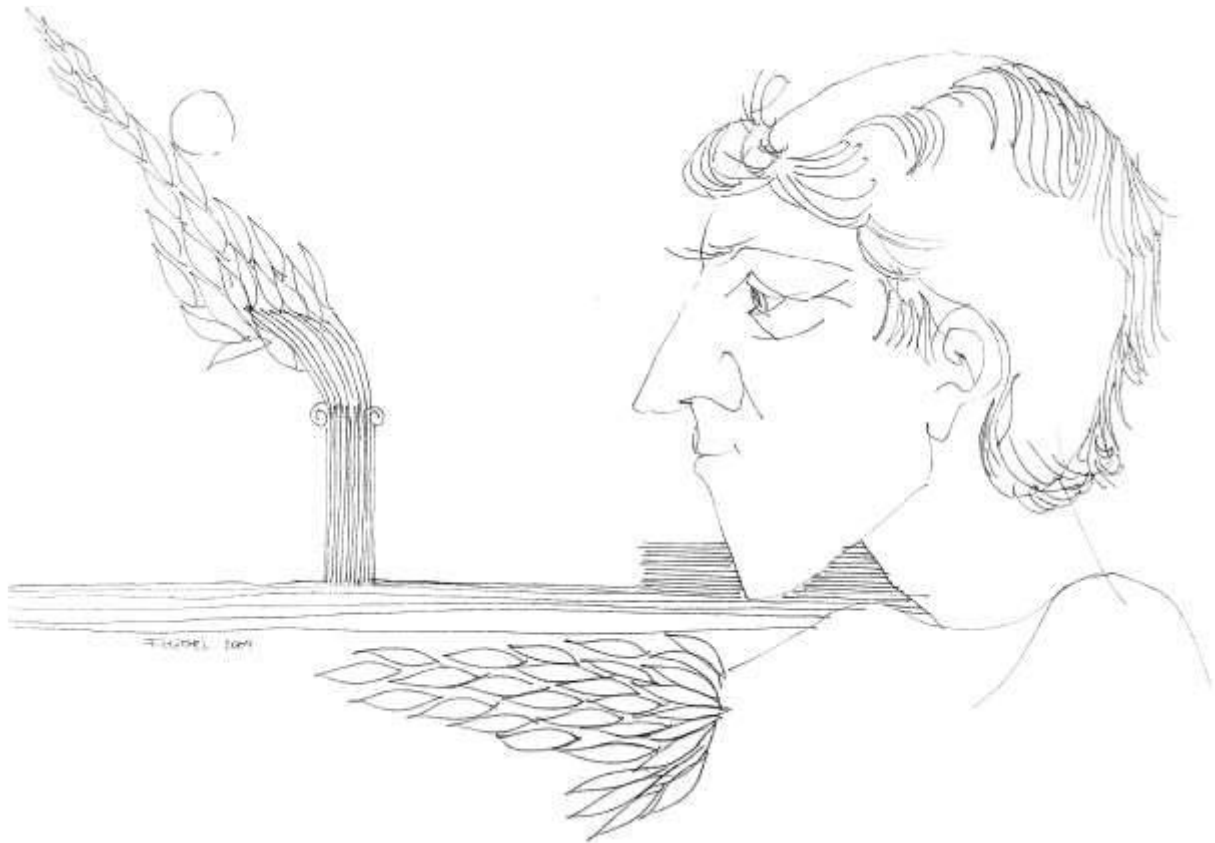
A papír fehérjén ott sorjáznak Fridél Lajos szorgos fekete vonalkái, vagy nyílegyenesen, biztos kézzel meghúzott vonalsorai, pöttyögetett energiamezői és örvénylő alakzatai. Sorsvonalak ezek, melyeket a művész szinte a szemünk láttára vázol fel vagy dolgoz ki. Jó, hogy láthatjuk és megismerhetjük belőle végzetünket...

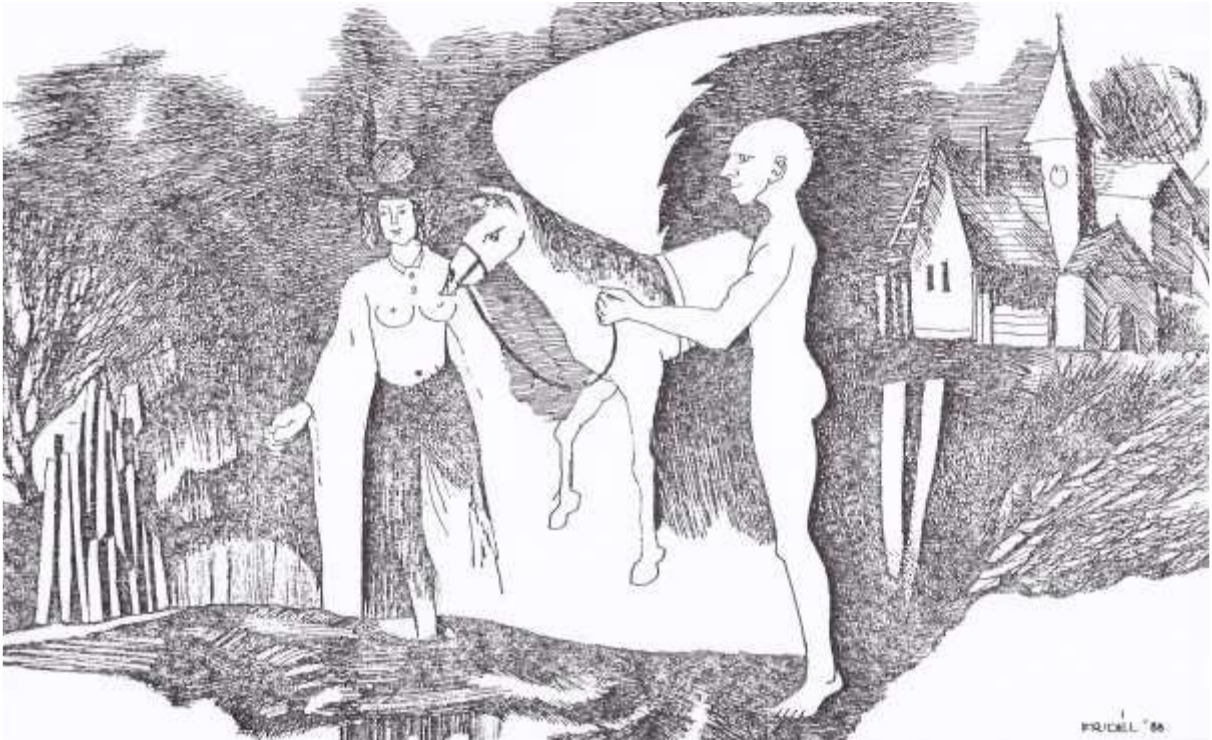

Régebbi képek, melyek egy korszakot idéznek Fridél életművéből. Egy megszelídített Pegazus, magasan szárnyaló madarak, életképek matyó és nem matyó változatban. Tájak, sötét tónusban, a régen kedvelt fekete tus, szivacs és kaparás technikáját alkalmazva. Ezek nem annyira a bükki tájakat idézik, hanem inkább valami álombeli vidéket. Sejtelmesek, kissé komorak, inkább elküldenek, mint hívogatnak. De ezeket máris felváltják a satírozó technikás grafikák, melyek az erdőt egészen intim valójában ismerik és láttatják. Megint előbukkannak az erdőt egészen a magukénak tekintő vaddisznók, szinte a rőfögésüket is hallani. Mindig csoportban, életvidáman, rengeteg energiával bírva. Máskor üres a táj, legalább annak tűnik, de csupán kis ideig kell figyelni, hogy rájövünk, nem egészen van ez így. Ha növény van, akkor már nem lehet üres, mert hiszen egy-egy fa hány életnek ad helyet, állandó életteret! Az ott lakó lények legfeljebb rejtőzködnek, de ott vannak, gyakran egy felhő bizarr alakzatába bújtatottan. Ez utóbbi az erdő nemtője is lehet. Ebben a sejtelmes valóban csupán csendesen ballagni lehet. Ez a kontempláció helye, nem a városi zajongásé.

Antik álmok és utánérzések. Egy koszorút viselő hölgy néz félig felénk fordulva. A háttérben a távozás és az elmúlás hajója lebeg a végtelen tengeren. Egy másik képen ugyanabból a korból származó férfi, mellette, mint a szélben hajladozó fa, egy jón oszlop dől előre a történelmi szélben. Az energiamezőt levélsorok jelképezik, ezúttal az elmúlt dicsőség babérkoszorújának szertehullott elemei.

A tus – szivacs – kaparóeszköz technikás művek rendkívül eredetiek. Mind hasonló, mégis egészen másak. Fridél Lajos váltogatja a fekete-fehér alaptónust. Egyszer a háttér fekete, s azon jelennek meg kontrasztként a fehér elemek, máskor megfordítva, fehér alapon fekete fák, bokrok, rétek, egymáshoz közelítő, nagy, sík felületek.

Fridél Lajos szakmai életrajza

Mezőkövesden született 1950-ben.

Iskolai tanulmányait szülővárosában és Egerben folytatta.

Az egri Tanárképző Főiskolán végzett 1974-ben, Blaskó János festőművész növendékeként. Mestere máig nagy hatással van művészi pályájára. Nemcsak követőjének tartja magát, hanem inspirációt merít belőle és a grafika nyelvén folytatja mindazt, amit tőle tanult.

Számos önálló kiállításon vett részt (összesen hatvanhét alkalommal). Többek között Moszkvában, Voronyezsben, a finnországi Poriban és hazai kiállítótermekben egyaránt.

Könyveket illusztrált, grafikai országos lapokban jelentek meg, és az ő rajzai díszítették éveken át az Új Hevesi Napló című irodalmi és közművelődési folyóiratot.

Önálló kötete a Bükkaljai ösvényeken. Ebben vadásztörténeteket örökít meg, eleven, plasztikus stílusban. Több novellája megjelent az Új Hevesi Naplóban is. Könyvét ő maga illusztrálta.

Három és fél évtizeden át tanított rajzot általános, valamint művészeti iskolákban, óraadó tanár volt az egri Gárdonyi Géza Gimnáziumban és a Dobó Gimnáziumban.

Jelenleg nyugdíjas és a Mezőkövesden megjelenő Bükkaljai kistérség folyóiratának, a Kaptárköveknek állandó illusztrátora.

Grafikáit három típusba lehet sorolni. Egyrészt a sok-sok apró vonalból megalkotott, bonyolult, szálkás, néhol satírozásszerű szerkezet jellemzi, mellyel természetű ábrákat hoz létre. Máskor a teljesen leegyszerűsített, szinte egyvonalas képei tűnnek fel, emlékeztetve a picassói vonalvezetésre, ám mégis sajátosan csak rá jellemző stílust megteremtve. Ezek mintegy költői áttűnések, módot adva a szemlélőnek, hogy úgymond grafikai párbeszédet folytasson a művésszel, továbbvigye az általa felvetett gondolatokat. Ezek a munkái legalább annyira szuggesztívek, mint a bonyolultabb szerkezetűek. Harmadik vonulatot képeznek a misztikus grafikák, melyek hol a ködös, távoli múltba vesző „történetet”, képi jelenséget mondanak el, illetve sugallnak rendkívül lenyűgöző erővel, hol modern mítoszt teremtenek. Láthatóan hatott rá Leonardo, Dürer és Rembrandt is, de Fridél Lajos világa a mesék és mondák szövevényes világa, mely nem egykönnyen áthatolható, sem könnyen emészthető művészeti „termék”.

Festményei között szerepel Eger sokat vitatott életű költője, Balassi Bálint portréja, mely a róla elnevezett egri általános iskola auláját díszíti. Sok szállal kötődik Egerhez, választott lakóhelyéhez, ahol családjával együtt él és ahol évekig volt az Ifjúsági Ház igazgatója. Ez az intézmény az ő irányítása alatt vált a helybeli ifjúság ízlésformálójává, számos hagyományos és hagyományteremtő rendezvénye révén. Leginkább azonban a magyar vidék és a Bükk hegység tájai vonzzák. Legjobban a városon kívül érzi jól magát, ahol maga a táj is inspirálja. Számtalan rajza őrzi barangolásainak és vadászkalandjainak emlékét, jóllehet egy idő óta már nem vadászik aktívan.

Grafikai kiválóan illeszkednek Murawski Magdolna költeményeihez és prózájához. Mintha együtt alkották volna meg, sok-sok megbeszélés hatására ezeket a műveket. A látszat csal. Egymástól teljesen függetlenül dolgoznak, az illusztráció Fridél Lajos esetében nem jelent kísérői szerepet. Szonettek és grafikák teljesen egyenrangú alkotások. Ezért is kerültek úgy a szerkesztői akarat folytán minden lapon egymás mellé, hogy ott folytassanak párbeszédet egymással az alkotások, ugyanerre invitálva az olvasót is. A szonett klasszikus forma, ám telve modern, mai mondanivalókkal, témákkal.

A figurális rajzok méltó „társalgópartnerei” a verseknek: a misztikus homályba vesző mondandókat is megragadják és képi, plasztikus közegben örökítik meg. Murawski történelmi és önéletrajzi jegyzeteit hasonlóképpen egészítik ki hangulatukkal Fridél Lajos satírozott, illetve egyvonalas rajzai.

Fridél Lajos képzőművészeti, pedagógiai tevékenységéért semmilyen szakmai díjat vagy elismerést nem kapott. Kecskemét méltó környezetet biztosít a Bozsó-kiállításnak. Fridél Lajosnak csak egy garázsnyi méretű, privát műterme van, melynek millióját érdemes megismerni. Önmagában véve is egy műalkotás, kiváló ízléssel berendezve.

Eger közismert grafikusművésze nyugdíj mellett ismét tanít. Az egri IQ Gimnázium és Szakközépiskola Művészeti Tagozatának tanára vizuális ismereteket (rajzolás és festést) tanított, majd visszatért az Eventus Művészeti Szakközépiskolába, ahol tanítványainak rendezett kiállításokat.

Rendkívül bizarr udvar- és utcakép. Úgy, ahogyan egy ember fantáziájában talán elemenként él, de ebben a formában nem egységesül. A szemétdombbá változott udvarban a kacatok alatt rejtőzködik a rég elpusztított fa. Gyökerei a mélyben, ha nem is élnek, de ebben a szabad asszociációs formában hatnak. Az ember, aki kinéz a kerítés fölött, már túl van ezen, de életének maradványait maga mögött hagyva vár még, ellenirányba tekintve, valami változásra. Vagy csak hogy megszólítsa valaki.

A falucska fölé magasodik a templom tornya, éles ellentétként ezzel a múltbeli szerencsétlenséggel. Vagy szerencsétlenkedéssel? Az utca túloldalán van a rend, a harmónia, amelyre az épületek rendezettsége utal, míg az innenső oldal, ahonnan elvágódik valaki, maga a káosz. Életkép? Talán.

A ház szelleme. Egy jókedvű figyelő, aki számára a kicsiny házikó mégis nagyon kedves. A ház nem is lehetne ennél egyszerűbb: két ablak, egy ajtó, az utcáfronton deszkakerítés, előtte sötét árnyék, a ház tetején egyetlen kémény. A ház előtt fa áll, az ajtót függöny takarja. Fölöttük telehold kerek képe világítja meg az éjszakát. „Táncol a hold fehér ingben...”, idézzük meg Weöres Sándort, a ház szelleme pedig ránk mosolyog.

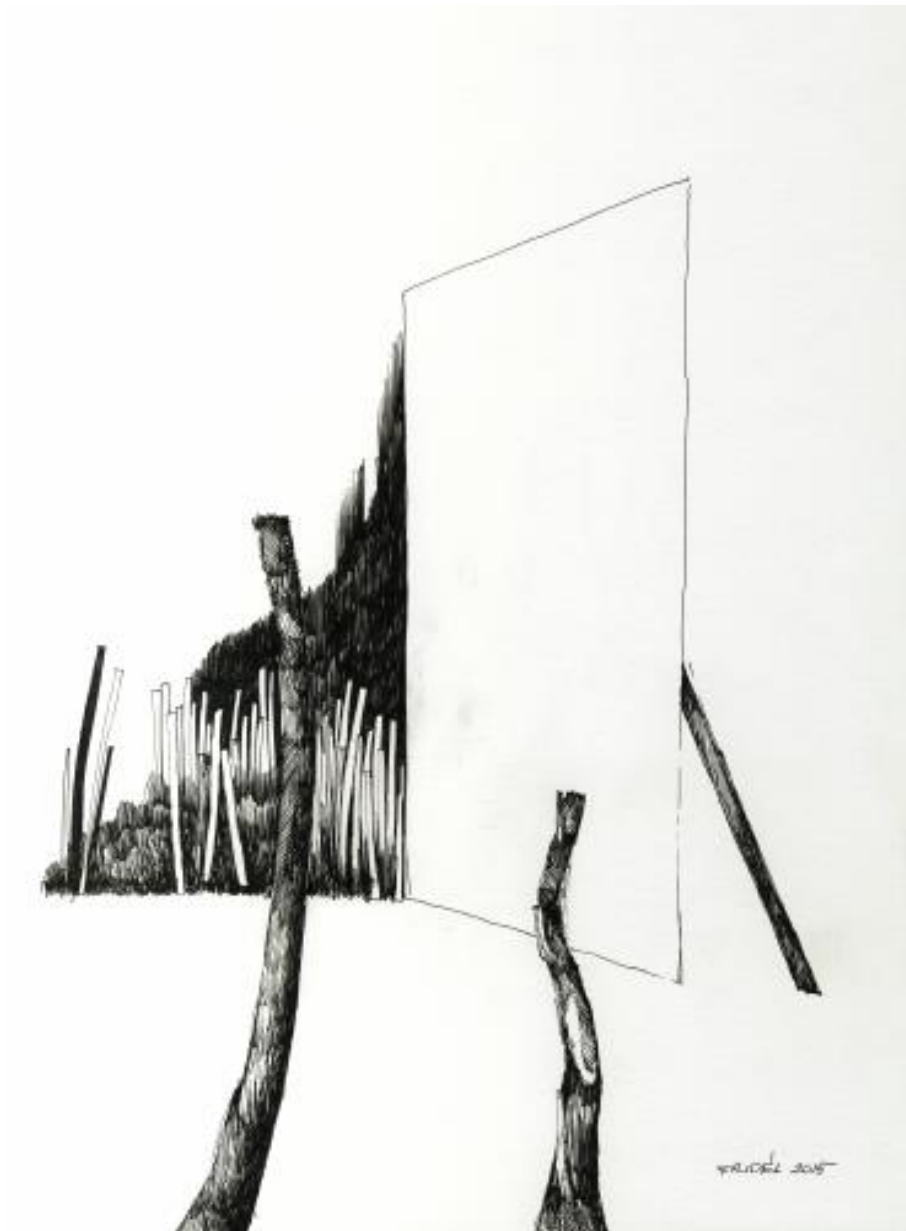

Kisgyermek okul, miközben a felnőttek semmiből nem tanulnak. Az édesanya alakja magasan a gyermek fölé tornyosul, ahogyan kicsik rajzain láthatjuk az általuk szeretett és becsült személyeket.

Az utcán hajlott hátúvá öregedett férfi ballag, kezét mintegy tehetetlenül kitarva: ő már semmiről nem tehet. Fölötte, a képzeletbeli magasságban egy másik férfi tartja vázlatosan ábrázolt társát, hogy le ne zuhanjon. Nem tudni, hogy a kéz, amely a nyaka tájékán érinti, támadja vagy segíti. Mögöttük kis ház, előttük a felfelé meredő lécdarabok, akár a Vaskefe... semmiképpen nem barátságosak. Az utcán a kapualj díszes, ám előtte állvány. Valami átmeneti, köztes állapot ez, amiről nem akarnak vagy nem illik beszélni. Marad a sejtelmes hangulat, s talán a három férfi tragédiája.

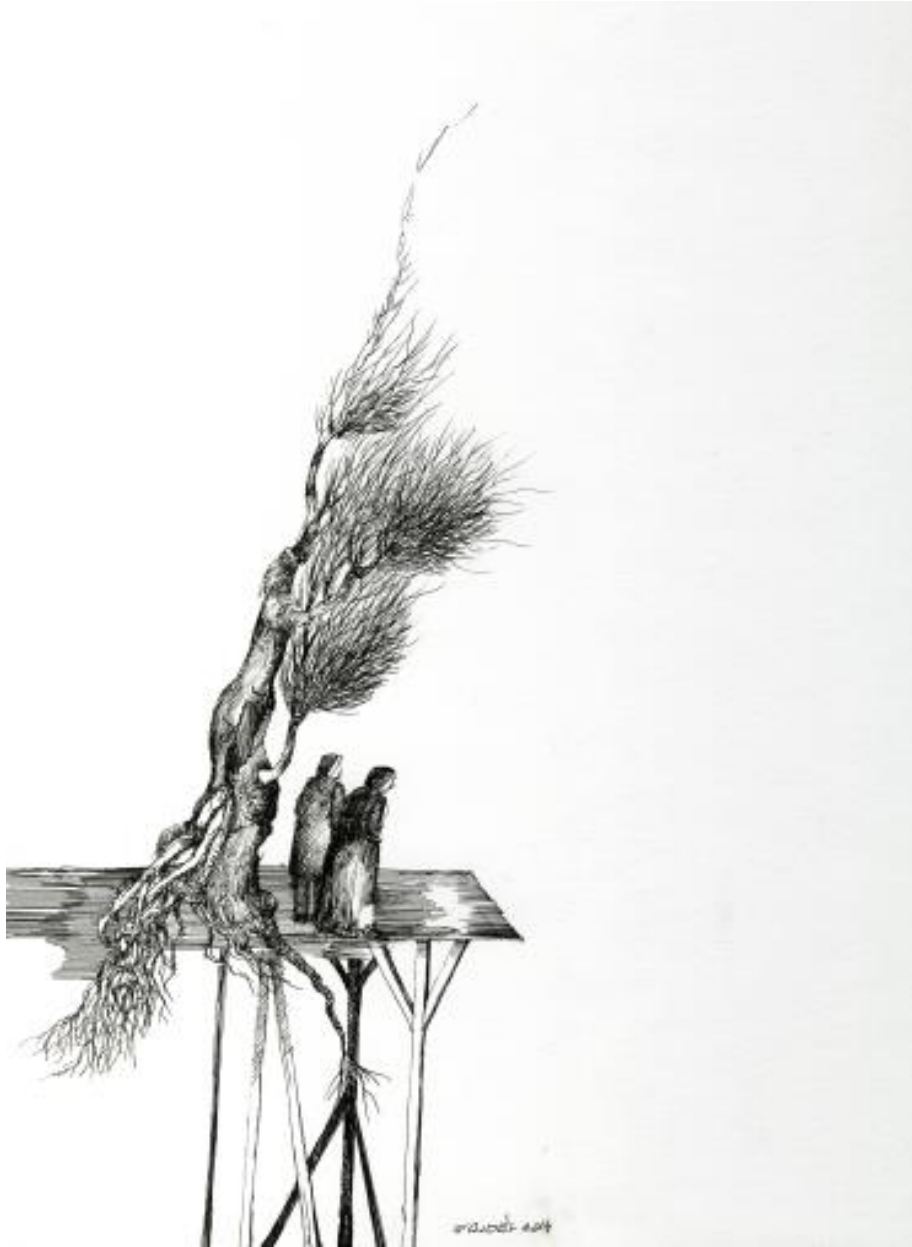
Falusi idill, majd a faépítmény absztrakt utalásai. Kisvárosi utcán sokaság. Az egyik gyerek falat mászik, míg a többiek a földre telepedve játszanak. Két kisöreg alakja távolodik tőlük: ők, és az ő életük már elmenőben... Egy másik képen utcai sokaság, mintha buszra várnának. Előttük a földre telepedve két férfi, valamit rakosgatnak. Vagy építkeznek? Mindnyájukat jól elhelyezett deszkák tartják, ám alattuk semmi nem stabil. A dimbesdombos táj és a deszkaépítmény között vastag felhőréteg . Éppen az tartja meg őket, amiről senki nem feltételezné, hogy képes rá: az örök éteri. S mindnyájukra apró porszemek vagy vízpára cseppjei hullanak, szitálnak, az egész mégis anyira békésnek hat.

Régi szellem a templom körül, vagy valaki canossát jár?

Lépcsőzetesen felfelé haladó szintek mintegy a család és a közösség fejlődési stációi. Odalent még rendetlenség, felfordulás, szegénység, a második szinten az ifjak már a lábukat lógázzák, ahogyan a másodgenerációsak szokták, beleülve a készbe, ám mögöttük még van remény: a nagypapa felfelé vezeti a legkisebbet a családból. Rá már a tornyos építmény legfelső szintje vár. S mindnyájuk fölé magasodik a torony, mely templomtoronyra emlékeztet, ám nincs rajta kereszt, és az ablakai is polgárházra vallanak. A hit mindenek fölött való, sugallja. Odalent a kerítésen kívül kíváncsi öregasszony néz be. Talán hírt hozott, talán hírt akar vinni..

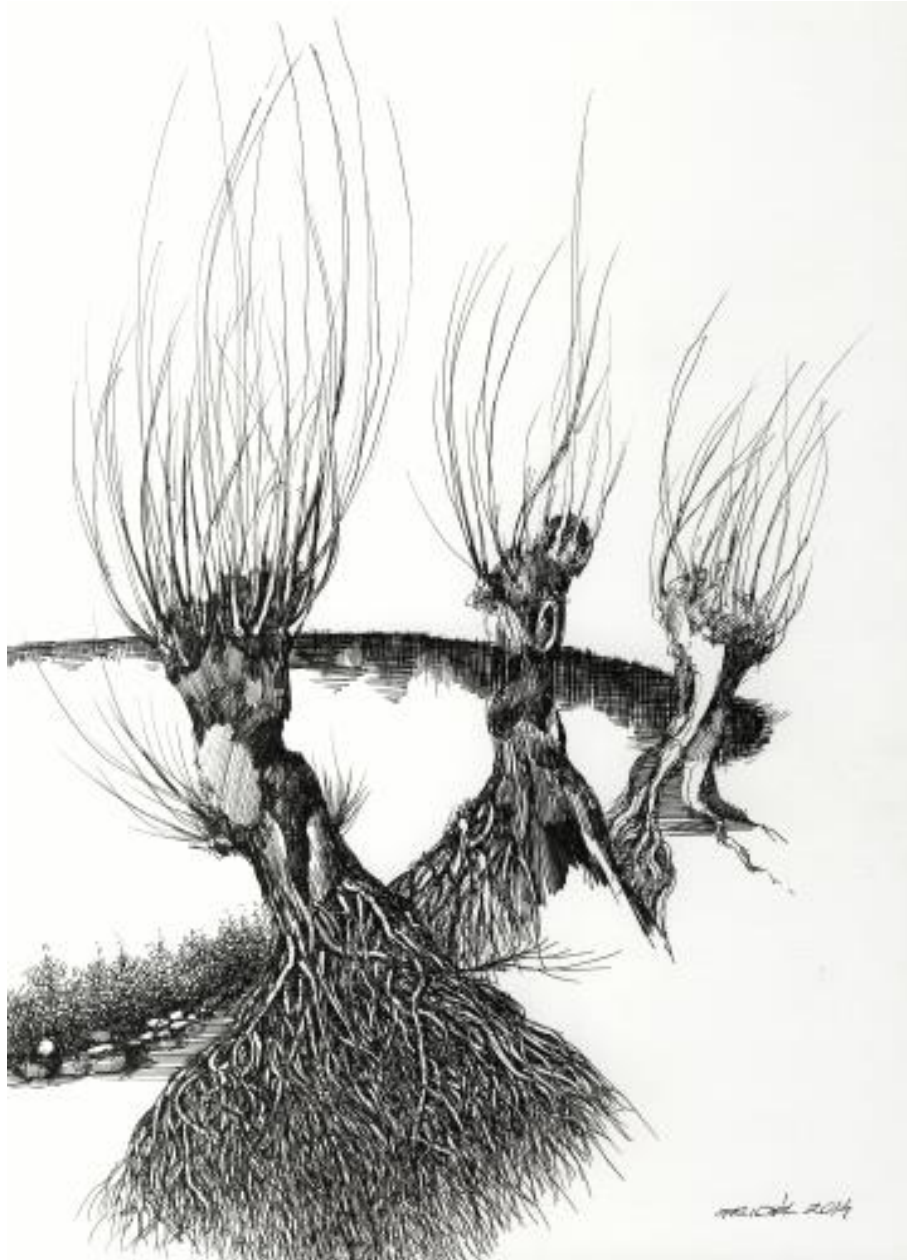

Variációk fára. Egyszer az élő, máskor a holt faanyag köszönti egymást, ahogyan a fenti képen is. A még élő növény láthatja, mivé lesz utóbb. Szép formából emlék, majd ipari nyersanyag, aztán másokat kívül rekesztő kerítés.

Az előbbi képeken két ember tekint alá a mélységbe. Ők is deszkán állnak, mögöttük fa, mely fölénk hajol. Gyökerei a már halott faállvány egyik oszlopába kapaszkodnak.

Egy nő szemléli a szépen ápolat kertjét. Talán éjszakai vendéget vár. A pontozásos technika teszi kissé sejtelmessé a képet és a történetet.

A három grácia, ezúttal minden szépítés nélkül, úgy, ahogy vannak...

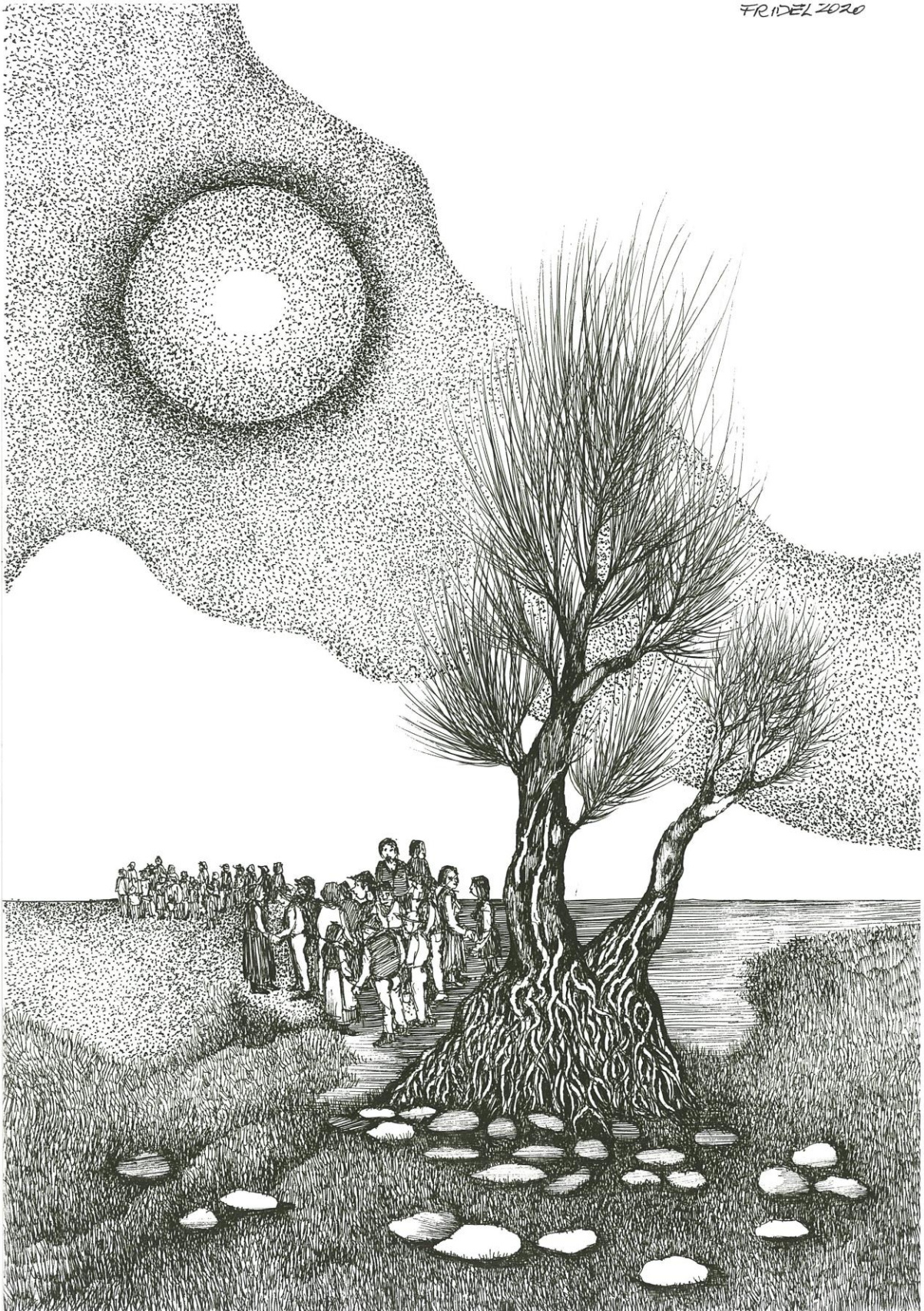

Lombos fa, lécekkel körbeállványozva, aminek már nem sok funkciója lehet, hiszen nem csemetefa, amelyet így védelmezni kellene. Mögötte három emberalak, valamire várva. Mindhárman egy náluk jóval nagyobb nőalak vállán nyugszanak, mintegy abból nőnek ki. Sok asszonynak kell ennél még jóval nagyobb terhet is hordoznia a hátán, így talán ez az asszonyi sors jelképe. Fiatal nő ábrándja egy ifjúról egy éjszakai kert növényei fölött. Újabb tornyos ház, előtte egy fiatal nő, mögötte egy idősebb férfi. A lánya? Fiatal felesége? Az udvaron is lomok, a ház egyik oldala romos, a nő meztláb. Az ablak fekete-fehérje talán törött üveget mintáz, de meglehet, hogy csak odabent egy fehér függöny adja ezt a kontúr. Ellentétek, amelyeket a fekete-fehér színár remekül fejez ki. Fridél Lajos csaliképeinek egyike ez is.

FRIDEL 2020

Fridél Lajos Cédrus-álma, jóllehet ez nem egy Csontváry-utánérzés, hanem valami nagyon szép, amit az emberi közösségekről művész elmondhat. A közelebbi csoport tagjai közül többen egymás kezét fogják, de nem a fa körüli táncre készülődnek, hanem a találkozás, a viszontlátás élményét élik meg.

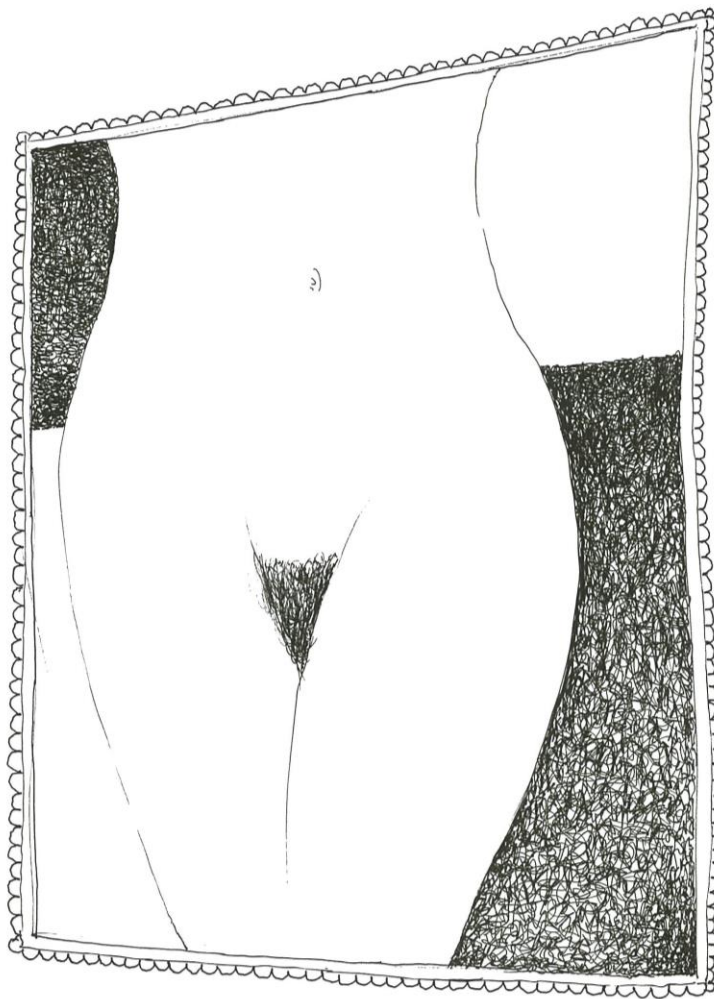
A fa gyökerei a szabadban, láthatóvá téve annak eredetét. Előtte a földön szétszórt fehér kövek, talán a gyász jelei, de talán napos időben kellemes letelepedési hely egy kis tereferére. A távolabbi csoport tagjai is kezet fognak. Az előtérben a terebélyes fa kettős törzse, kissé megdőlvén a szélben. Fölötte pöttyögetett felhő, melyet a szél hajt. Lassan, hömpölyögve úszik, félig eltakarva még a napot is, ami viszont sugaraival áthatol rajta, kirajzolva a saját kerek kontúrját. A két csoport egymástól távolabb áll, mégis láthatóan összetartoznak. A fa ágai felfelé állnak sűrűn sorakozva, akár a göcsörtös öreg fűzek gallyai, ugyanakkor fenyőre is emlékeztetnek a kettős törzsek. Az egész fa táncol és integet. Mintha a Csontváry-kép ellenpontja volna. Csontváry tragikus életével szembe állítva a Fridél-zsáner életigenlő, harmonikus szemlélete. Az emberek helyett most a cédrus táncol, vagyis annak magyar megfelelője.

A művész természetesen nem utal effélére, nekünk mégis megadatik a szabad asszociáció lehetősége. A két fa lehet a magyarság két ága, melyből a gyengébbik, a kihalóban lévő, másrészt beolvadt hun ág. Ez int utána egy távoli múltnak, és a két embercsoport is a két törzs leszármazottaira utalhatna. Tudjuk természetesen, hogy nem halt ki a hunság, hanem a székelységben él tovább. A fehér kövek az ősök csontjai, melyek holtukban is szépek. A felhőkön átderengő nap fénye egy szép jövőről beszél, melyet egyelőre eltakarnak még a sivár és kíméletlen múlt ködfoltjai. A lenti kép azonban egyértelműen optimista kicsengésű, és sokkal szebbet ígér, mint ami egykor fölébe borult.

A lányok, a lányok, a lányok angyalok...?

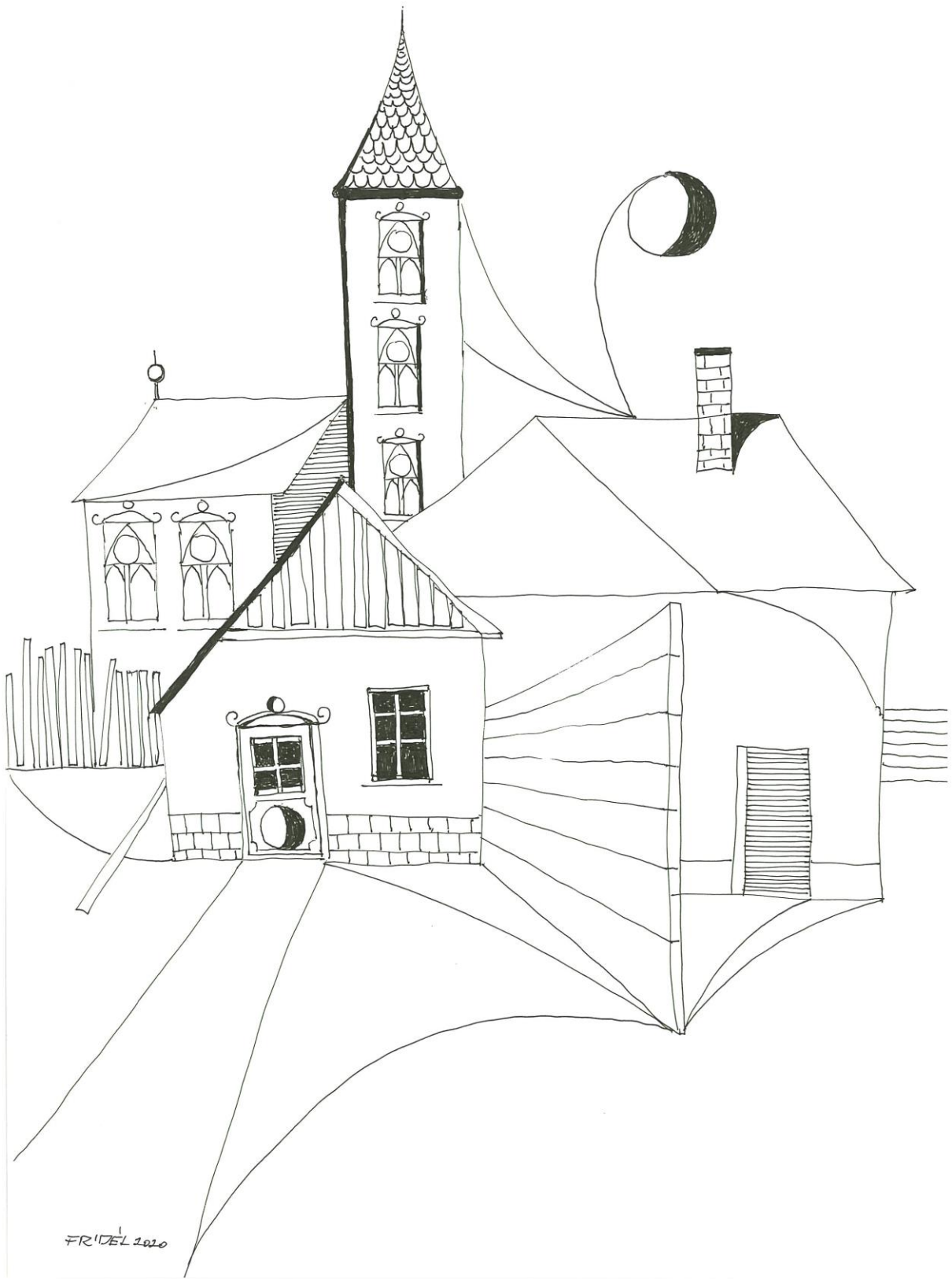
FRIDEL 2020

Erotikus témák, illetve arra történő utalások. Falusi randevú, ahová nemigen mennek a lányok ruhátlanul. Sokkal inkább a fiatalember fantáziája teszi azt, hogy még a zárt deszkakerítésen át is ilyenek képzelje a lányt, akinek udvarol.

Egy kiállítás képei, azok közül is egy. Egy úr szemléli, s mellette valósággal eltörpül az alakja. Vagy csak ő látja ilyen eltorzult formában, mintegy azt sugallva: neki ez a lényeg? Esetleg mindenben ezt az egyet látja.

Idős emberpár néz szembe egymással: ők már nem szépek, de az emlékeik azok lehetnek. S nem ez a legfontosabb? Előttük, illetve közöttük fa áll. Koronája nagyon szépen formált, ám az alsó része, a törzse több helyen csonkolt. A kettős törzs egymásba fonódik, ahogyan a pár élete is. A fa mögött kerítés, talán egykori randevúik színhelye. Együttal intés a fának: idővel ő is azzá válhat, amivé halott társainak teste.

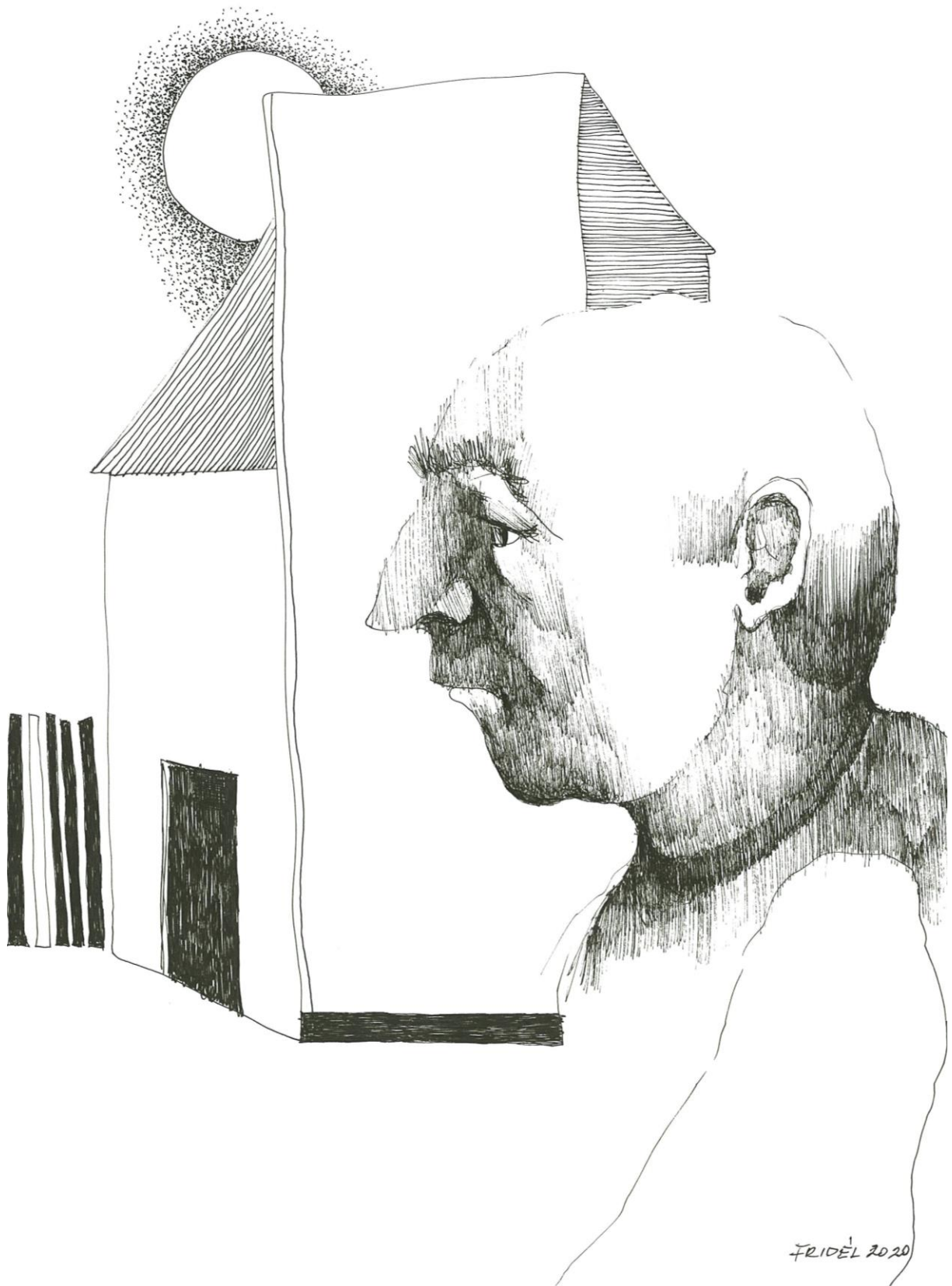
FRIDEL 2020

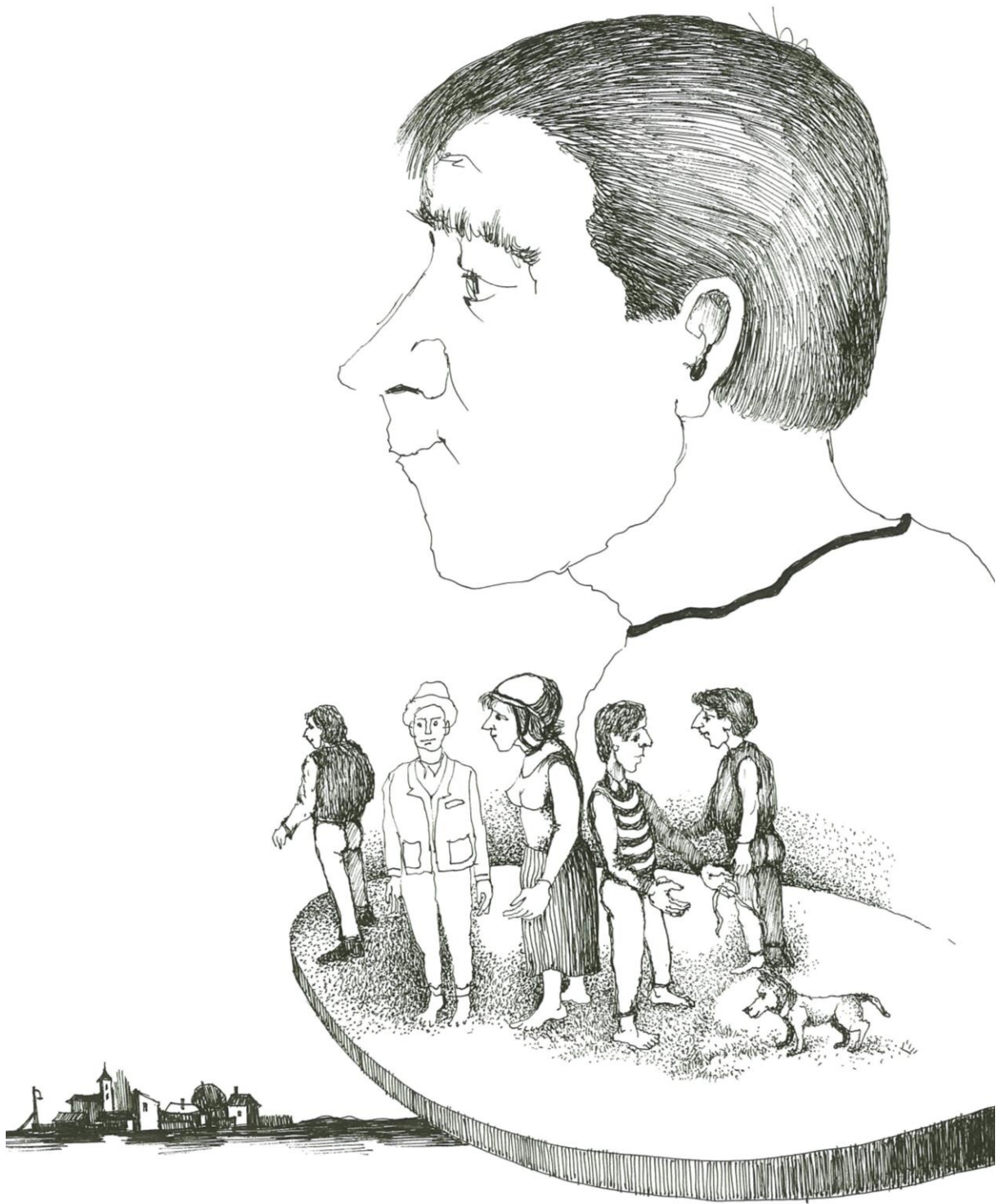

FRIDEL 2020

FRIDEL 2020

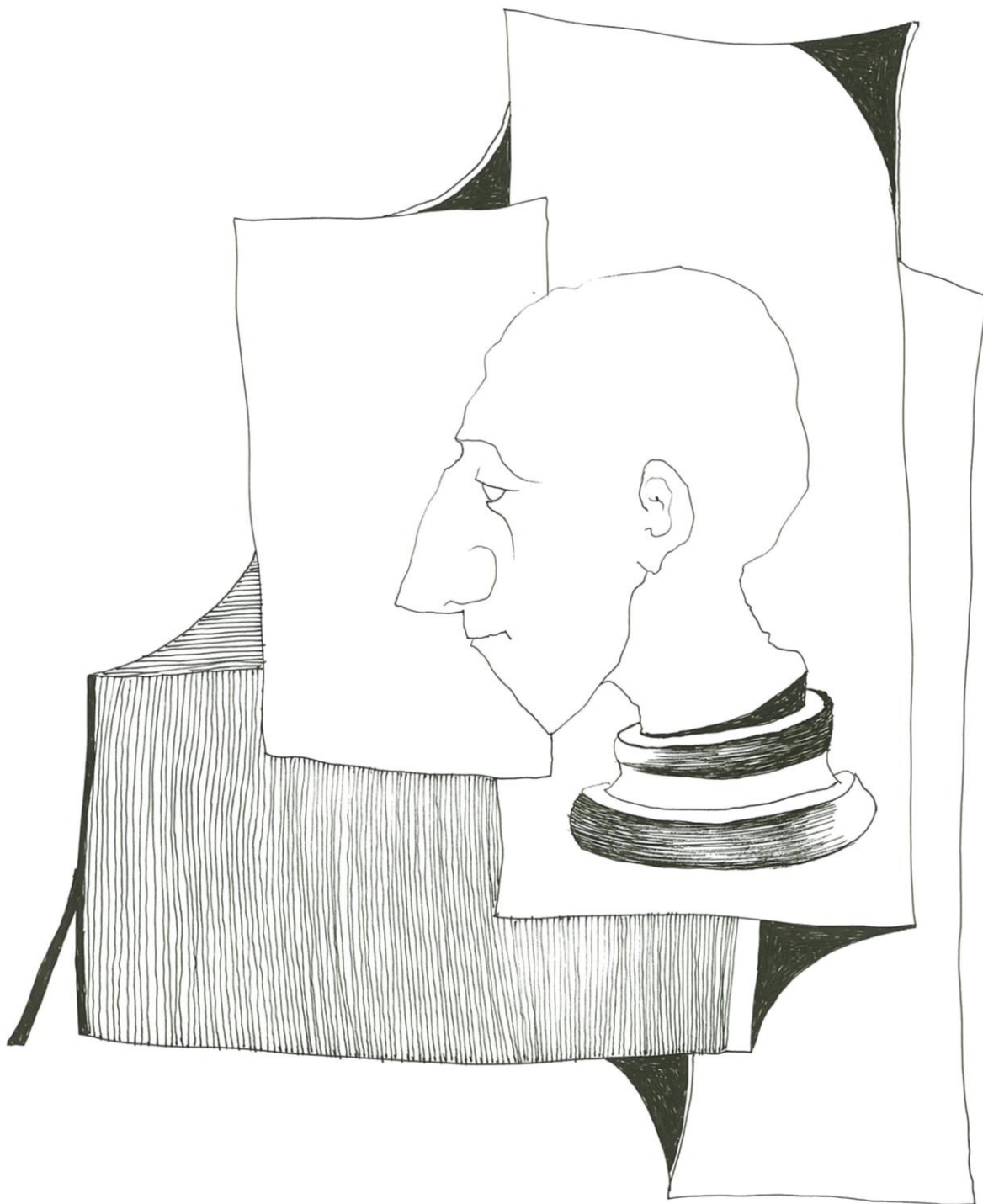

FRIDEL 20 20

FRIDEL 2020

FRIDEL 2020

FRIDÉL 2020

FAIDEL 2020

Egy újabb korszak jellegzetes képei. Letisztult formák, szinte eszköztelen művesség, visszatérő motívumok. Család, egyéni, jellegzetes vonásokkal felruházott alakok, mintegy a művész képzeletéből elővarázsolva. Kutya, ló, az ember legrégebbi társai a civilizált élet felé megesezt fejlődéstörténetéből.

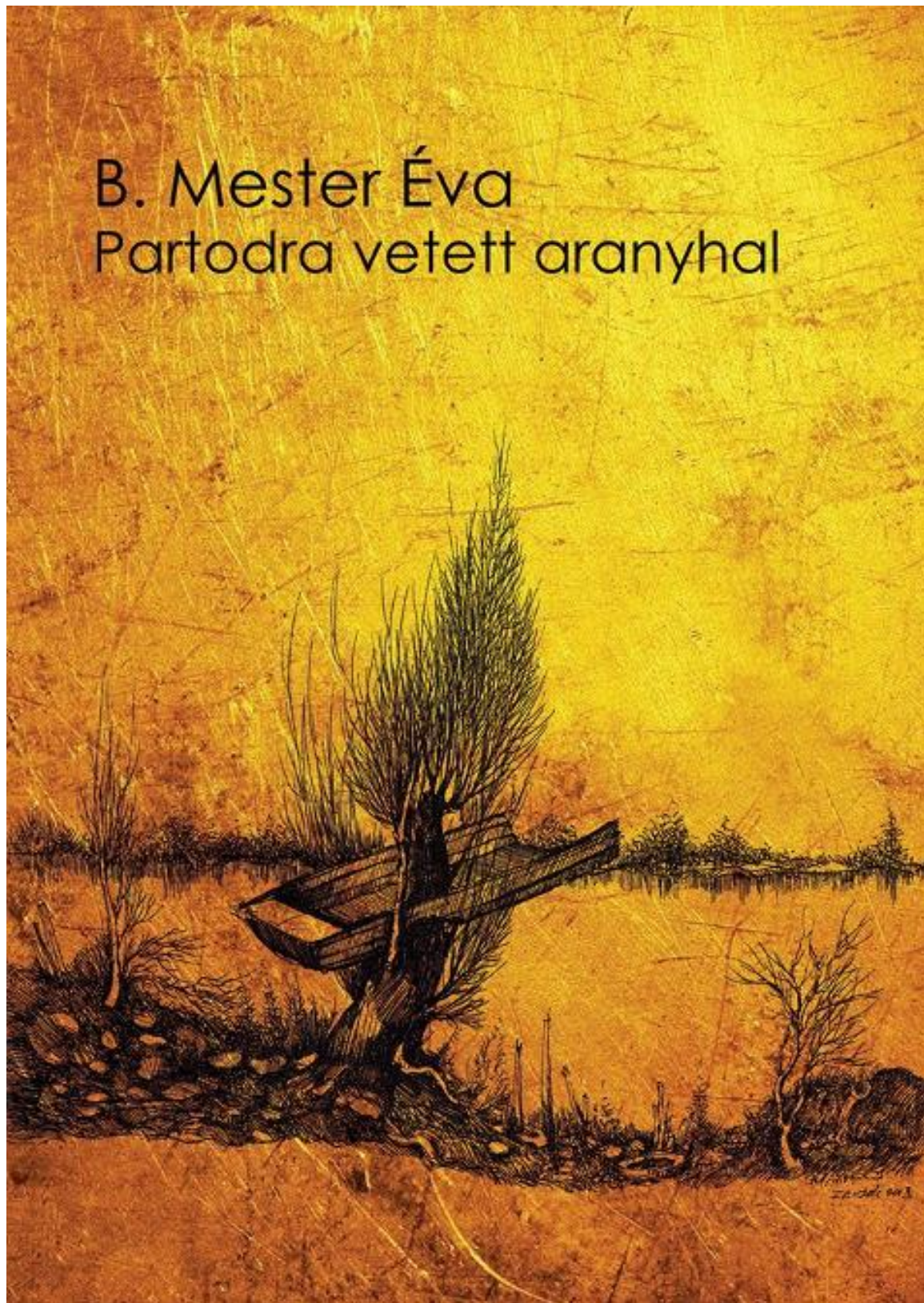
Női torzó, máskor egyiptomi emberre emlékeztető, jellegzetes keleti hajviselet, majd ismét előbukkan a matyó leveles ág motívuma. Emberek, szilárd talajnak vélt alapon, ami alá csak mi látunk be, ők nem is érzélik létük esetlegességét és törekénységét. Egymással ösztartó és szíjjeltartó embercsoportok, akár a népművészet galambmotívuma: az egymással szembenéző figurák szeretetet szimbolizálnak, az ellenirányba nézők elválást vagy halált.

Fridél Lajos egyszerre hagyományos és modern, formaújító művész. Munkái bizonyítják, hogy nem szükséges lerombolni mindent, ami régi, ahhoz, hogy újat, gyökeresen újat lehessen teremteni.

Visszavágyott, visszaálmodott tájak, falvak, városkák és emberek. „Csupán” ennyit kellett művészetté, műalkotássá szublimálnia Fridélnek ahhoz, hogy a maga formanyelvén szólhasson hozzánk.

Angyalok és bibliai figurák, napkeleti fejek, s aztán a házak fölé magasodó „nagy fejek”, akik részben pozitív, másrészt negatív szereplőkként képezik a kompozíciók szerves részét.

Érdemes eltöprengeni és saját verziójú értelmezést keresni Fridél Lajos szimbolizmusára. Talán ahányan vagyunk, annyiféle akad erre.

„Nyomdában a sáti származású B. Mester Éva második verseskötete *Partodra vetett aranyhal* címmel, Fridél Lajos illusztrációival, Fecske Csaba ajánlásával, Zsoldos Árpád és Adrienn szerkesztésében, az Irodalmi Rádió kiadásában.

2018-07-29.”

Kiállítás a Bródyban

Az IQ PONT 12. A osztályos, végzős tanulóinak alkotómunkáiból rendeztek kiállítást az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár galériájában, melynek megnyitója 2017. január 16-án volt. A diákok a művészeti érettségire készülve mutatkoztak be alkotásaikkal, ahol klasszikus szabadkézi rajzaikkal és különböző technikákkal, mind pedig digitális technika adta lehetőségekkel tovább fejlesztett képeket is láthattunk.

A kiállítók: Bukta Bernadett, Czoller Krisztina, Dajkó Veronika, Hajdú Alexandra, Hazadi Antónia, Kiss Vivien, Nagy Rebeka

Szaktanáraik: Dobó István, Fridél Lajos, Kiss Zoltán.

FRIDEL 2020

B. Mester Éva harmadik verseskötete Fridél Lajos grafikáival.

“Vajon hány évszak van egy ember életében? Mintha Éva mindenre emlékezne percnyi pontossággal. Mennyi kérdés és mennyi kaland, hiba, jó vagy rossz döntés! Utazás és sport, persze a szerelem is és még sorolhatnánk. A verseiben nemcsak a fájdalom, a gyász, hanem az életöröm is jelen van.” – Radnó György

Fridél Lajos nagyméretű grafikái már életfilozófiájának összegzéséről beszélnek. Monumentális képek ezek, amelyeken romantikus városképekben népes embercsoportok gyülekeznek és élnek mindennapjaikat. Mivel ezek a csoportok többnyire pőrén állnak a szemlélő előtt, utalhatnak a művész mindent meglátó tekintetére, de egyúttal az utolsó ítélet napjára is, amikor már semmi nem változik, maradnak a tettek és a leélt életek.

Gótikus és román stílusú épületek, reneszánsz elemekkel keveredve. Templomtornyok és tornyos épületek. Az emberek ezek ablakából tekintenek ki vagy észre se veszik az alattuk közlekedő, élő embertársaikat. Mintha nem is egy tér-idősíkban élnének, hanem egyikük a múlt, a másik egy egészen másfajta jelen „lakója” volna. A legelső szinten egyszerű építmények, melyek egy része falusi vagy városszéli lakóház lenne. A távolabbi táj mögött is egy másik virtuális tér, amelybe boltíves kapuátjáró vezet. Életünk, életeink ekképpen kapcsolódnak egybe. Ennek nincs mindenki tudatában, ám a művésznek mindig van átjárása más idősíkokba és téridőkbe. Az előtérben gödör, tele vízzel, tőle kissé távolabb ruhaszárító kötélén ruhák lengedeznek a szélben. Köznapi élet és történelmi múlt, avagy ahogyan egymásra visszatekintünk. Deszka- és cölöpépítmények, téglarakások és a házak falaiból kilátszó téglák. A falakon egyaránt látható golgota, és az ablakok mögött találkozó szerelmespárok. Az utcákon ténferegnek vagy csoportosulnak emberek, máskor egész embercsoportok. A mágikus realizmus szülöttei ezek a képek. Lehetnének Dante-illusztrációk is, de témájuk sokkal közelebb hozza a nézőt a jelenhez, minthogy visszavinné Dante infernális vízióihoz. A múlt képei inkább utalásszerűek, és bár realiztikusak és szépen kidolgozottak, mégsem szimplán realistikák, hiszen mintegy költői gesztussal és egy váratlan asszociációval egy másik realitásba visznek el, ahol természetes módon megint csak minden valós, és egyúttal elvont. Ezen vonásuk miatt is mondhatjuk, hogy távol állnak a szürrealizmus világától.

Az előtérben álló tavacska egyúttal utalás is lehet az egeri Lyceum építéstörténetére. A jelenlegi belváros területe ugyanis vízgyűjtőterület volt valamikor. Az Eger-patak, mely bővizű folyó volt a középkorban, olyannyira, hogy több malmot is tudott működtetni. Ennek áradásai után mindig itt gyülemllett fel a kiáradt víz maradéka. Az impozáns épület csak úgy volt megvalósítható, ha előtte lecsapolták az ott álló tavat vagy mocsarat. A Szent Mihály Székesegyház sem véletlenül került abba a magaslatba, ahol a mostani bazilika áll. A főpapok közlekedése se lehetett egyszerű, mert esős időben sem kocsival, sem lovon nem lehetett áthaladni a város legmélyebb pontján. Ma már a bazilikát sem csónakon közelítik meg az áhítatra vágyó egriek, hanem magas lépcsősoron vezet az út az istenházába. Ennek funkciója viszont eredetileg a fentiekben leírt körülmény volt, t.i. hogy el kellett kerülni a mocsaras területet. Talán az orvosegyetemnek szánt épület befektetője is így juthatott olcsóbban építési területhez, merthogy azelőtt semmire nem volt használható, és a városiaknak is sok bosszúságot okozott. Nem beszélve arról, hogy a mocsaras területek közelében mennyi volt a ragályos betegség.

Eger számos szimbolikus épülete, illetve azok elemei felismerhetőek Fridél Lajosnak ezeken a grafikáin. A ceruza alakú bástya, több templom tornyának formáját, és még a Kálvária-dombon álló három kereszt is, melyek nem maradhatnak ki Eger történetéből. A nőalakok, jellegzetes figurák is úgy ismétlődnek, mint Fridél stílusjegyei.

A városképek hol napvilágban, hol holdvilágban rajzolódnak ki a figyelmes szemlélő előtt. A holdfényes estén nemcsak a telehold pufók korongja világítja meg a lenti tájat, hanem egy magasan elhelyezett utcai lámpa is. Az ablakokon be lehet látni, és különféle emberi figurák jelzik, milyen sokfélék is vagyunk mi, emberek. A hold a szerelmesek cinkosa, van kerti találka, balkonon álló nő, és az ablakokban is látni, ki hogyan készülődik a szerelmes éjszakára. A nagyon nagy alapossggal megrajzolt kompozíció mindig enged valamit a formai szigorból, és játékos könnyedséggel lép át egy egészen másfajta létezés határain. Ahogy a régmúlt egy-egy boltív vagy árkád felfedésével jelenik

meg, ugyanúgy nyílik meg az emlékezés és az emlékek felé, illetve a mélytudat a jelentől teljesen eltérő másik idősí felé.

Van úgy, hogy realiztikusan megrajzolt belső kép tágítja a teret a szemlélő előtt, akár a reneszánsz festményeken a kötelező elemként beépített és nagy részletességgel ábrázolt távolabbi vidékek. Máskor csupán egy fénysáv vagy erős fénypászma jelzi, akár a túlvilág belépője, hogy ott egy másik dimenzió van. Oda azok lépnek be, akik innen már távozóban vannak.

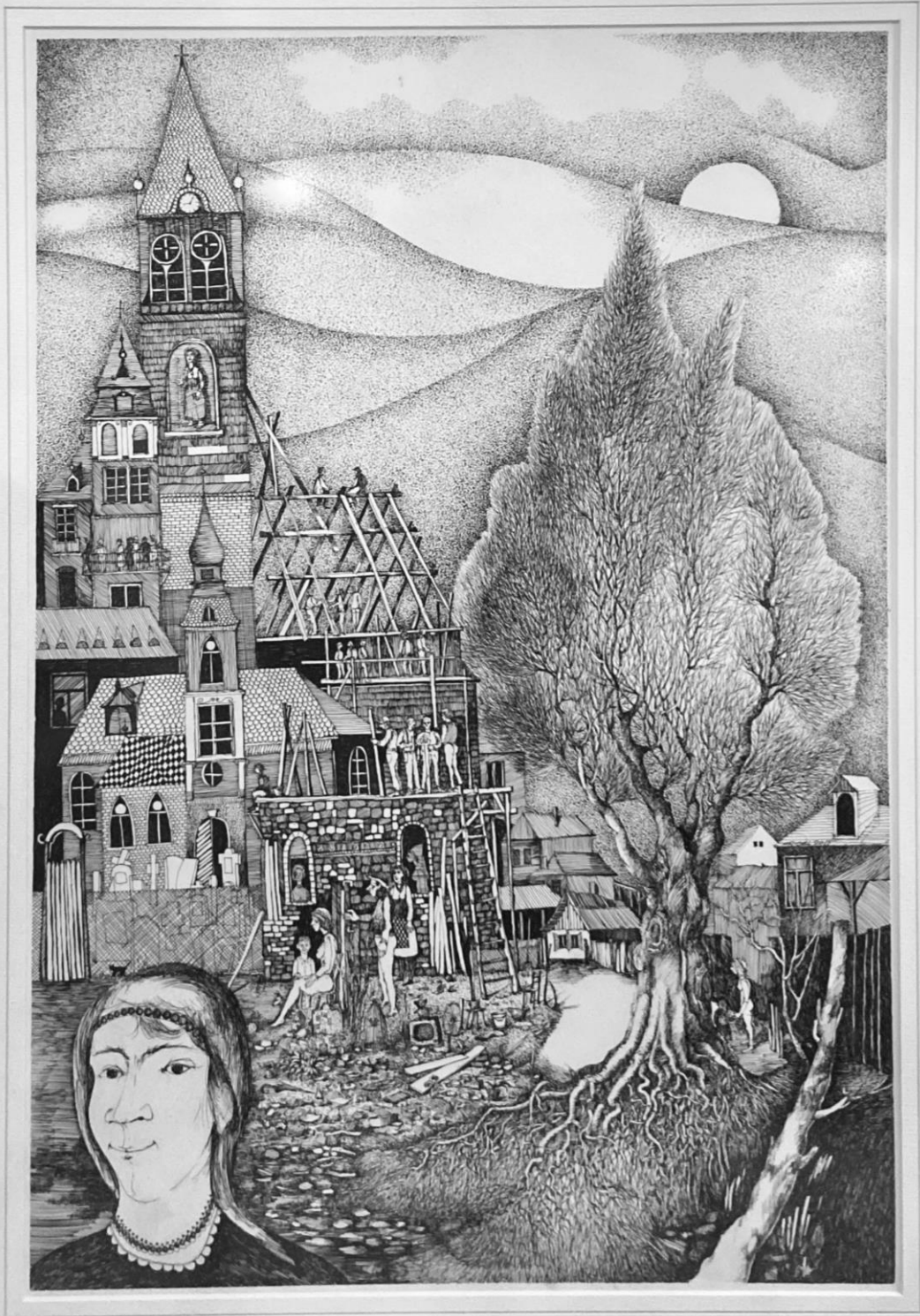
A Fridél-képek állandó szereplői az állatok, többnyire háziállatok. Egy-egy unatkozó kutya, kerítésen, háztetőn mászkáló macska gyakran előkerülnek a grafikus emlékezetéből, hogy aztán felbukkanjanak a rajzokon, mint a múltnak egy-egy árnya. Visszatérő emlékek, részesei annak a vízióknak, amely a művész képzeletét áthatja.

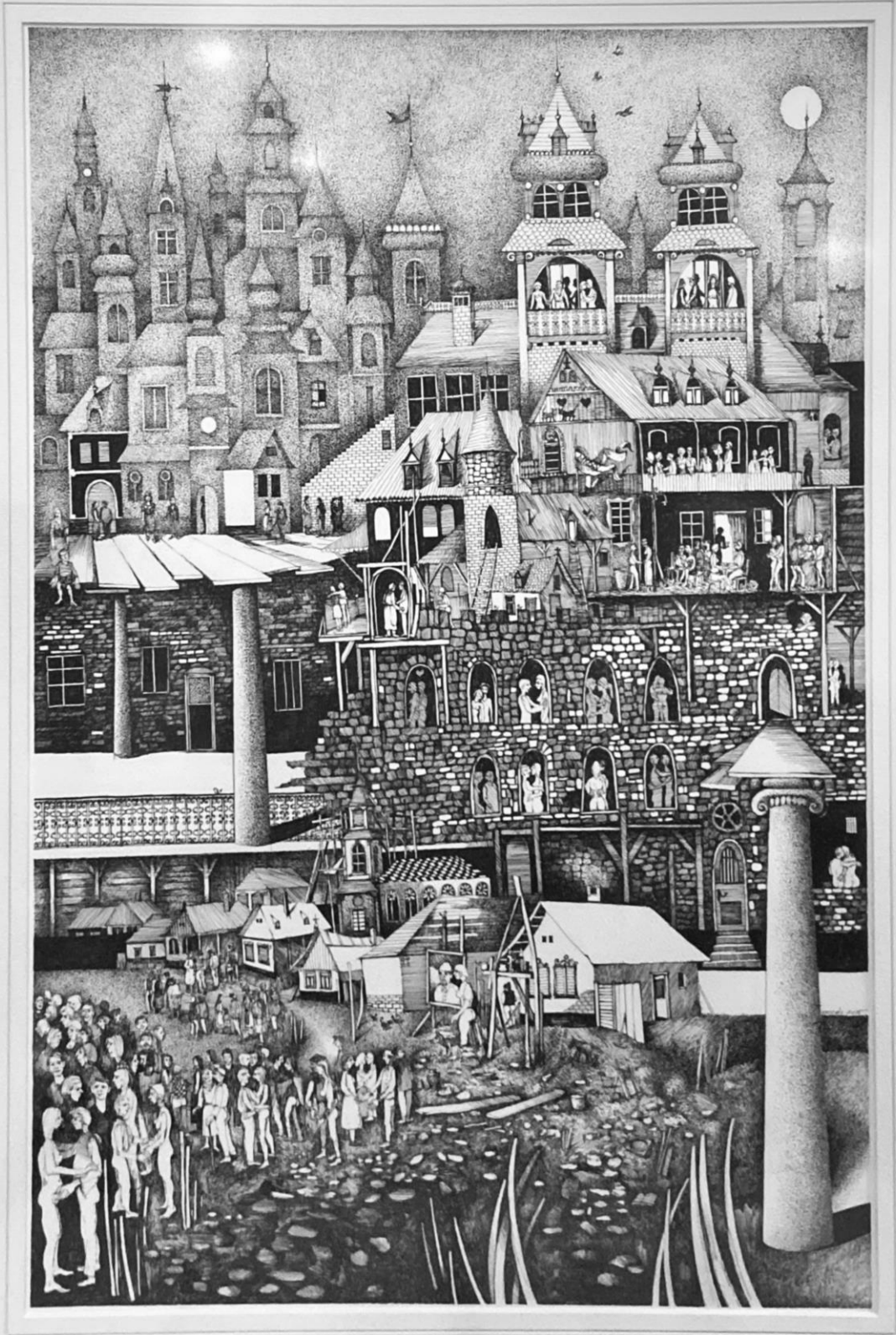
Arról természetesen szükségtelen szólni, mennyivel több munkát és szakmai felkészültséget igényel egy-egy ilyen gigantikus rajznak a megalkotása, mint a posztmodern műveké, amelyek, mármint ez utóbbiak, ráadásul szabad teret engednek a szélhámoskodásnak is. Kaotikus vonalakat rajzolni a legteljesebb összevisszaságban még mindig művészetnek nevezhető, ám ez nem pótolja azt a képi világot, művelt szakmaiságot, amelyet Fridél Lajos grafikáin ismerhetünk meg. Nem elég telerajzolni egy rajzlapot vagy egy vásznat, attól még a kompizícó szét is eshet. A tudós szerkesztés elve minderre rácsfol. Nincsenek aránytalanságok, csak szabadon felmerülő képzettársítások.

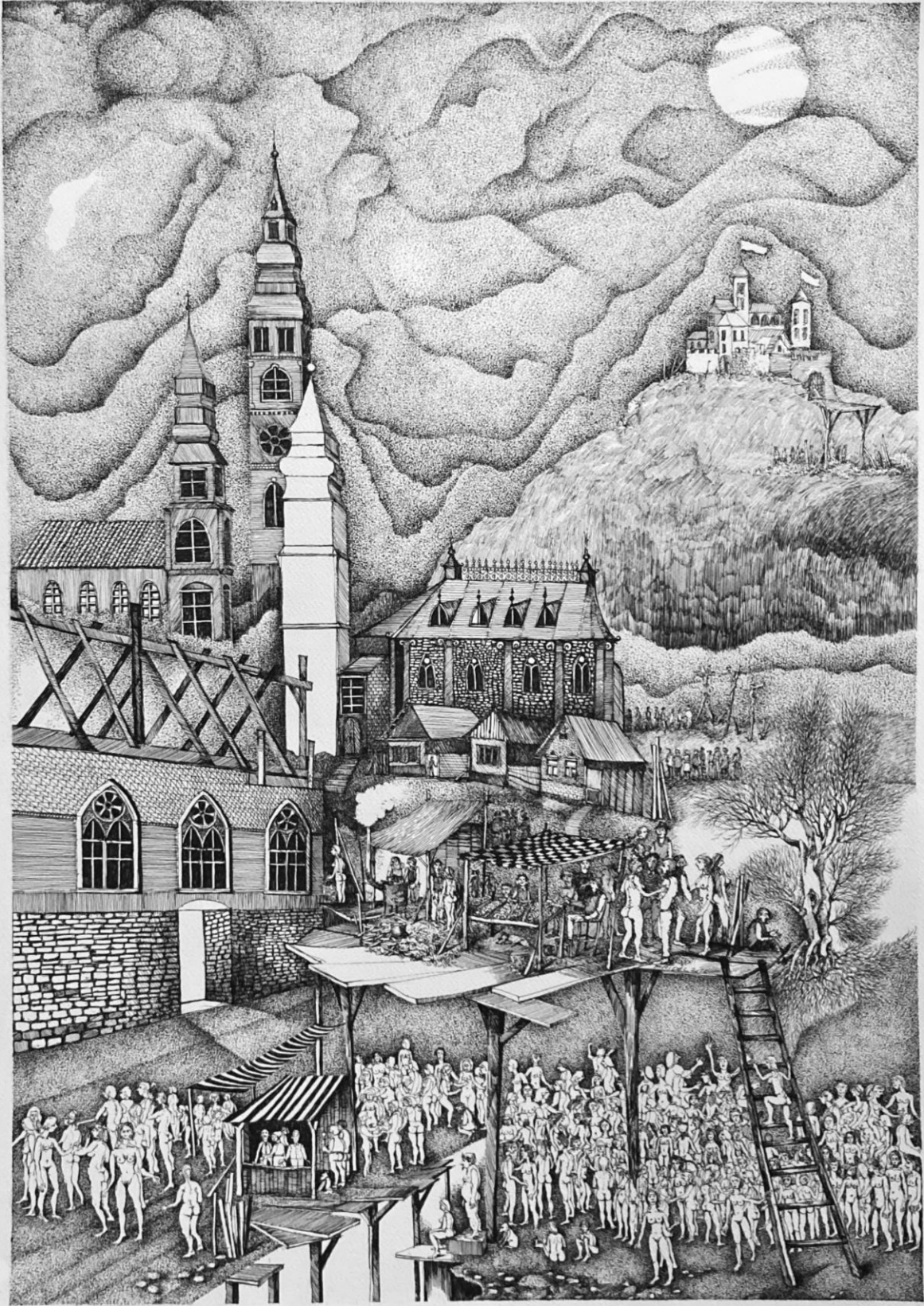

Ismét dominál a mágikus realizmus. A jól megkomponált városkép, mely sűríti a várat, a templomtornyokat és tornyos épületeket, ezeken a különféle stíluselemek keveredésével, megalkotott képeken. Odalent a téren, talán a város főterén nyüzsgő, népes embertömeg, mindenki leplezetlen valójában, azaz ruhátlanul. A háttérben fák, hiányos kálvária, erdőrészlet, mindez a város szerves tartozéka. A felső szintekhez létrán vezet az út, az alsó szinten viszont ismét áttetszik az alattuk lévő világ, melyet cölöpök tartanak. Minden világ átjárható, és mégis megvan a stabilitás illúziója. A három dimenzió, amiben minden földlakó gondolkodik, ezekben a jelképekben képesül. A sokaság a téren: utolsó ítélet vagy inferno? Mindegyik lehet, és egyik sem. Ez Fridél Lajos víziója életről és halálról.

Fényes napkorong világít a ködlő, mert poentírozott égen. Egyenesen egy városkára, amelynek legmagasabb pontján vár áll, rajta zászló lobog. Épületei viszonylag épek, csupán a nyugati oldalon omlanak lefelé bőségesen a kövek: a régmúlt építőelemei, avagy a régi dicsőség.

A városban régi, szép és új, sematikus elemek elegyednek, ahogyan a legtöbb belvárosban manapság. Az emberek seregesen, máshol szétszórt csoportokban gyülekeznek vagy lézengenek. Ki-ki keresi a helyét a világban, mert ez az élet rendje.

Sok a gótikus és a barokk elem, ahogyan Egerben is, és a jellegzetes zárt belvárosi veranda, mely mögött lezárt boltívek rejtőzködhetnek.

Fridél Lajos újabb víziója életről és halálról. A kép központi figurája egy festő, aki festőállvány előtt örökíti meg legújabb képét. Mögötte fiatal nő áll, és figyeli a művész munkáját. A nő egészen póre, a festőnek csak a nadrágja hiányzik. Akár jelkép is lehetne: a művészeknek mindig ki van a feneké a nadrágból, olyan szegények. A festőállvány mögött, akár hömpölygő felleg: emberi sokadalom emelkedik az ég felé. Talán a festő ihletői, talán az ő képzeletének szülöttei. Vagy szellemalakok, akik odafentről figyelik a festő munkáját. A háttérben jön oszlopfő, fölötte tünpanon, sok-sok alakkal. A ház, amelynek díszei ezek az elemek, fedetlen építőköveit mutatja: ahogy az emberek, ez is lecsupaszítva. Mindenki és minden a maga kendőzetlen valójában. A festő és a modell vagy múzsa lábához kuporodva egy gyermek, s aztán több is. Valaha így leste el az aprónép az életnek szinte minden dolgát. A csupasz falú ház előtt emberek vonulnak hosszú sorban. A központi figurák alatt a tér megint megnyílik, a cölöpök alatt kiskutya, távolabb egy nagyobb marcona kutya. Ők a völgy felé néznek, ahol tél van. Csúasz ágak jelzik ezt a bokrokon, fák, s még egy madáretető is. Ettől távolabb széles víz, ahová emberek tömegei igyekeznek. A parton állva várakoznak, hogy valahogyan átkelhessenek a mesésnek tűnő túloldalra. Ott romantikus várkastély áll egy meredek hegyoldalon, a tornyok között több templom is látható. Akár a túlvilág, mely színesnek, szépnek látszik álminkban, ám az átkelés a Styxön nem egyszerű. Egyelőre nem látszik ladik, ami átvinné ezt a rengeteg embert odaát. Ők mégis seregesen igyekeznek az általuk képzelt túlvilágra, egy másik, boldogabb élet felé, ám egyelőre közöttük terül el a hatalmas víztömeg.

A felfelé törekvő, szálló embertömeg a festőállvány fölött egy felhőgomoly szárnyán igyekszik felfelé. Törekvésük egyértelmű: az égi régiók fölé. Alakjuk egybefonódik a felhők áttetsző, mégis sűrű és áthatolhatatlan tömegével, mely a város fölé tornyosul. Ez is egy jelképes áttűnés, átlépés egy másik dimenzióba, ám míg a folyóparton álldogáló és sorakozó emberek az alvilág felé igyekeznek, addig az éteri vagy képzelt szellemlények egyértelműen fölfelé.

A festőállvány mögött fa, mely tartani látszik magát az állványt. Nem belőle nő ki, de szerves része annak. A fa alatt emberalak tekint lefelé a mélységbe. Alatta a föld jelképes földcsomó, mely alatt bármikor leszakadhat a part. Az emberélet esetlegessége – ismét ez a visszatérő Fridél-motívum, osztrínátóként ismételve. Talán mert még mindig nem értik meg az emberek...

Az egészet cölöpök tartják, mint valami ideiglenes tákolmányt. Értjük vagy sem, ilyen az életünk, ennyire esetleges és mulandó, és ami tartja, az ennyire gyöngé alapokon nyugszik.

Érdemes eltűnődni ezeken a Fridél-képeken. Annyi asszociációra hívnak. Maguk is sugallnak, de lehetővé teszik a néző számára, hogy szinte beleolvadjon a képzeletbeli tájba, ahol minden mulandó, törékeny, mégis teljes egységet mutat. Akár a világ, mely állandó otthonunk, benne pedig mi vagyunk a változó elemek, a rendetlen, szertehulló atomok, amelyek mégis felépítik a teljes egységet.

Fridél Lajos filozófiája az, ami erre a szavak nélküli párbeszédre hív. Képeinek dinamizmusa, teljes világképe annyira inspiráló, hogy nem lehet érzéketlenül elmenni mellettük. Meg kell állni és eltűnődni, hogyan is kapcsolódik a mi személyünk és a világnak az a darabkája, amelyben élünk, ehhez a vizionált világképhez. Hát úgy, hogy mi magunk is részei vagyunk.

A műalkotás olyan különleges teremtmény, amely a művész fejében, vagyis először a lelkében születik meg, majd fizikailag is testet ölt. A képet megfestik, a szobrot megfaragják, az épületet felépítik, a verset, a drámát kinyomtatják, majd előadják vagy megfilmesítik, a zeneművet lejátszák a kottából, és így tovább. Minden megvalósulás egy-egy próbatétel. Gyakran maga a művész se tudja, hogyan s mire alakul az a műalkotás-kezdemény, mely embrionális állapotából fejlődik ki azzá a „lényé”, amely önálló életet kezd élni, szinte függetlenül alkotója életétől és eredeti szándékától. Ahány néző, annyi interpretáció. És ugyanígy ahány olvasó, annyiféle értelmezés.

Fridél Lajos bonyolult képszerkesztési technikája is megérdemli a többféle értelmezést. Lakóhelye, a város láthatóan köti, lenyűgözi, ám mélyen élnek gyökerei, a matyó főváros vonzása, valamint a gyermekkori és ifjúkori emlékek, melyeknek élményszerűségét lehetne tagadni, csak nem érdemes, hiszen annyi értékes műalkotás született ezekből.

Fridél Lajos Egernek jellegzetes személyisége. Olyasvalaki, aki jóval több figyelmet érdemelne a város részéről. Természetesen nem az aktuálpolitika érdeklődéséről beszélünk, hanem a kulturális elittről, amelynek nem csupán a saját érvényesülésével kellene foglalkoznia, hanem a műalkotásnak a közösség javára fordíthatóságával is. Képzőművész esetében ennek fóruma a kiállítás, ehhez még csak kommentárt se szükséges fűzni. A közösség feloszlik és előbb-utóbb megsemmisül, ha annak tagjai kizárólag önös érdekeiket ismerik el, ahelyett, hogy a nagyközösség dolgaival is foglalkoznának.

Fridél Lajos grafikáin valóságos embertömegek jelennek meg időnként, mintegy jelezve, hogy a művész annak a közösségnek a nagy kérdéseire is keresi a választ, amelyeket az eltömegesedett ember esetleg még nem tud megfogalmazni a maga számára. Az útkeresés mindenesetre biztató, és újabb perspektívákat nyit meg a modern grafika számára.

Egyszer volt, hol nem volt...

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy Fridél Lajos... Kezdődhetne így is a művész szakmai életrajza, bemutatása, ha ugyan játékos kedvében volna szerző és olvasó. Ám a korszak, mely egyenrangú szerepre törekszik a művészek bemutatásában, még akkor is, ha a kisujját nem mozdítja értük, olykor pedig mindent elkövet, hogy elgáncsolja őket, egyszóval „betart” a tehetséges művészeknek és a művészettörténetírásnak egyaránt, nemigen szokta hagyni a mesés kezdeteket. Legfeljebb a befejezést. Azt szereti nagyon látványosra és hangzatosra tupírozni, önmaga nagyságát fényezve, mert hát ilyen a természete. Akár egy zsarnoki rendezőé, aki nem tűr ellentmondást senkitől. Talán még saját magától sem.

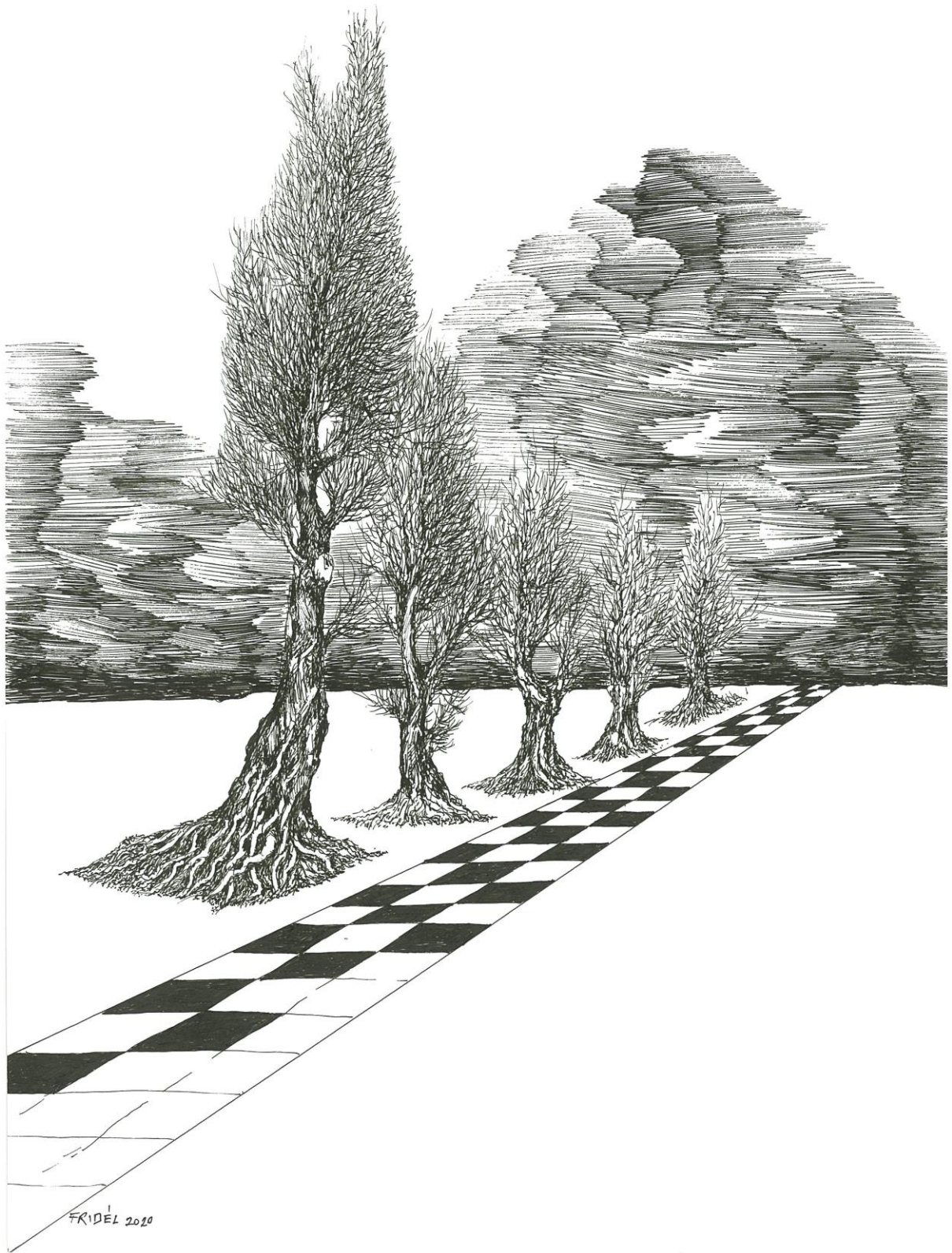
Nos, szóval egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy Fridél Lajos. Lehetne ez egy csalimese is, Berecz András székeslyes humorával és huncut mosolyával kísérvé... mert Lajos barátunk szeret tréfálkozni is. Fanyar humorát megismerhették ellenzői is, de megkedvelték a néhai Új Hevesi Napló Kedves Olvasói is, akiket nem érdekelt a hivatalos kritika, sem az ellentábor huhogásai.

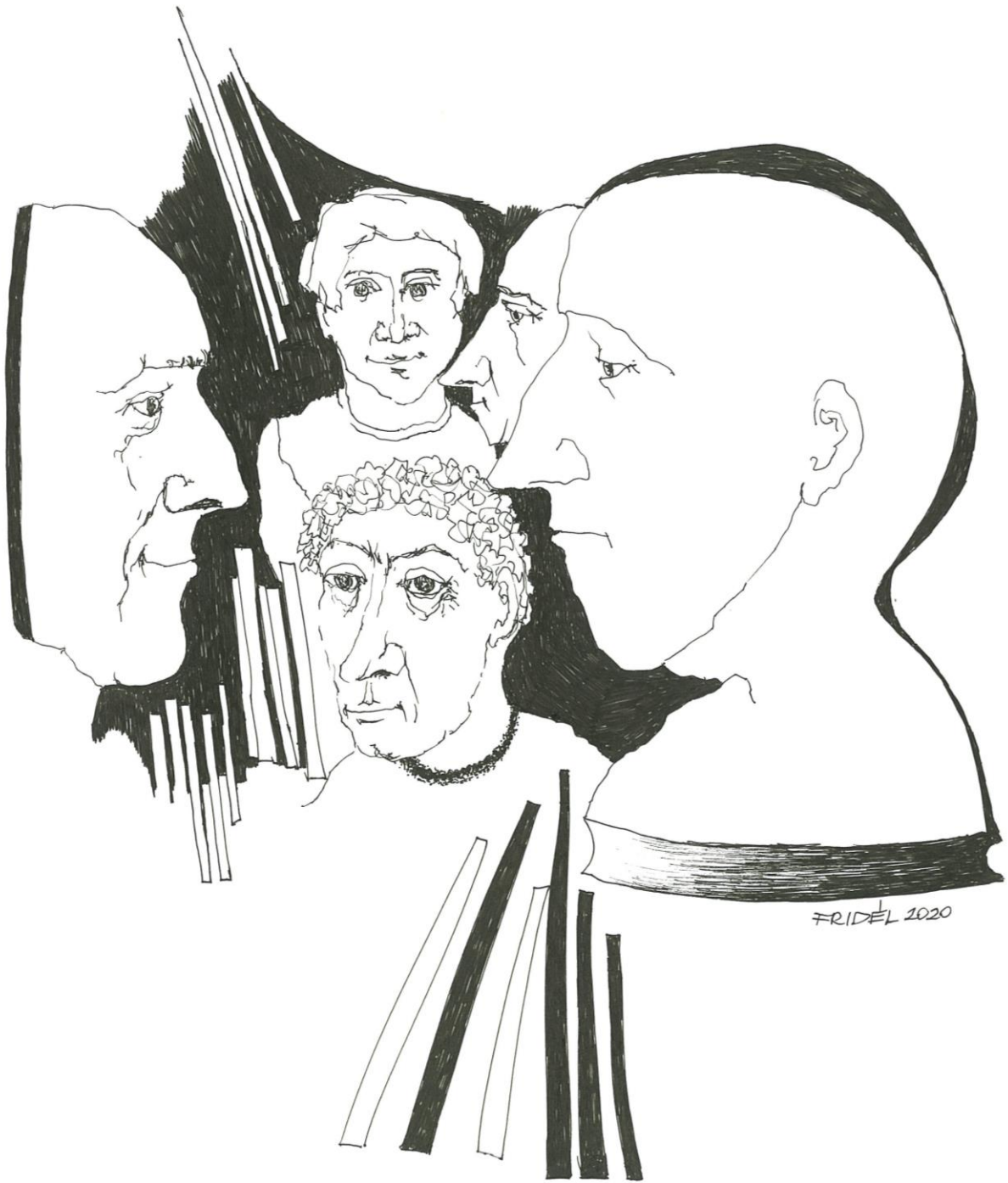
Lajos kezdetben Lajoska volt, aki édesapját elveszítvén özvegy édesanyja támasza volt már zsenge korában. Aki élt az ötvenes években, annak nemigen kell ecsetelni, milyen volt az élet akkoriban, még akkor is, ha gondos szülőpár irányította a gyermek útját, ám a családfő, akár egy hatalmas, vihartépte erdei fenyő, kidőlt a sorból, mert a sors és a korszak kegyetlensége így kívánta meg.

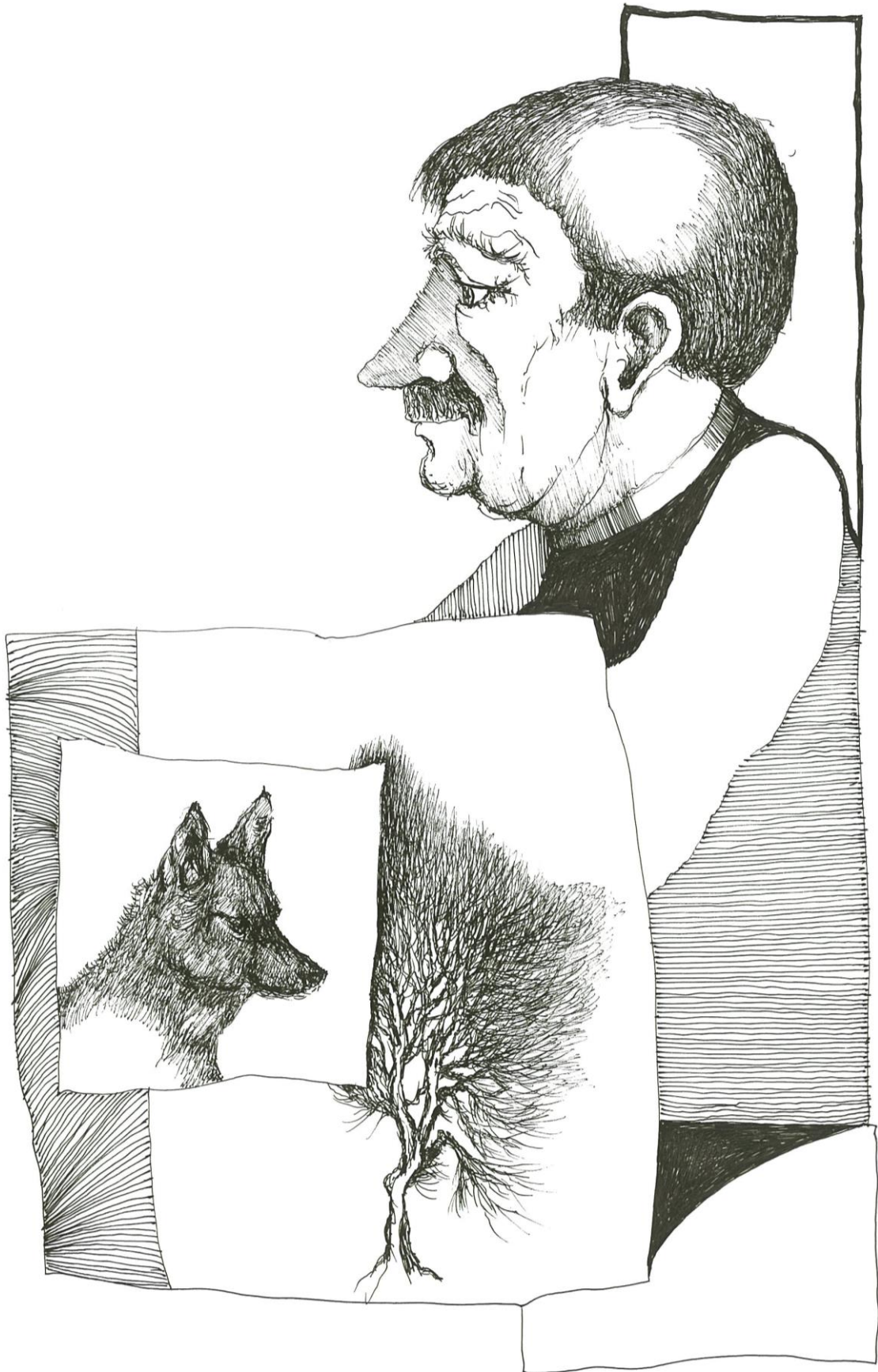
Fridél Lajos, így, korai gondoskodói szerepre kárhoztatván, megtanulta, milyen fontos, hogy mosolyt csaljon az édesanyja arcára, s hogy időnként húst varázsoljon az asztalra, mert akkoriban ínséges idők járták. Vadászni, fegyvert tartani senkinek nem volt szabad, csak az elvtársaknak. Aki fegyvert tartott, az csakis ellenforradalmár lehetett. Képzeltető, mivel járt volna, ha elkapják ezért, de nem kapták el. A Jóistennek más tervei voltak vele, azon pedig földi halandó nem változtathat. Istennek külön gondja van a művészekre, akiket talán még a többieknel is jobban szeret, ezért ajándékozta meg őket a teremtés képességével. Akár a szélbe motyogják szavaikat, homokból építik házaikat vagy egy szál ceruzával maradék papírra rajzolgatnak, s ha az sincs, akkor a porba a pusztá ujjukkal. A zenészek a szélbe dúdolják vagy bömbölik Beethoven módjára az általuk teremtett dallamokat, és ezt is hiába üldöznék bárki, mert az Isten rendelése más.

Nos, hát Fridél Lajos is alaposan és szorgalmasan kitanulta mestersége alapjait és fortélyait, ehhez is jelentős földi Mestert kapott, bizonyos Blaskó János nevűt, ám akkor is, azóta is a legjelesebb Mesterek, angyalok vezetik a kezét, amikor tollat, rajzeszközt ragad, hogy megörökítse számunkra a pillanatot, amely egyébként elszállna, ismeretlen maradna. A művész együttgondolkodásra hívja nézőit, és nem hagyja érintetlenül a lelkeket. Gracilis vonalvezetéssel, vagy markáns vonalakkal, máskor sűrűn satírozott vonalsorokkal, sűrű pöttyögetéssel invitál meg belső világába, mely egyedülálló, már-már hungarikum.

Évtizedek óta műveli mindezt a legnagyobb szerénységgel, és emellett robog el naponta a felgyorsult világ nemtörődömsége, mely úgy véli, hogy felfelé tör, valami társadalmi felemelkedés felé, miközben egy visszafelé pöndörödő csigavonallal robog önnön centruma felé, ahol nem más várja, mint az önmagába hulló pont megsemmisülése, ez az önerőből épített feketelyuk. Fridél Lajos eközben naponta szorgalmasan rója sorait, melyeket képekben fejez ki, vállalt mestersége jegyében. Immáron nem egy huncutkás csalimesénél tartunk, hanem érett, önálló stílusjegyekkel rendelkező életműnél. Ünnepejük hát Fridél Lajost ezzel a könyvvel, hogy utóbb kedvet kapván, felkeressük honlapját, amelynek oldalain még gazdagabb életmű tárul elénk. Ez a könyv csupán kicsiny szelete mindannak, amit a művész hetven szorgalmas év alatt megalkotott. Isten éltesse sokáig, kiváló alkotókedvben!

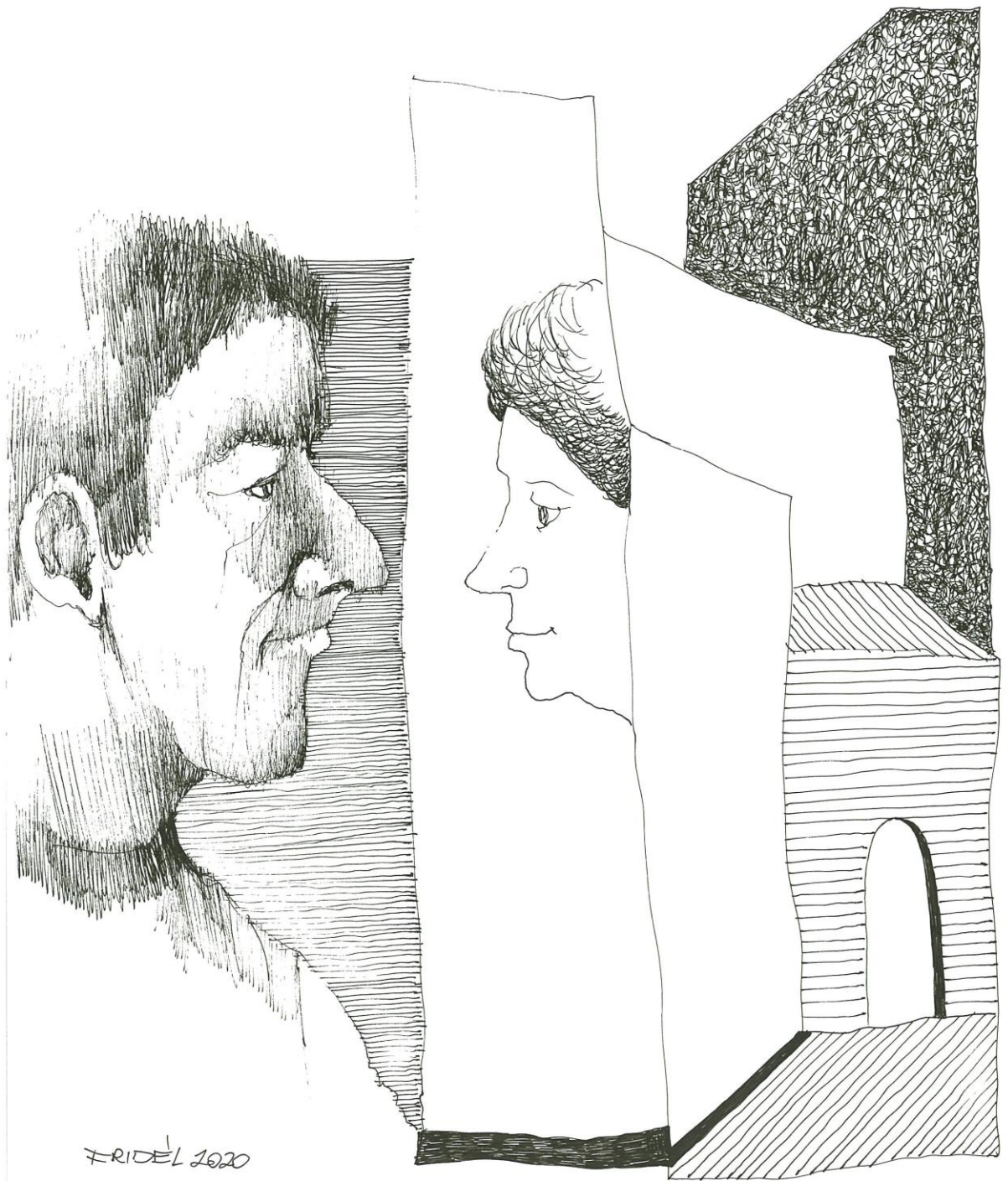

FRUDEL 2020

Tartalomjegyzék

Előszó (M.M.).....	1
Kratochwill Mimi: Fridél Lajos művészetéről	9
A rejtett igazi (M.M.).....	30
A vadásznapló (M.M.)	34
Fridél Lajos: Bükkaljai ösvényeken	36
Losonci Miklós: Áttekinthető labirintus.....	71
Fridél Lajos szakmai életrajza	185
Kiállítás a Bródyban.....	228
Egyszer volt, hol nem volt... (M.M.).....	246

Fridél Lajos régóta illusztrálja Murawski Magdolna könyveit. Ezúttal szerepcserével lepik meg a Kedves Olvasókat: az író kommentálja Fridél Lajos grafikáit, melyek rég megérdemelték volna egy kötetnyi válogatást.

Fridél Lajos 2020 szeptemberében töltötte be 70. életévét. A jubileumi kiadvány ebből az alkalomból jelenik meg digitálisan. A grafikák egy része válogatás a korábban már megjelent illusztrációkból, más részük később született. A nagyméretű grafikáknak mindegyike olyan, akár egy szon: történetet mesélnek el nagy érzelmi gazdagsággal. Hogy képzeletbelit vagy valósat, nem tudni, mert úgyis az az eleme számít, ami szabad asszociációkra invitálja a nézőt. Egy részükhöz Murawski-kommentárok társulnak, ám ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne egészen más történeteket képzelni hozzájuk.

Várak, városok és embertömegek, utcán, tereken vagy a szabad természetben nyüzsgő emberek sokasága népesíti be ezeket a képeket. Eger története is ilyen. A középkoriasan szűk belvárosi utcákat járva néha felmerül az emberben, ki mindenki élt itt, és mit tett hozzá az életével Eger kultúrájához, történelméhez. Fridél Lajos képzeletében életre kelnek, és olyasmiket mesélnek el, amire hétköznapjainkban nem is gondolnánk. Az ismert és ismeretlen városlakók kilétéről, tetteiről, ránk hagyományozott emlékeiről.

Fridél Lajos stílusjegyeit jelzik a visszatérő témák és vonalvezetés, valamint a rá jellemző technikák. Mesterének, példaképének máig Blaskó Jánost vallja, aki szintén évtizedekig tanított Egerben. Stílusuk azonban nem hasonlít. Fridél Lajos grafikáinak zöme figurális, és csak ritkán találni köztük absztrakt alkotásokat. Nem csatlakozik trendekhez, a maga útját járja. Ugyanúgy, ahogy az általa legtöbbet illusztrált Murawski. A két alkotó közti legmarkánsabb közös vonás talán a teljesen megélt alkotói szabadság. Akit a siker és a trendek vonzanak, az hamar leköti magát egy irányzathoz vagy egy alkotói közösséghez. Ennek óriási hátránya, hogy azok, akik eszerint élik meg művészi pályájukat, egy idő után már nem képesek meghallani azt a belső hangot, ami minden művészt útján vezérel. Maradnak a divatirányzatok, amelyek nem feltétlenül időtállóak. Klasszikus értéket, maradandót alkotni csak klasszikus értékek mentén lehetséges.

Fridél Lajos grafikái valósággal vonzzák a tekintetet. Nemcsak azért, mert jól megkomponáltak, hanem mert gyakran bizarrak és egy speciális mélytudati állapotra vallanak, amelyben a művész ezeket létrehozta. Honnan kerülnek elő ezek az asszociációk, nem sejtjük, de funkciójuk az, hogy a nézőt is újabb képzettársításokra hívják el. Ez a folyamat másokban is kreatív energiákat ébreszt, és ezzel már túl is magyaráztuk a képzőművészet küldetését.

Két kulturális alapítvány, az Új Hevesi Napló és a Phoenix Aureus köszönti a 70 éves Mestert jubileumi évében, remélve, hogy még sok értékes alkotását ismerhetik meg a nézők.